

**TAHALLISUUS JA AVUNANTAJAN VASTUU
TEKIJÄNOIKEUSRIKOKSESSA**

Paul Durac 503579
Pro Gradu -tutkielma
Rikosoikeuden syventävien opintojen ryhmä
Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta
Tammikuu 2019

DURAC, PAUL: Tahallisuus ja avunantajan vastuu tekijänoikeusrikoksessa

Pro gradu, 94 s.

Oikeustiede, rikosoikeus

Tammikuu 2019

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -järjestelmällä.

Tutkielman tavoite on kattavasti selvittää miten tahallisuus ja avunantajan vastuu muodostuvat rikoslain tekijänoikeusrikosta koskevassa rikossäännöksessä. Tarkastelun apuna käytän lainsäädäntöä, viranomaisaineistoa, oikeuskäytäntöä sekä oikeuskirjallisuutta.

Tekijänoikeusrikosta koskevien oikeustapausten vähäisyyden vuoksi tietyt perustavanlaatuiset tulkintaongelmat tahallisuus- ja osallisuusoppien näkökulmasta ovat edelleen vahvasti läsnä. Erityisesti osallisuusopilliset ongelmat ovat vielä epäselviä, sillä käytännön esimerkkejä aiheesta ei ole paljoakaan löydettävissä.

Tekijänoikeusrikoksen sääntely koostuu jo itsessään useasta eri osasta, kuten korotetusta tahallisuusvaatimuksesta, abstraktista vaarasta sekä yhtymäkohdista talousrikoksiin. Tämän vuoksi tekijänoikeusrikosten luokittelu kategorisesti yhteen tahallisuusmalliin on synnyttänyt erilaisia näkökulmia. Tämä osaltaan myös vaikuttaa siihen miten osallisten vastuu tekijänoikeusrikoksissa nähdään. Uudemmat tekijänoikeuksien loukkausten muodot erityisesti tietoverkoissa, kuten torrentverkostoissa, on helpottanut tapausten tulkintaa sekä ratkaisua varsinkin siitä syystä, että tietoverkoissa tapahtuvat tekijänoikeusrikokset eivät enää edellytä ansiotarkoitusta eli korotettua tahallisuusvaatimusta.

Avunantajan rikosvastuuta pohdittaessa on ensinnäkin tarkasteltava avunannon rikosoikeudellisia oppeja sekä muun muassa rajanvetoa rikoskumppanuuden välillä. Ymmärtämällä sekä tahallisuus- ja osallisuusopilliset perusasiat että tekijänoikeusrikosten sääntely, voidaan löytää vastaus siihen miten tahallisuus ja avunantajan vastuu materialisoituu tekijänoikeusrikoksen monimutkaisessa tunnusmerkistössä.

Tutkielman aiheen tarkastelu on jaettu neljään aiheeseen: tekijänoikeuden loukkausten kriminalisoinnin ytimeen ja tekijänoikeusrikosten sääntelyyn; rikosoikeuden tahallisuusoppeihin; avunantajan vastuuseen ja sen soveltuvuuteen tekijänoikeusrikoksiin sekä avunannon ja rikoskumppanuuden rajanvetoon tekijänoikeusrikosten kannalta. Tutkielmassa sovellettu metodi on pääasiassa oikeusdogmaattinen eli lainopillinen. Keskeisinä lähteinä on käytetty Tapani-Tolvasen teosta Rikosoikeuden yleinen osa: Vastuuoppi sekä Luodon teosta Avunannon rangaistavuuden edellytykset.

Asiasanat: tekijänoikeusrikos, tekijänoikeusrikkomus, avunanto, rikoskumppanuus, tahallisuus, ansiotarkoitus, korotettu tahallisuusvaatimus, abstrakti vaara, tekijänoikeuslaki, torrent, olosuhdetahallisuus

Sisällysluettelo

Lähteet	vi
Kirjallisuuslähteet	vi
Virallislähteet	ix
Internetlähteet	ix
Oikeuskäytäntö	x
Lyhenteet	xi
1. Johdanto	1
1.1. Yleisesti	1
1.2. Tutkimuskysymys ja metodologia	4
1.3. Tutkielman rakenne	6
2. Kriminalisoinneilla suojatut tekijänoikeudet	7
2.1. Aluksi	7
2.1.1. Kriminalisoinneilla suojatut tekijänoikeudet – ydinsisältö	8
2.1.1.1. ”Teos”	9
2.1.1.2. Teoskynnys – itsenäisyyttä ja omaperäisyyttä	11
2.2. Oikeussuojan kaksi elementtiä	12
2.2.1. Taloudelliset oikeudet	12
2.2.2. Moraaliset oikeudet	14
2.2.3. Rajoitukset tekijänoikeudessa	15
2.3. Mikä on tekijänoikeusrikoksen kohteena?	15
3. Tekijänoikeusrikosten sääntely	16
3.1. Tekijänoikeusrikkomuksen ja tekijänoikeusrikoksen keskinäinen suhde	16
3.2. Tekijänoikeusrikosten jaottelusta	19
3.3. Tekijänoikeusrikoksen ilmentämä abstrakti vaara	20
3.4. Tekijänoikeusrikoksen suhde talousrikokseen	22
3.5. Korotettu tahallisuusvaatimus	23
3.5.1. Rikosoikeuden järjestelmän korotettu tahallisuusvaatimus	23
3.5.2. Ansiotarkoitus	24
3.5.3. Lainmuutos tietoverkossa tai tietojärjestelmän avulla tapahtuvaan tekijänoikeuden loukkaukseen	26

4. Tahallisuus ja tahallisuuden soveltuminen tekijänoikeusrikokseen	28
4.1. Tahallisuus.....	28
4.1.1. Tahallisuudesta ja seuraustahallisuudesta yleisesti	28
4.1.2. Olosuhdetahallisuus	30
4.1.2.1. <i>Peittämisperiaate</i>	30
4.1.2.2. <i>Alaraja olosuhdetahallisuudessa</i>	32
4.2. Tahallisuus tekijänoikeusrikoksessa	33
5. Avunantajan vastuu tekijänoikeusrikoksessa	37
5.1. Torrent ja KKO:n esimerkkitapauksia.....	38
5.1.1. Torrent	38
5.1.2. KKO:n esimerkkitapauksia	40
5.1.2.1. <i>KKO 2010:47</i>	40
5.1.2.2. <i>KKO 2010:48</i>	41
5.2. Rikosoikeuden osallisuusopit	42
5.2.1. Lyhyt katsaus osallisuuteen	42
5.2.2. Yhtenäis- ja erillisvastuujärjestelmät	42
5.3. Avunanto – RL 5:6 §	44
5.3.1. Avunannon aksessorisuusvaatimus	47
5.3.2. Avunantajan menettely pääteon edistämiseksi	48
5.3.2.1. <i>Internetyhteyden tarjoava operaattori avunantajana</i>	49
5.3.2.2. <i>Välittäjät ja ylläpitäjät avunantajina</i>	51
5.3.3. Avunannon ajalliset näkökohdat	52
5.4. Avunannon tahallisuusvaatimus ja RL 49:1 §	53
5.4.1. Tiedolliset seikat osana avunantajan tahallisuutta.....	54
5.4.2. Avunantajan tahallisuuden taso	56
5.4.3. Avunantajan tahallisuuden rajanvetokriteereitä tekijänoikeusrikoksessa	57
5.4.3.1. <i>Oman toiminnan merkitys tekijänoikeusrikoksen toteutumiseen</i>	58
5.4.3.2. <i>Tunnusmerkistötekijänä korotettu tahallisuusvaatimus</i>	60
5.4.3.3. <i>Avunantajan tahallisuus kohdistettuna tekijänoikeusrikoksen abstraktiin vaaraan</i> ...	63
5.4.3.4. <i>Tekijänoikeusrikosten kohde ja päätekijä</i>	65
5.5. Lyhyt yhteenveto avunannosta tekijänoikeusrikoksessa	66
6. Erityiskysymys: rajanveto rikoskumppanuuden ja avunannon välillä – onko sillä merkitystä tekijänoikeusrikoksessa?	67

6.1. Rikskumppanuus tekijävastuun muotona	67
6.1.1. Vaatimus rikoksen tekemisestä	69
6.1.2. Yhteisymmärrys ja tahallisuus	70
6.2. Rikskumppanuuden objektiivisista ja subjektiivisista edellytyksistä.....	73
6.2.1. Vaatimus tekijänoikeusrikoksen tekemisestä rikskumppanuuden objektiivisena edellytyksenä	73
6.2.2. Yhteisymmärrys subjektiivisena edellytyksenä	75
6.2.3. Tahallisuus subjektiivisena edellytyksenä.....	76
6.3. Rikskumppanuuden ja avunannon rajanvedon nykytila sekä soveltuvuus tekijänoikeusrikokseen	77
7. Lopuksi – de lege lata sekä de lege ferenda.....	80

Lähteet

Kirjallisuuslähteet

Aalto-Setälä, Minna – Sundman, Christoffer – Tuominen, Markku – Uhlbäck, Asta: IPR käytännönläheisesti. Helsingin seudun kauppakamari 2016.

Aarnio, Aulis: Laintulkinnan teoria: yleisen oikeustieteen oppikirja. WSOY 1989.

Alén-Savikko, Anette: Vakavasti otettava (va)iva – tekijänoikeudellisia huomioita parodiasta. Teoksessa Viestintäoikeuden vuosikirja 2015, s. 196-259. Unigrafia Oy, Helsinki 2016.

Durac, Paul: Tekijänoikeusloukkaus ja tekijänoikeusrikos. Immateriaalioikeus-wiki, Turun yliopisto 2016.

Ervasti, Kaijus: Oikeus yhteiskunnallisena käytäntönä. Edita 2017.

Frände, Dan: Yleinen rikosoikeus (2. uudistettu painos). Edita 2012.

Geiger, Christophe: Research handbook on human rights and intellectual property. Cheltenham: Edward Elgar 2015.

Haarmann, Pirkko-Liisa: Tekijänoikeus & lähioikeudet (2. uudistettu painos). Helsinki 1999.

Haarmann, Pirkko-Liisa: Immateriaalioikeus (5. uudistettu painos). Alma Talent Oy 2014.

Haarmann, Pirkko-Liisa – Mansala, Marja-Leena: Immateriaalioikeuden lakikirja. Helsinki 2002.

Haarmann, Pirkko-Liisa – Mansala, Marja-Leena: Immateriaalioikeuden perusteet. Helsinki 2012.

Harenko, Kristiina – Niiranen, Valtteri – Tarkela, Pekka: Tekijänoikeus: kommentaari ja käsikirja. WSOYpro 2006.

Harenko, Kristiina – Niiranen, Valtteri – Tarkela, Pekka: Tekijänoikeus (2. uudistettu painos). Alma Talent Oy 2016.

Honkasalo, Brynolf: Suomen rikosoikeus. Yleiset opit. Toinen osa. (2. painos). Helsinki 1967.

Huttunen, Anniina: Tekijänoikeusrikoksen ja -rikkomuksen tunnusmerkistöt ja seuraamukset epätäsmällisyyskiellon näkökulmasta tarkasteltuna. Teoksessa Teollisoikeudellisia kirjoituksia VIII. Turun yliopisto 2007.

Koponen, Pekka: Tahallisuudesta talousrikoksissa. Oikeustiede – Jurisprudentia 2002:XXXV s. 235-342.

Koskinen, Pekka: Rikosoikeuden yleiset opit ja rikosvastuun perusteet. Teoksessa Lappi-Seppälä, Tapio – Hakamies, Kaarlo – Koskinen, Pekka – Majanen, Martti – Melander, Sakari – Nuotio, Kimmo – Nuutila, Ari-Matti – Ojala, Timo – Rautio, Ilkka: Rikosoikeus. Neljäs, muuttamaton painos. Helsinki 2013.

Laasanen, Jari: Abstraktinen vaara – Vaarantamisrikoksista hyvinvointivaltion rikosoikeudessa. Oikeustiede-Jurisprudentia 2004:XXXVII s. 323-383.

Lappi-Seppälä, Tapio: Rikosoikeuden yleisiä oppeja koskeva uudistus I. Lakimies 2003/5, s. 751-788.

Luoto, Lauri: Avunannon rangaistavuuden edellytykset. Helsinki: Suomalainen lakimiesyhdistys 2018.

Matikkala, Jussi: Tahallisuudesta rikosoikeudessa. Vammala 2005.

McJohn, Stephen M.: Copyright: examples and explanations (Second edition). New York: Aspen publishers 2009.

Melander, Sakari: Rikosvastuun yleiset edellytykset. Helsinki 2016.

Minkkinen, Panu: Oikeus- ja yhteiskuntatieteellinen tutkimus – suuntaus, tarkastelutapa, menetelmä? Lakimies 7–8/2017, s. 908–923.

Mylly, Tuomas: Tekijänoikeuslaki uudistuu? Edita Publishing Oy 2004.

Mäkelä, Kaisa: Talouselämän rikokset, rikosoikeus ja kriminaalipolitiikka. Saarijärvi 2001.

Nuotio, Kimmo: RL 49. Eräiden aineettomien oikeuksien loukkaukset. Teoksessa: Heinonen, Olavi – Koskinen, Pekka – Lappi-Seppälä, Tapio – Majanen, Martti – Nuotio, Kimmo – Nuutila, Ari-Matti – Rautio, Ilkka: Rikosoikeus. Toinen, uudistettu painos, s. 1433 – 1446. Juva 2002. (Päivitetty kirjoitus Alma Talent Fokus -palvelussa, 2018).

Nuutila, Ari-Matti: Rikoslain yleinen osa. Helsinki 1997.

Pihlajarinne, Taina: Internetvälittäjä ja tekijänoikeuden loukkaus. Vantaa 2012

Pila, Justine – Torremans, Paul L. C.: European intellectual property law. New York 2016.

Repo, Sanna: Tekijäkumppanuus ja avunanto. Teoksessa Lahti, Raimo – Ojala, Timo (toim.): Rikosoikeuden uudistuneet yleiset opit. Helsingin hovioikeuden julkaisuja. Saarijärvi 2004. s. 264–277.

Salminen, Markku: Velallisen rikos. Tutkimus velallisen rikosten selvittämisestä erityisesti osakeyhtiöihin kohdistuneiden tekotapojen ja osakeyhtiöitä koskevan oikeuskäytännön valossa. Porvoo 1998.

Savola, Pekka: Tekijänoikeuden vaikutus internet-linkittämiseen erityisesti EU-oikeuden valossa. Teoksessa Viestintäoikeus nyt – Viestintäoikeuden vuosikirja 2014, s. 128-161. Unigrafia Oy, Helsinki 2015.

Soininen, Antti: Tekijänoikeuden loukkaukset ja tahallisuus. Edita Publishing Oy 2004.

Sorvari, Katariina: Tekijänoikeuden loukkaus. WSOYpro 2007.

Still, Viveca: Napster ja tekijänoikeuden uudet ongelmat. Defensor Legis N:o 2/2002 s. 292-309.

Tapani, Jussi: Olisiko nyt sanottu viimeinen sana olosuhdetahallisuuden alarajasta? – KKO 2012:66 ja seksuaalipalveluiden ostamisen rangaistavuus. Defensor Legis N:o 5/2012, s. 607–619.

Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti: Rikosoikeuden yleinen osa: Vastuuoppi (2. uudistettu painos). Alma Talent Oy 2013.

Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti: Rikosoikeus: rangaistuksen määrääminen ja täytäntöönpano. Helsinki 2016.

Vanhanen, Teemu: Rikoksumppanuutta vai avunantoa – Onko sillä merkitystä? Tutkimus rikoksen tekemisen ja avunannon rajanvedosta varkaus- ja väkivaltarikoksissa. Turku 2004.

Vihriälä, Helena: Tahallisuuden näyttäminen. Helsinki 2012.

Virta, Erja: Talousrikollisuuden kuva tutkimuksen ja tiedonhallinnan näkökulmasta: empiirisenä aineistona Talouden varjopuoli -julkaisuun liittyvät seurantatutkimukset. Turku 2002.

Virallislähteet

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2004/48/EY, annettu 29 päivänä huhtikuuta 2004, teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamisesta.

HE 70/1980 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi tekijänoikeudesta kirjallisiin ja taiteellisiin teoksiin sekä oikeudesta valokuvaan annettujen lakien muuttamisesta.

HE 94/1993 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen toisen vaiheen käsittäviksi rikoslain ja muiden lakien muutoksiksi.

HE 44/2002 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.

HE 28/2004 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi tekijänoikeuslain ja rikoslain 49 luvun muuttamisesta.

KM 1953:5. Komiteamietintö. Ehdotus laiksi tekijänoikeudesta kirjallisiin ja taiteellisiin teoksiin.

KM 1992:4. Tekijänoikeuskomitean VII mietintö: Päätöskirjelmä. OPM 1992:4.

LaVM 28/2002 vp: Lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksen johdosta rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi

OLJ 1/1989. Rikoslakiprojektin ehdotus. Rikoslain kokonaisuudistus II.

Rikoslaki 1889/39

Tekijänoikeuslaki 1961/404

Internetlähteet

Cloudwards: What is torrenting? 4 things you need to know. <https://www.cloudwards.net/what-is-torrenting/> (Vierailtu 15.11.2018)

Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus: Piratismi. <https://ttvk.fi/piratismi> (Vierailtu 10.09.2018)

Turre: The Pirate Bay ja tekijänoikeus kaiheartavat levy-yhtiöitä yhä – oikeudenkäynti Suomessa. <https://www.turre.com/the-pirate-bay-tuomio/>

Webopas: Mikä on BitTorrent? <http://www.webopas.net/bittorrent.html> (Vierailtu 15.11.2018)

Oikeuskäytäntö

Korkein oikeus

KKO 1989:149

KKO 1989:151

KKO 1994:99

KKO 1999:115

KKO 2002:48

KKO 2003:88

KKO 2003:136

KKO 2007:63

KKO 2009:87

KKO 2010:47

KKO 2010:48

KKO 2013:17

KKO 2014:22

Turun hovioikeus

THO 30.10.2001, R 00/1000, 2643

Helsingin käräjäoikeus

Helsingin KäO 11.06.2018, L 16/26775 (ei lainvoimainen)

Ulkomaat

Englanti

High Court of Justice, 28.07.2011, Twentieth Century Fox Film Corporation v. British Telecommunications

Tanska

Højesteret, 27.05.2010, IFPI Danmark v. Telenor

Lyhenteet

EU	Euroopan unioni
HE	Hallituksen esitys
Ibid.	Ibidem
IFPI	International Federation of the Phonographic Industry
IP	Internet Protocol
KKO	Korkein oikeus
KM	Komiteamietintö
KäO	Käräjäoikeus
OLJ	Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu
RL	Rikoslaki
TekL	Tekijänoikeuslaki
U.S.C.A.	United States Code Annotated
WWW	World Wide Web

1. Johdanto

1.1. Yleisesti

Rikosoikeudessa tunnusmerkistöt muotoillaan yleensä niin, että rikoksen tekijöitä on ainoastaan yksi. Tämä jättää useissa tilanteissa avoimeksi sen, miten rikosvastuu kohdentuu niihin henkilöihin, jotka eivät suoraan ole rikoksen päätekijöitä.¹ Tällä perusteella rikoslain (39/1889, RL) 49 luvun 1 §:ssä määritellään tekijänoikeusrikos: ”Joka ansiotarkoituksessa tekijänoikeuslain (404/1961, TekL) säännösten vastaisesti ja siten, että teko on omiaan aiheuttamaan huomattavaa haittaa tai vahinkoa loukatun oikeuden haltijalle, loukkaa toisen oikeutta...”. Tämän sanamuodon perusteella jää ulkopuolelle kysymys siitä, miten avunantajan tai rikoskumppanin rikosvastuu ilmenee tekijänoikeusrikoksessa. Tähän kysymykseen voidaan hakea vastausta rikosoikeuden yleisiin oppeihin kuuluvasta osallisuusopista, joka sanan varsinaisessa tarkoituksessa merkitsee rikokseen myötävaikuttamista. Vaikka Suomessa on vielä suhteellisen vähän oikeuskäytäntöä tekijänoikeusrikoksista, ja erityisesti avunannosta tekijänoikeusrikoksissa, on valtavirtainen käsitys tästä rikostunnusmerkistöstä murrosvaiheessa. Rikoksia ei enää ymmärretä ainoastaan yhden henkilön toteuttamina tekoina, vaan ne nähdään yhä useammin monen henkilön yhteistoimintana. Tekijänoikeusrikoksen osalta on kuitenkin pohdittava, onko rikoslain säännös tarpeellisilta osin uudistettu yhteiskunnallista ja teknologista kehitystä ajatellen?

Tekijänoikeusrikokset osana immateriaalioikeuksia ovat saaneet runsaasti huomiota viime vuosina teknologian ja internetin murroksen myötä. Luovan työn tekijät ovat tietoisempia omista tekijänoikeuksistaan, ja tekijänoikeudenalaisille töille pyritään antamaan vahvempaa suojaa.² Tekijänoikeuksien kehityskaarta voi tutkia pitkälle, vaikka vanhin virallinen säännös koskien tekijänoikeuksia onkin suhteellisen nuori, vain noin 200 vuotta vanha. Tekijänoikeuksia tulee ymmärtää laajemmin kuin ainoastaan immateriaalioikeudellisesta näkökulmasta. Kuten esimerkiksi *Geiger* esittää, immateriaalioikeuksilla on vahva kytkös kaikille kuuluviin ihmisoikeuksiin, sillä immateriaalioikeudet ja tekijänoikeudet ovat ihmisen

---

¹Ks. Luoto 2018, s. 1. Luoto esittää väitöskirjassaan kritiikkiä siitä, että Suomen rikossäännökset kirjoitetaan rajalliseen muotoon. Luoto perustaa väitöskirjansa nimenomaan siihen, että Suomen rikossäännökset eivät kata tarpeeksi laajasti myös muita tekemuotoja, jotka kuuluvat rikosoikeuden osallisuusoppiin.

²Durac 2006, s. 1.

luomisen tuloksena syntyneitä työtä, joka voidaan laskea osaksi ihmisoikeuksia.³ Tästä voidaan helposti johtaa, että tekijänoikeudet eivät rajoitu ainoastaan luovaan kirjalliseen ja taiteelliseen teokseen, vaan ne ovat myös välttämätön osa yhteiskunnallista, taloudellista ja rikosoikeudellista kokonaisuutta. *Pila* ja *Torremans* määrittelevät perusteellisesti immateriaalioikeuksien merkityksen. Immateriaalioikeudet ovat osa yhteiskunnallista ja taloudellista kokonaisuutta, eikä niitä voida tarkastella ainoastaan niiden teknisen ja immateriaalioikeudellisen luonteen kautta.⁴ Näin on pidettävä perusteltuna, että esimerkiksi tekijänoikeuksien ymmärtämiseksi on ensiarvoisen tärkeää myös arvioida niiden rikosoikeudellista ulottuvuutta.

Tekijänoikeusrikosten rikosoikeudellinen sääntely on kaksiportainen, ja sitä on tarkasteltava tietyn prioriteettijärjestyksen kautta. Tekijänoikeuksien kannalta Suomessa on katsottu, että rikoslaki tai tekijänoikeuslaki eivät yksinään tuo tekijänoikeuden alaisille teoksille tarpeeksi suojaa. Jos rikoslain 49:1 § ei perusta rikosoikeudellista vastuuta tekijänoikeusrikoksesta, lähdetään tarkastelemaan sitä, onko teko kriminalisoitu tekijänoikeuslain 56 a §:ssä tekijänoikeusrikkomuksena.⁵

Euroopan unionissa tekijänoikeuksia säännellään osittain sekä vahvasti että kevyesti. Vaikka EU ajaa vahvasti säätelyn yhtenäistämistä, pidetään Euroopan unionin direktiivien tulkinnanvaraisuutta ongelmallisena sekä niiden luonnetta enemmän kansallisia säännöksiä ohjaavina kuin pakottavina. Jos tarkastelun kohteeksi valitaan nimenomaan rikoslainsäädäntöön perustuvat seuraamukset ja rikosoikeudellinen vastuu, jää sääntelyyn parantamisen varaa. Kuten esimerkiksi direktiivistä teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamisesta voidaan tulkita, se asettaa jäsenvaltioille tiettyjä toimenpiteitä, menettelyjä ja oikeussuojakeinoja tekijänoikeuksien suojaamiseksi, mutta rikosoikeudelliset menettelyt ja seuraamukset jätetään täysin jäsenvaltioiden kansallisen sääntelyn vastuulle.⁶

Tekniikan kehittyminen on erityisen ongelmallinen ilmiö sekä lainsäätäjän että lainkäyttäjän näkökulmasta.⁷ Tavat, joilla teoksia on mahdollista väärinkäyttää kriminalisoitujen tekotapojen mukaisesti, kehittyvät jatkuvasti. Uusia tapoja tekijänoikeuksien loukkaamiseen luodaan

---

³Geiger 2015, s. 6.

⁴Pila & Torremans 2016, s. 613.

⁵Tekijänoikeusrikkomuksen toissijainen asema säännöksenä todetaan useasti. Tämä toissijaisuus on todettu vakiintuneeksi käytännöksi esimerkiksi jo sitä koskevassa lainvalmisteluaineistossa. Ks. OJL 1/1989, s. 575.

⁶[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-FI/TXT/?uri=CELEX:32004L0048R\(01\)&from=en](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-FI/TXT/?uri=CELEX:32004L0048R(01)&from=en).

Direktiivi löydettävissä kokonaisuudessaan edellä mainitusta osoitteesta.

⁷Haarmann 2014 s. 42.

suurella vauhdilla, mikä väistämättä johtaa siihen, että lainsäädäntö ei pysy kehityksen perässä. Tästä meillä on todisteena pitkä edistymisen jatkumo, joka voidaan hahmottaa usean eri ohjelman, sivuston ja tekniikan kehityksen kautta, kuten esimerkiksi musiikin lataamiseen tarkoitettu ohjelmasta Napsterista⁸. Tähän peilaten tekijänoikeusrikos on määritelty rikoslaissamme hyvin kapeasti, ja se aiheuttaa hankaluuksia rangaistavuuden ja rikosvastuun kohdistamisen kannalta, kun kyseessä on erityisesti useamman henkilön operoima sovellus tai palvelu.

Tekijänoikeusrikosten ymmärtämiseksi on esitettävä useampia perustavanlaatuisia kysymyksiä. Kuuluuko rikosoikeudellinen vastuu kohdistaa ainoastaan päätekijään, joka on suoraan loukannut teoksen tekijänoikeutta, vai tuleeko osallisuusopin kautta vastuu kohdistaa myös näihin muihin tekijöihin, joita ilman teoksen luvaton luovuttaminen ei olisi mahdollista? Riittääkö vastuun poistavaksi seikaksi ainoastaan väite siitä, että muilla osallisilla ei ollut riittävää tietoisuutta osallistumisesta laittomaan tekoon? Rajoittaako tekijänoikeusrikoksen ansiotarkoituksen vaatimus liikaa tekijänoikeusrikoksen rangaistavuutta?

Hakkerointia, piratismia⁹ ja muita internetin kautta tapahtuvia immateriaalioikeudellisia loukkauksia voidaan tänä päivänä luonnehtia ”joukkuelajeiksi”. Useissa tapauksissa esimerkiksi teosten luvaton lataaminen ja hyväksikäyttö tapahtuu järjestäytyneesti, kuten ”Finreactor” -tapauksessa, jossa suomalainen torrent -sivusto jakoi luvattomasti tuhansia teoksia lataajille.¹⁰ Tämän kaltaiset tapaukset osoittavat, että rikoslaki on mahdollisesti joiltakin osin vanhentunutta.

Rikoslakia ja sen taustalla olevaa päätöslogiikkaa sekä ratkaisumalleja on mahdollista tutkia syvemmin, ja keskustelua on syytä ylläpitää sen kehittämisen kannalta. Tästä johtuen tekijänoikeusrikoksen tunnusmerkistöä tulee tarkastella perusteellisesti, ja tutkia tämän hetkistä tilannetta säännöksen perustasta alkaen. Tällä tavoin voidaan saada tyydyttäviä vastauksia siihen, miten avunantajan vastuu voi ilmetä tekijänoikeusrikoksissa.

---

⁸Napster tunnettiin maailmanlaajuisesti musiikkitiedostojen välittämiseen tarkoitettuna sovelluksena ja palveluna, joka toimi tietyn asteisena lähtölaukauksena lainkäytölle laajamittaista piratismia vastaan, ja toisaalta myös avasi oven usealle muulle vastaavanlaiselle sovellukselle ja palvelulle. Ks. Napsterista tarkemmin Still 2002, s. 292-293.

⁹Piratismi on tekijänoikeudella suojatun sisällön valmistamista ja saattamista yleisön saataville ilman oikeudenhaltijoiden lupaa. Piratismiin kattavampi määritelmä löytyy Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskuksen sivuilta, osoitteesta: <https://ttvk.fi/piratismi>

¹⁰Ks. KKO:2010:47

1.2. Tutkimuskysymys ja metodologia

Harengon, Niirasen ja Tarkelan ajattelutapaan yhtyen, tekijänoikeusjärjestelmältä on vaadittava uudenlaista joustavuutta ja mukautumista alati muuttuvaan digitaaliseen maailmaan.¹¹ Tähän liittyen voidaan myös todeta, että rikosoikeuden tulee seurata tätä tekijänoikeusjärjestelmän muuttumista ja verrata sitä rikosoikeuden omaan sisäiseen tulkintaan. Vain näin rikosoikeus ja Suomen rikoslaki pystyvät systematisoimaan omia säännöksiään siten, että ne muodostavat koherentin kokonaisuuden, jossa tekijänoikeudelliset säännökset ja tekijänoikeusrikokset nähdään yhteneväisinä.

Tutkielman kohteena ovat tekijänoikeusrikokset. Tutkimuksen tarkoituksena on avata rikosoikeuden tahallisuus- ja osallisuusoppien soveltuvuutta tekijänoikeuden loukkauksiin. Tutkimuksen tukena käytetään torrentverkostoissa tapahtuvaa tekijänoikeuden loukkausta sekä jonkin verran oikeustapauksia. Osaa oikeustapauksista laajennetaan kuvitteellisilla osallisilla erityisesti avunantovastuun hahmottamisen vuoksi. Tämän lisäksi tietysti rikosoikeuden yleisten tahallisuus- ja osallisuusoppien merkitys koko tutkimuksen kannalta on kiistaton. Tutkimuksen pääasiallisena tavoitteena on ensinnäkin avata tekijänoikeusrikosten sääntelyä sekä tahallisuusmallien soveltumista tekijänoikeusrikokseen. Tämän jälkeen tutkitaan konkreettisemmin, miten tahallisuus ilmenee avunantajan toiminnassa ja miten avunantovastuu soveltuu tekijänoikeusrikoksen tunnusmerkistöön.

Minkkistä lainaten, lainopillisen tutkimuksen tarkoituksena on voimassaolevan lainsäädännön puutteiden kartoittaminen ja mahdollisten muutosesitysten luonnosteleminen.¹² Minkkisen ajattelutavan mukaisesti tämän tutkimuksen tavoitteena on antaa vastauksia siihen, miten rikoslain tekijänoikeusrikosta koskevaa säännöstä tulisi tulkita, ja onko siinä kenties jotakin korjattavaa. Minkkinen esittää, että Suomen oikeustieteellinen tutkimus on kokonaisuudessaan lähempänä angloamerikkalaista tutkimusta, jossa pääpainona on ennemminkin tulkitsijan oma kokemus ja ammattitaito kuin tietty kontrolloitu metodi.¹³ Pidän Minkkisen esittämää perusteltuna ja esitän, että tämäkin tutkimus saa suuremman arvon, kun käytäntöä ja kokemusta hyödynnetään tieteellisyyden rinnalla.

---

¹¹Harenko-Niiranen-Tarkela 2016, s. 7.

¹²Minkkinen 2017, s. 919.

¹³Minkkinen 2017, s. 918.

Osallisuusvastuun kohdentaminen tekijänoikeusrikoksiin edellyttää tarkempaa perehtymistä jo rikosoikeuden ytimeen eli yleisiin rikosoikeuden vastuu- ja osallisuusoppeihin sekä itse tekijänoikeusrikoksen tunnusmerkistöön. Tämän tutkielman pääkysymys on seuraava: *miten tahallisuus ja erityisesti avunantajan vastuu ilmenee tekijänoikeusrikoksessa*. Tähän pääasialliseen kysymykseen sisältyy tietysti myös tarkennettuja kysymysten alakategorioita. Tutkielman varsinaiseen tutkimuskysymykseen pyritään saamaan vastaus tarkastelemalla myös muun muassa *mitä piirteitä tekijänoikeusrikoksen sääntely sisältää; miten tahallisuus soveltuu tekijänoikeusrikoksiin varsinaisen yksin tekemisen osalta; mitä vaatimuksia avunantajan vastuuseen liittyy; minkälaista rajanveto tehdään rikoskumppanuuden ja avunannon välillä; sekä miten tämä rajanveto ilmenee tekijänoikeusrikoksessa*.

Kuten edellä mainituista kysymyksistä sekä itse tutkielman otsikosta on huomattavissa, tarkastelun kohteeksi on valittu runsas joukko näkökulmia. Jotta avunantajan vastuuta voidaan tarkastella tarpeeksi kattavasti, on aluksi tarkasteltava tahallisuusoppien perusteita. Avunantajan vastuu on lisäksi yksi keskustelluimmista osallisuuden muodoista johtuen siitä, että se muodostaa hyvin häilyvän rajanvedon erityisesti rikoskumppanuuden kanssa. Tämän vuoksi rikoskumppanuutta on käsiteltävä myös tässä tutkimuksessa erityiskysymyksenä sekä rajanvetoa havainnollistavana esimerkkinä. Näitä kaikkia on tutkittava itsenäisinä kysymyksinä, jotta vastaus voidaan saada varsinaiseen kysymykseen: *miten tahallisuus ja avunantajan vastuu voidaan soveltaa tekijänoikeusrikoksiin?*

Voidaan edelleen argumentoida sen puolesta, että tekijänoikeusrikosten tarkastelussa tulisi ottaa huomioon esimerkiksi valtiosäännölliset taikka perusoikeudelliset ongelmakohdat. Tämä väite ei ole virheellinen, mutta tämän tutkimuksen piiristä se on rajattu pois. Tekijänoikeudet ovat olleet voimakkaan keskustelun kohteena perusoikeuksiin liittyen. Esimerkiksi niin kutsutun ”vapaan internetin” kannattajat esittävät, että tekijänoikeuden loukkausten kriminalisointia kiristämällä vaikutetaan suoraan ihmisten sananvapauteen taikka muihin perusoikeuksiin rajoittavasti. Keskustelu on ajankohtainen ja sillä on varmasti paikkansa kaikessa tekijänoikeuteen liittyvässä tutkimuksessa, mutta tässä tutkimuksessa tätä näkökulmaa ei tarkastella. Syynä on yksinkertaisesti tilan puute ja se, että tässä tutkimuksessa keskitytään yksinomaan rikosoikeuden ja tekijänoikeuslain ytimeen. Tavoitteena on katsoa tutkimusongelmaa puhtaasti rikosoikeuden silmin ja selvittää miten hyvin nykymuodossaan tekijänoikeuden loukkauksia on säännelty rikoslain kautta.

Tutkielman metodi on pääasiassa lainopillinen eli oikeusdogmaattinen. Lainopillisen tutkimuksen perustehtäviin kuuluvat oikeussäännösten sisällön selvittäminen, tutkiminen ja systematisointi. Nämä lainopillisen tutkimuksen perustehtävät ohjaavat merkittävässä määrin myös tätä tutkielmaa. Lainopillisen metodin mukaisesti tutkielmassa hahmotetaan oikeudellisten järjestelyiden kokonaiskuvaa.¹⁴ Tekijänoikeuksien ulottuvuuden ja niiden luonteen vuoksi tutkimusta ei voi luonnehtia kuitenkaan täysin lainopilliseksi, vaan sitä tulee tarkastella myös oikeus- ja yhteiskuntatieteellisenä tutkimuksena. Tämä johtuu suoraan oikeus- ja yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen määritelmästä, jonka mukaan tämän tyyppisessä tutkimuksessa tutkitaan oikeutta muun muassa yhteiskunnallisessa, poliittisessa ja taloudellisessa yhteydessään.¹⁵ Tekijänoikeuksia ei voida ajatella ainoastaan osana yksinkertaista oikeusjärjestelmää tai rikosoikeudellista järjestelmää. Niissä on yhtymäkohtia talousrikoksiin, yhteiskunnalliseen kehitykseen sekä teknologiseen kehitykseen, minkä vuoksi tekijänoikeusrikosta tulee tarkastella rikosoikeuden säännökset ylittävänä entiteettinä.

Tutkielmassani tulen myös hyödyntämään vahvasti oikeuskäytäntöä analyysini havainnollistamiseksi sekä tapausesimerkkejä, jotka kulkevat rinnakkain analyysin kanssa varsinaisen tutkielman edetessä. Tämän avulla tulen myös tukemaan omaa argumentointiani esimerkiksi siitä, miten tekijänoikeuksia tulisi rikoslain avulla säännellä vahvemmin. Lisäksi tutkimuksessa käytetään jonkin verran *de lege ferenda* -näkökulmaa, jonka avulla esitetään mahdollisia kehitys- ja suositusehdotuksia nykyiseen voimassa olevaan *de lege lataan*.

Tutkimuskysymysten rajauksen takia tekijänoikeuslaki on vertailevien huomioiden ylittäviltä osin jätetty tutkielman ulkopuolelle. Koska tutkielman kohteena on edellä mainituista huolimatta pääasiassa rikosoikeus, immateriaalioikeudellisiin kysymyksiin ei niinkään paneuduta, vaan pääpaino on rikosoikeudellisissa opeissa. Tutkielmaan sisällytetään kuitenkin näkökulmia rikosoikeuden lisäksi tekijänoikeuslaista sekä immateriaalioikeuteen kuuluvasta tekijänoikeudesta.

1.3. Tutkielman rakenne

Tutkielma jakautuu seitsemään päälukuun. Ensimmäinen pääluku koostuu johdannosta. Toisessa pääluvussa esitetään tekijänoikeuksien ydinsisältö ja käydään lyhyesti läpi

---

¹⁴Aarnio 1989, s. 288.

¹⁵Ervasti 2017, s. 9-24. Ks. myös Minkkinen 2017, s. 914-917.

olennaisimmat elementit, jotka muodostavat tekijänoikeuden. Kolmannessa pääluvussa tarkastellaan tekijänoikeusrikosten sääntelyä. Tekijänoikeusrikosten sääntelyyn liittyviä piirteitä, kuten ansiotarkoitusta sekä tekijänoikeusrikosten ilmentämää abstraktia vaaraa käsitellään seuraavia rikosoikeudellisia oppeja koskevia päälukuja silmällä pitäen.

Neljännän luvun sisältö muodostuu rikosoikeuden tahallisuusopeista. Tekijänoikeusrikokset ovat luonteeltaan monimutkaisia rikoksia, sillä niitä ei voida lokeroida kategorisesti yhteen tahallisuusmalliin. Tunnuksmerkistötekijät muodostavat monitulkintaisen rikostyyppin, jota pitää tarkastella laajemmin erityisesti olosuhtetahallisuutta hyödyntämällä. Viidennessä luvussa siirrytään tarkastelemaan varsinaista pääkysymystä eli avunantajan vastuuta tekijänoikeusrikokseen sovelletuna. Tämän pääluvun alussa esitellään jo muutamia malliesimerkkejä sekä oikeustapauksia, joiden funktio on toimia havainnollistamisen tukena. Avunantovastuuseen perehdytään hyvin yksityiskohtaisesti pääasiallisen tutkimuskysymyksen vuoksi.

Kuudennessä pääluvussa käsitellään erityiskysymyksenä rikoskumppanuuden ja avunannon rajanvetoa. Tutkimusaiheen liiallisen laajentumisen riskin vuoksi muut osallisuusmuodot rajataan tutkimuksen ulkopuolelle. Rajanvetoa rikoskumppanuuden ja avunannon välillä käsitellään tärkeimpien seikkojen lisäksi tekijänoikeusrikosten näkökulmasta. Seitsemäs pääluku koostuu loppupäätelmistä sekä de lege ferenda -kannanotosta.

2. Kriminallisoinneilla suojatut tekijänoikeudet

2.1. Aluksi

Ennen tahallisuus- ja vastuuoppien tarkastelua sekä niiden sovittamista tekijänoikeus- ja tekijänoikeusrikoskysymyksiin, on ensimmäiseksi syytä avata tekijänoikeuden perussisältöä ja suojan ulottuvuutta lyhyesti. Tämän jälkeen jatketaan tekijänoikeusrikoksen läpikäymisellä sekä tarkastellaan, mistä rikosoikeudellisista elementeistä tekijänoikeusrikoksen tunnusmerkistö koostuu.

Tämän pääluvun tarkoituksena on ytimekkäästi käydä läpi tekijänoikeuksien sisältö sekä suojan piiri. Ydinsisällön lisäksi käsitellään muun muassa tekijänoikeuksien piiriin kuuluvia teoksia sekä tekijänoikeuksien kahta elementtiä: taloudellisia ja moraalisia oikeuksia. Tämän pääluvun tehtävänä on toimia esittelynä varsinaiselle tutkimuskysymykselle.

2.1.1. Kriminalisoinneilla suojatut tekijänoikeudet – ydinsisältö

”Sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen, olkoonpa se kaunokirjallinen tahi selittävä kirjallinen tai suullinen esitys, sävellys- tai näyttämöteos, elokuvateos, valokuvateos tai muu kuvataiteen teos, rakennustaiteen, taidekäsityön tai taideteollisuuden tuote taikka ilmetköönpä se muulla tavalla.”¹⁶

Edellä mainittu lainaus kuvastaa tekijänoikeuslain 1 §:n suojaamia oikeuksia ja osoittaa, että määritelmä on jokseenkin puutteellinen nykyiseen yhteiskuntaan sovitettuna. Tekijänoikeuslain ensimmäiseen pykälään sisällytettiin jälkeinpäin lisäys: ”Kirjallisena teoksena pidetään myös karttaa sekä muuta selittävää piirustusta tai graafista taikka plastillisesti muotoiltua teosta sekä tietokoneohjelmaa.”¹⁷ Tämä muutos osoittaa sen, että tekijänoikeudet ovat ikään kuin eläviä oikeuksia, ja niiden määritelmää ei voida ajatella siinä mielessä tyhjentävänä, sillä teknologian kehitys edellyttää myös muutosta lainsäädäntöön.

Harenko, Niiranen ja Tarkela määrittelevät tekijänoikeuden suojan niin, että luomistyön tulokselle eli teokselle annetaan yksinoikeussuojaa, jos se on itsenäinen ja omaperäinen ja sen on luonut yksi tai useampi luonnollinen henkilö.¹⁸ Tekijänoikeudet ovat tästä syystä vahvasti kytköksissä rikosoikeudelliseen järjestelmään. Jotta tekijänoikeuden suojaa voidaan ylläpitää, tarvitsee se rikosoikeudellisia keinoja, joilla tuota suojaa vahvistetaan. Tekijänoikeudet koostuvat useasta eri elementistä, jotka on syytä ymmärtää tekijänoikeuksien tutkimiseksi rikoslain näkökulmasta.

Tekijänoikeuksien loukkaukset ovat kriminalisoitu kahden eri tekemuodon perusteella – rikoslain 49:1 §:n perusteella tekijänoikeusrikoksena, ja tekijänoikeuslain 56 a §:n perusteella tekijänoikeusrikkomuksena. Tekemuodoista tekijänoikeusrikos kattaa melkeinpä kaikki mahdolliset tekijänoikeuksien loukkaukset, ja sekin voidaan edelleen jakaa kahteen osaan. Ensinnäkin tekijänoikeusrikos kattaa kaikki tahallisesti ja ansiotarkoituksessa tehdyt loukkaukset, jotka kohdistuvat tekijänoikeuslaissa määriteltyihin tekijänoikeuksiin. Toiseksi tekijänoikeusrikoksena pidetään erillisenä tekemuotona laitonta maahantuontia, jos se on tapahtunut luvottomasti valmistettujen teoskappaleiden tai jäljitelmien levitystarkoituksessa.¹⁹

---

¹⁶Tekijänoikeuslaki 1961/404 1 §.

¹⁷Ibid.

¹⁸Harenko-Niiranen-Tarkela, 2006, s. 13.

¹⁹Tekijänoikeusrikoksen tekemuotojen erottelu on kattavasti löydettävissä eri virallislähteissä. Ks. HE 94/1993, s. 216-219. Ks. myös RL 49:1 § ja TekL 56 a §.

Rikoslain 49:1 §:ssä luetellaan kriminalisoinnilla suojatut tekijänoikeudet. Tätä rikoslain listaa ja tekijänoikeuslakia vertaamalla on huomattavissa, että lista soveltuu myös tekijänoikeusrikkomuksen kriminalisoimisella suojattujen oikeuksien jäsentämiseen. Systematiikka on siis molemmissa sama. RL 49:1 §:n mukaan tekijänoikeuslain mukaista suojaa saavat oikeudet:

- 1) kirjalliseen tai taiteelliseen teokseen (TekijäL 1 §),
- 2) kirjallisen tai taiteellisen teoksen esitykseen (TekijäL 45, 47, 47 a §),
- 3) äänilevyyn tai muuhun laitteeseen, jolle on tallennettu ääntä (TekijäL 46 §),
- 4) filmiin tai muuhun laitteeseen, jolle on tallennettu liikkuvaa kuvaa (TekijäL 46 a §),
- 5) radio- tai televisiolähetyskseen (TekijäL 47 – 48 §),
- 6) luetteloon, taulukkoon, ohjelmaan tai muuhun sellaiseen tekijänoikeuslaissa tarkoitettuun työhön, jossa on yhdisteltynä suuri määrä tietoja, tai tietokantaan, jonka sisällön kerääminen, varmistaminen tai esittäminen on edellyttänyt huomattavaa panostusta (TekijäL 49 §), taikka
- 7) valokuvaan (TekijäL 49 a §)

Tekijänoikeudet suojaavat lähtökohtaisesti siis kaikkia kirjallisia tai taiteellisia teoksia. Seuraavaksi tarkastellaan teoksen käsitettä sekä niitä edellytyksiä, joita teokselta vaaditaan, jotta se voidaan määritellä tekijänoikeudellista suojaa nauttivaksi teokseksi.

2.1.1.1. ”Teos”

Jotta tekijänoikeusrikkomuksen rakennetta sekä sen kriminalisoinnin ydintä voidaan riittävästi ymmärtää, on ensiksi avattava mitä suojatuilla *teoksilla* tarkoitetaan. Immateriaalioikeuksilla tarkoitetaan aineettomia oikeuksia eli toisin sanoen ei fyysisistä komponenteista koostuvaa käsin kosketeltavaa oikeussuojan kohdetta. Tekijänoikeudetkin ovat lähtökohtaisesti aineettomia oikeuksia, joskin ne kohdistuvat johonkin fyysiseen, aineelliseen oikeuteen ja kohteeseen. Tekijänoikeuksia voidaan täten ajatella osittain aineellisina oikeuksina, sillä ne kohdistuvat ja suojaavat esimerkiksi kirjoitettua romaania tai ohjattua elokuvaa.

Tekijänoikeuslain 1 §:n mukaan yksinoikeussuoja annetaan itsenäisen luomistyön omaperäiselle tulokselle, jonka luonnollinen henkilö on luonut tai luonnolliset henkilöt ovat yhdessä luoneet.²⁰ Näin määritellään lain mukaan *teos*, ja se kattaa koko teoksen lisäksi myös sen osan tai osat. Toisin sanoen tämän luomistyön määritelmän piiriin kuuluvat *kirjalliset ja*

---

²⁰Harenko-Niiranen-Tarkela 2016, s. 15.

taiteelliset teokset.²¹ Suojan piiristä tulee kuitenkin erottaa esimerkiksi ideat, keksinnöt taikka tieteelliset teoriat. Näille suojaa antavat tekijänoikeuksien sijaan muun muassa patentit.²² On myös lisäksi huomattava, että esimerkiksi lakeja, hallituksen esityksiä taikka viranomaisten antamia julkisia päätöksiä ei luokitella tekijänoikeuden suojan piiriin kuuluviksi.

Käsite ”*kirjalliset ja taiteelliset teokset*” on ymmärrettävä erittäin laajasti, sillä ne kattavat kaiken kaunokirjallisuudesta tietokoneohjelmiin, sekä elokuvista musiikkikappaleisiin. Tästä jaosta on kuitenkin esitetty, että sen varsinainen arvo on vähäinen. *Haarmann* esimerkiksi toteaa, että oikeusvaikutusten kannalta mielekkäämpää on luokitella teokset kirjallisiin teoksiin, sävellysteoksiin sekä kuvataiteen teoksiin.²³ Tämä kolmijako on hyödyllinen, sillä se jäsentää eri teosmuodot loogisempaan kokonaisuuteen.

Tekijänoikeuslain 1 §:ään on merkattu melko kattava luettelo teostyypeistä:

- kaunokirjallinen teos (kirjallisena tai suullisena)
- selittävä kirjallinen tai suullinen esitys
- sävellysteos
- näyttämöteos
- elokuvateos
- valokuvateos tai muu kuvataiteen tuote
- rakennustaiteen tuote
- taidekäsityön tuote
- taideteollisuuden tuote.

Huomioitavaa tässä tekijänoikeuslain 1 §:ssä on ilmaisu ”*muulla tavalla*”, joka ei tule ilmi yllä olevasta luettelosta. Tekijänoikeuslain 1 § ilmaisee kuitenkin sen, että luetteloa ei ole tarkoitettu tyhjentäväksi. Tekijänoikeuslain säätämishetkestä huolimatta lainsäätäjä on jättänyt pykälän avonaiseksi, jotta luettelo voidaan ulottaa uusiin tekijänoikeudellisiin teoksiin. Huomionarvoista on, että tekijänoikeuksia koskeva sääntely on hämmästyttävän harmonisoitua kansainvälisellä tasolla. Muun muassa USA:n lainsäädännön mukaan teosten määritelmä noudattaa samaa kaavaa kuin Suomessa. Lisäksi USA:ssa on Suomen tavoin nähty tarpeelliseksi jättää tekijänoikeuksia koskeva luettelo avonaiseksi. Vaikka luettelon avonaisuutta ei konkreettisesti laissa mainita, on *Harenkoon, Niiraseen ja Tarkelaan* viitaten

---

²¹Haarmann 2014, s. 50-51.

²²Ks. esimerkiksi jo vanhastaan lain esitöistä KM 1953:5 s. 53 ja HE 70/1980 s. 4.

²³Haarmann 2014, s. 50-51.

todettava, että lainvalmisteluasiakirjoissa sekä oikeuskirjallisuudessa esitetään yhtenäinen näkemys luettelon päivitystarpeesta.²⁴

2.1.1.2. Teoskynnys – itsenäisyyttä ja omaperäisyyttä

Jo tekijänoikeuslakia valmisteltaessa todettiin, että teoksen tulee täyttää tietyt kriteerit, jotta se voidaan luokitella tekijänoikeussuojan alaiseksi. Bernin konventiosta johdettiin käsitteet *itsenäinen ja omaperäinen*.²⁵ Itsenäisyys ymmärretään siten, että teoksen on luonut luonnollinen henkilö yksin tai yhdessä useamman henkilön kanssa, mutta muista töistä riippumattomasti eli kopioimatta toisen työtä. Omaperäisyys voidaan ymmärtää hieman laajemmin. Omaperäisyyden parhaimpana määritelmänä on pidetty sitä, ettei kukaan muu, jos olisi kulloinkin kyseessä olevaan työhön ryhtynyt, olisi tehnyt täysin samanlaista teosta.²⁶ Mielenkiintoista itsenäisyyden ja omaperäisyyden vaatimuksissa on se, että niitä ei ole suoraan kirjoitettu lakiin. Lainsäädäntöä valmistellut komitea kuitenkin katsoi, että tekijänoikeuslaissa mainitut termit *teos* ja *luoda* ilmensivät itsenäisyyden ja alkuperäisyyden vaatimusta.²⁷ On jälleen todettava, että itsenäisyyden ja omaperäisyyden edellytykset ja käsitteet ovat universaalisti käytössä. USA:ta uudestaan esimerkkinä käyttäen, maan lainsäädännössä on myös käytössä omaperäisyyden vaatimus, josta käytetään termiä *originality*.²⁸ Termiä *originality* käytetään ikään kuin kokoavana käsitteenä. Tähän kokoavaan ilmaisuun on päädytty myös Suomessa. Koska itsenäisyyden ja omaperäisyyden vaatimukset ovat sinänsä osittain päällekkäisiä todettiin, että niistä käytetään kattoterminä ilmaisua *teoskynnys*. Toisena vaihtoehtona esitetään myös ilmaisua *teostasoon ylttäminen*.²⁹

Taiteellisuuden tasolla ei ole merkitystä tekijänoikeussuojan nauttimisen kannalta. Myöskään moraaliset, eettiset tai muutkaan perusteet eivät vaikuta siihen, saako teos tekijänoikeudellista suojaa. *Haarmann* esittää, että suojan saamisen kannalta heikommat taiteelliset teokset ovat

---

²⁴Ks. viimeisestä kappaleesta useampi kirjallisuuslähde, esimerkiksi Harenko-Niiranen-Tarkela 2016, s. 16-17 (sekä heidän vanhempi kirjallisuus, Harenko-Niiranen-Tarkela 2006, s. 14). Ks. lisäksi Haarmann 2014, s. 52 ja ulkomaisesta kirjallisuudesta McJohn 2009, s. 31-32.

²⁵Ks. esimerkiksi Harenko-Niiranen-Tarkela 2016, s. 17 ja Haarmann 2014, s. 53.

²⁶Harenko-Niiranen-Tarkela 2016, s. 17 ja Haarmann 2014, s. 53.

²⁷Alkuperäisyys korvattiin sittemmin termillä *omaperäisyys*. Ks. komitean lausunto KM 1953:5 s. 44.

²⁸McJohn 2009, s. 46-52. McJohn esittää, että USA:ssa määritetään teoksen itsenäisyys ja omaperäisyys niin sanotun *Feist*-standardin perusteella, jossa arvioitavaksi tulevat originaalisuuden kannalta teoksen itsenäisen luomistyön taso sekä luovuuden vähimmäisvaatimus.

²⁹Käsitteet sinänsä tarkoittavat samaa, mutta kirjoittajilla on erinäinen mieltymys käyttää toisistaan poikkeavia termejä. Muun muassa Haarmann (2014 s. 53-54) käyttää termiä *teoskynnys*, kun taas Harenko-Niiranen-Tarkela (2016, s. 17) käyttävät nimenomaan ilmaisua *teostasoon ylttäminen*.

täysin samassa asemassa kuin korkealaatuisemmat taiteelliset teokset.³⁰ Samoin *McJohn* esittää, että tekijänoikeuslakien tarkoitus ei ole määrittellä, mikä taiteellinen tai moraalinen arvo jollekin teokselle tulee antaa. Luovuutta vaativia teoksia on useita erilaisia, eikä *McJohn* katso, että tuomareiden tulisi määrittellä esimerkiksi teoksen kauneutta, eikä tuomareilla oikeastaan tällaista arviointitaitoa yleensä edes ole.³¹ Yhteenvetona voidaan todeta, että teoskynnyksen ylittämiseksi ja tekijänoikeussuojan saamiseksi voi jopa olla riittävää, että teko on subjektiivisesti katsoen tarpeeksi itsenäinen ja omaperäinen.

2.2. Oikeussuojan kaksi elementtiä

2.2.1. Taloudelliset oikeudet

Keskeistä tekijänoikeuksissa on ymmärtää, mikä on tekijänoikeussuojan kohde ja miten nämä kohteet määritellään. Tämä ei kuitenkaan vielä riitä, vaan tätä edellä mainittua tärkeämpää on hahmottaa ne kaksi elementtiä, joita tekijänoikeuslaki suojaa. Tekijänoikeuksilla katsotaan vakiintuneesti olevan niin varallisuus oikeudellinen kuin myös persoonallisuus oikeudellinen puoli. Yleisemmin nämä tunnetaan synonyymeiltään *taloudelliset oikeudet* ja *moraaliset oikeudet*.³² Nämä kaksi oikeussuojan puolta määritellään tekijänoikeuslain 2 ja 3 §:ssä.

Taloudelliset (varallisuus oikeudelliset) oikeudet perustavat *yksinomaisen oikeuden* määrätä teoksesta. Määräämisellä tarkoitetaan kappaleiden valmistamista teoksesta sekä teoksen saattamista yleisön saataviin.³³ Kappaleen valmistaminen voi kohdistua koko teokseen taikka ainoastaan sen johonkin osaan tai osiin. Saattaminen yleisön saataville puolestaan tarkoittaa esimerkiksi julkista näyttämistä. Taloudellisissa oikeuksissa on siis yksinkertaisesti kyse tekijänoikeuden haltijan oikeudesta määrätä teoksestaan niin, että hän voi hankkia sillä taloudellista hyötyä.

Kappaleen valmistamisessa on kyse siitä, että teokselle annetaan jokin fyysinen muoto eli se aineellistetaan. Esimerkiksi kirjan kopioiminen antaa toisen fyysisen muodon, ja se kuuluu taloudellisen oikeuden piiriin.³⁴ Kappaleiden valmistamisena ymmärretään ainakin teoksen tallentaminen, kopioiminen sekä toisintaminen. Vaikka varsinaisia valmistamismuotoja on vain

---

³⁰Haarmann 2014, s. 56.

³¹McJohn 2009, s. 21-22.

³²Näin KM 1992:4.

³³Esimerkiksi Savola 2014, s. 129 sekä Haarmann 2014, s. 71.

³⁴Haarmann 2014, s. 72.

kolme, kuuluu silti näiden joukkoon moninaisia valmistamistapoja.³⁵ Tekijänoikeuslain 2.1 § ilmaisee, että kappaleita voidaan valmistaa ”toista tekotapaa käyttäen”. Luettelo ei siis valmistamistapojen suhteen ole tyhjentävä. Tekijänoikeuslaki kuitenkin sisältää poikkeuksen, jonka perusteella oikeudenhaltijan suostumusta kappaleen valmistamiseen ei tarvita. Nimittäin tekijänoikeuslain 12 §:n mukaan jokaisella on oikeus valmistaa *muutama kappale* teoksesta yksityistä käyttöönsä varten. Lopuksi vielä kappaleen valmistamista voi ajatella negatiivisena siten, että tekijän oikeus kappaleen valmistamiseen estää jonkin toisen henkilön oikeutta valmistaa tätä samaa kappaletta ilman alkuperäisen oikeudenhaltijan nimenomaista suostumusta. Toisin sanoen taloudellisissa oikeuksissa on myös kielto-oikeudellinen ulottuvuus.

Yleisön saataville saattaminen muodostaa toisen osan tekijänoikeuksien taloudellisista oikeuksista. Tähän osaan luetaan yleisölle välittäminen, julkinen esittäminen, kappaleiden levittäminen yleisön keskuuteen sekä julkinen näyttäminen. Julkinen esittäminen voi olla esimerkiksi kyseessä silloin, kun musiikkikappaletta esitetään isolla areenalla. Julkisessa näyttämisessä puolestaan voi olla kyse taideteoksen näyttämisestä julkisella paikalla ilman teoksen luojaan suostumusta. Suurimman keskustelun kohteeksi on päätenyt *julkinen esittäminen*. Julkinen esittäminen edellyttää, että teos esitetään jollekin ennalta määrättylle joukko katojia. Jos katsojien joukkoa ei ole ennalta määrätty, ei lähtökohtaisesti teoksen esittämistä voida pitää taloudellisia oikeuksia loukkaavana.³⁶ Ongelmallisena julkisessa esittämisessä on kuitenkin se, mikä määritellään ennalta määrättyksi joukoksi katsojia. Tekijänoikeuslakiin on otettu säännös, jonka mukaan esittämisen tai välittämisen kohteena tulisi olla suurehko suljettu piiri. Käytännössä tämä ei vielä kerro mitään, mutta esimerkiksi *Aalto-Setälä* esittää ohjeistuksen, jota on oikeuskirjallisuudessa ja -käytännössä noudatettu melko vakiintuneesti. Tämän ohjeistuksen mukaan 20 henkilöä ei vielä muodosta suurta piiriä, kun taas 50 henkilöä lasketaan suureksi joukoksi. Näiden kahden luvun välillä oleva ihmismäärä puolestaan arvioidaan tapauskohtaisesti ja arvioitavaksi tulee myös se, onko esimerkiksi tilaisuus julkinen.³⁷ Yleisön saataville saattaminen muodostaa laajan taloudellisen levitystapojen piirin, minkä vuoksi tyhjentävää luetteloä ei liene mahdollista tehdä.

---

³⁵Haarmann 2014, s. 72.

³⁶Haarmann 2014, s. 75.

³⁷Aalto-Setälä 2016, kappale 42.1.

2.2.2. Moraaliset oikeudet

Moraalisten oikeuksien tarkoituksena on antaa suojaa tekijän persoonallisuudelle.³⁸ Moraalisista oikeuksista tärkeimmät oikeudenhaltijalle kuuluvat oikeudet ovat *isyysoikeus ja respektioikeus*.³⁹ Nämä ovat tekijänoikeuslain 3 §:ssä säädettyjä moraalisia oikeuksia. Moraaliset oikeudet ovat läheisesti kytköksissä taloudellisiin oikeuksiin, ja taloudellisia sekä moraalisia oikeuksia tulisi ajatella toisiaan täydentävinä.

Tekijänoikeuslain 3 §:n mukaan *isyysoikeus* tarkoittaa, että käytettäessä hyväksi teoksen taloudellisia oikeuksia, tulee teoksen tekijä ilmoittaa kuten ”hyvä tapa vaatii”.⁴⁰ Isyysoikeudessa on näin ollen kyse eräänlaisesta kunnianosoituksesta teoksen tekijälle. Jos esimerkiksi levy-yhtiö haluaa käyttää musiikkikappaleen tekijän teosta, tulee levy-yhtiön tällaisessa tapauksessa aina ilmoittaa tekijän nimi. *Haarmann* mainitsee, että tekijälle jää päätösvalta siitä, missä muodossa hänen nimeään esitetään tai käytetään.⁴¹ Tästä voi siis päätellä, että tekijän nimi voi esiintyä oikean nimen ohella myös esimerkiksi lempinimenä taikka salanimenä, jos tekijä niin vaatii. Poikkeuksena nimenilmoitusvelvollisuudesta on muun muassa tekijän oikeus kieltäytyä nimensä paljastamisesta, jos tekijä haluaa vaikka pysyä tuntemattomana. Lisäksi nimenilmoitusvelvollisuus ei ole ehdoton. Tällä tarkoitetaan sitä, että esimerkiksi tietyissä tilaisuuksissa, kuten hautajaisissa, ei ole velvollisuutta esittää teoksen tekijän nimeä.⁴²

Respektioikeudessa on kyse siitä, että teosta ei saa muuttaa tai esittää tavalla, joka loukkaa tekijän kunniaa.⁴³ Tekijänoikeuslaki tarkentaa respektioikeuden asettamaa kieltoa siten, että teoksen muuttaminen ja julkistaminen, joka on omiaan loukkaamaan tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa tahi omalaatuisuutta on kielletty. Kyse voi olla *Alén-Savikon* mukaan esimerkiksi kirjallisen teoksen ”ala-arvoisesta” käännöksestä.⁴⁴ Teosta ei myöskään ole lupa saattaa yleisön saataviin tekijää sanotuin tavoin loukkaavassa muodossa tai yhteydessä.⁴⁵ Kuten isyysoikeus, myös respektioikeus asettaa kunnioituksen antamisen vaatimuksen teoksen tekijälle.

---

³⁸Haarmann, 2014, s. 70. (Ks. myös vanhempi kirjallisuus Haarmann-Mansala, 2012, s. 93-94.)

³⁹Aalto-Setälä 2016, kappale 42.2.

⁴⁰Sorvari, 2007, s. 162 ja Haarmann, 2014, s. 86. Ks. myös tarkemmin tekijänoikeuslaki 3 § 1 momentti.

⁴¹Haarmann 2014, s. 86.

⁴²Haarmann 2014, s. 87.

⁴³Aalto-Setälä 2016, kappale 42.2.

⁴⁴Alén-Savikko 2016, s. 218.

⁴⁵TekijäL 3 § 2 mom. Ks. myös Sorvari 2007, s. 175 ja Haarmann 2014, s. 87-88.

Moraalisiin oikeuksiin kuuluu lisäksi *luoksepääsyoikeus*, joka on säännelty tekijänoikeuslaissa. Tällä tarkoitetaan tekijän oikeutta saada nähtäväksi luovuttamansa kuvataideteoksen kappale. Luoksepääsyoikeus on rajattu koskemaan ainoastaan kuvataidetta. Moraalisiin oikeuksiin luetaan myös *katumisoikeus*, jota ei poikkeuksellisesti ole kirjattu tekijänoikeuslakiin, vaan se on katsottu vakiintuneeksi oikeudeksi oikeuskirjallisuuden ja sopimusoikeuden kautta. Katumisoikeudella tarkoitetaan tekijän oikeutta estää sopimuskumppanin tarkoituksena oleva teoksen julkaiseminen, esimerkiksi muuttuneen vakaumuksen johdosta.⁴⁶ Jos vaikka teoksen tekijä on antanut sopimuskumppanille oikeuden julkaista jokin hänen teos, voi teoksen tekijä katumisoikeuden nojalla peruuttaa tämän suostumuksen.

2.2.3. Rajoitukset tekijänoikeudessa

Tekijänoikeuksia on kaikesta edellä mainitusta huolimatta myös rajoitettu. Tämä osaltaan vaikuttaa siihen, että tekijänoikeusrikoksen kriminalisointi ei sovellu kaikkiin tekotyyppeihin. Jos tekijänoikeusrikoksen tekijä on toiminut rajoitusten mukaisesti, ei voida väittää, että esimerkiksi tekijänoikeusrikoksen tunnusmerkistö tulisi täytetyksi. Tästä esimerkkinä jo edellä mainittu oikeus valmistaa muutama kappale teoksesta omaan yksityiseen käyttöön.

Tekijänoikeuksien rajoitusten tarkoituksena on nimenomaan mahdollistaa sivulliselle oikeus käyttää tekijänoikeudellista suojaa nauttivaa teosta. *Haarmann* perustelee rajoitusten tarkoitusta sillä, että rajoitusten kohteena ovat yksityiset, sivistykselliset ja sosiaaliset intressit. Tekijänoikeuksien rajoituksina on mainittu kolme perustyyppiä: vapaa hyväksikäyttöoikeus, pakkolisenssijärjestelmä sekä sopimuslenssijärjestelmä.⁴⁷ Vaikka nämä rajoitukset kuuluvat vahvasti velvoittavina tekijänoikeuslain säännöksiin, jo hallituksen esityksessä on kuitenkin katsottu, että niitä tulee tulkita ahtaasti ja hyvin tarkkaan.⁴⁸

2.3. Mikä on tekijänoikeusrikoksen kohteena?

Edellä on esitelty, mitä tekijänoikeuksilla suojataan ja, mistä tekijänoikeudellinen suoja koostuu. RL 49:1 §:n pääasiallisena tarkoituksena on suojata tekijän oikeutta määrätä

---

⁴⁶Aalto-Setälä 2016, kappale 42.2.

⁴⁷Haarmann 2014, s. 94 ja 99-116.

⁴⁸HE 70/1980 s. 4.

teoskappaleiden valmistamisesta.⁴⁹ Rikoslain säännöksellä siis suojataan pääasiallisesti taloudellisia oikeuksia. Näin ollen tekijänoikeusrikokseen voi syyllistyä henkilö, joka valmistaa luvottomasti kopioita teoksesta tai esittää teoksen julkisesti luvatta.

Tekijänoikeusrikoksen piiriin kuuluvat teokset ovat yhtä laajoja kuin ne teokset, joita tekijänoikeuslailla suojataan. Tekijänoikeusrikoksella voidaan loukata niin musiikkikappaleita ja elokuvia kuin kuvataidetta ja tietokoneohjelmiakin.

Moraalisten oikeuksienkin osalta on katsottu, että tekijänoikeusrikos voi konkretisoitua. Muun muassa rikoslakiprojektissa todettiin, että teoksen luvanvarainen käyttäminen voidaan tuomita tekijänoikeusrikoksena, jos isyysoikeutta loukataan jättämällä tekijän nimi mainitsematta.⁵⁰

Tekijänoikeuden ydinsisällön ymmärtämällä valmiudet tekijänoikeusrikoksen syvempään tarkasteluun on annettu. Seuraavassa pääluvussa tarkastellaan tekijänoikeusrikosten sääntelyä ja perehdytään tarkemmin siihen, mistä tunnusmerkistötekijöistä rikoslain rikossäännös koostuu.

3. Tekijänoikeusrikosten sääntely

3.1. Tekijänoikeusrikkomuksen ja tekijänoikeusrikoksen keskinäinen suhde

Tekijänoikeuksien loukkaukset on kriminalisoitu kahdessa eri instanssissa: rikoslaissa ja tekijänoikeuslaissa.

Rikoslain 49:1 § kriminalisoi tekijänoikeusrikoksen seuraavasti:

”Tekijänoikeusrikos

Joka ansiotarkoituksessa tekijänoikeuslain (404/61) säännösten vastaisesti ja siten, että teko on omiaan aiheuttamaan huomattavaa haittaa tai vahinkoa loukatun oikeuden haltijalle, loukkaa toisen oikeutta

- 1) kirjalliseen tai taiteelliseen teokseen,
- 2) kirjallisen tai taiteellisen teoksen esitykseen,
- 3) äänilevyyn tai muuhun laitteeseen, jolle on tallennettu ääntä,
- 4) filmiin tai muuhun laitteeseen, jolle on tallennettu liikkuvaa kuvaa,

---

⁴⁹Tämä on määritelty jo rikoslakiprojektissa. Ks. OLJ 1/1989 s. 583.

⁵⁰OLJ 1/1989 s. 479.

5) radio- tai televisiolähetyskseen,

6) luetteloon, taulukkoon, ohjelmaan tai muuhun sellaiseen tekijänoikeuslaissa tarkoitettuun työhön, jossa on yhdisteltynä suuri määrä tietoja, tai tietokantaan, jonka sisällön kerääminen, varmistaminen tai esittäminen on edellyttänyt huomattavaa panostusta, taikka

7) valokuvaan,

on tuomittava tekijänoikeusrikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Tekijänoikeusrikoksesta tuomitaan myös se, joka ansiotarkoituksessa ja siten, että teko on omiaan aiheuttamaan huomattavaa haittaa tai vahinkoa loukatun oikeuden haltijalle, tuo maahan yleisölle levitettäväksi ulkomailla valmistetun tai jäljennetyin 1 momentissa tarkoitettua teoksen tai valokuvan kappaleen taikka äänilevyn, filmin tai muun laitteen, jolle on tallennettu ääntä tai liikkuvaa kuvaa, taikka luettelon, taulukon, ohjelman tai muun sellaisen työn, jossa on yhdisteltynä suuri määrä tietoja, taikka tietokannan, jonka sisällön kerääminen, varmistaminen tai esittäminen on edellyttänyt huomattavaa panostusta, ja jonka hän tietää valmistetuksi tai jäljennetyksi sellaisissa olosuhteissa, että valmistaminen tai jäljentäminen Suomessa tehtynä olisi ollut rangaistavaa 1 momentin tai tekijänoikeuslain 56 a §:n mukaan.

Tekijänoikeusrikoksesta tuomitaan myös se, joka tietoverkossa tai tietojärjestelmän avulla loukkaa toisen oikeutta 1 momentissa mainittuihin suojan kohteisiin siten, että teko on omiaan aiheuttamaan huomattavaa haittaa tai vahinkoa loukatun oikeuden haltijalle.”

Tekijänoikeusrikkomus on puolestaan kriminalisoitu tekijänoikeuslain 56 a §:ssä:

”Joka

1) tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta rikkoo tässä laissa tekijänoikeuden suojaksi annettua säännöstä taikka toimii vastoin 41 §:n 2 momentin nojalla annettua määräystä, 51 tai 52 §:n säännöstä, 53 §:n 1 momentissa tai 54 b §:ssä tarkoitettua kieltoa; taikka

2) tuo maahan yleisön keskuuteen levitettäväksi teoksen kappaleen, jonka hän tietää tai jota hänellä on perustellusti syytä epäillä valmistetuksi ulkomailla sellaisissa olosuhteissa, että valmistaminen Suomessa olisi ollut rangaistavaa tämän lain mukaan,

on tuomittava, jollei teko ole rangaistava rikoslain 49 luvun 1 §:ssä tarkoitettuna tekijänoikeusrikoksena, *tekijänoikeusrikkomuksesta* sakkoon. (21.8.1995/1024)

Tekijänoikeusrikkomuksena ei pidetä muutaman kappaleen valmistamista yksityistä käyttöä varten sellaisesta tietokoneella luettavassa muodossa olevasta tietokoneohjelmasta tai tietokannasta, joka on julkaistu taikka jonka kappaleita on tekijän tai tietokannan valmistajan

suostumuksella myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu, taikka teoksesta 11 §:n 5 momentin vastaisesti.”

Kuten tekijänoikeuslain sanamuodosta ilmenee, säännös tekijänoikeusrikkomuksesta on toissijainen rikoslain säännökseen nähden.⁵¹ Tekijänoikeuden loukkaus on näin ollen kriminalisoitu kahdella tasolla. Lainkäytön ja yleisesti käytännön tasolla tekijänoikeuslain perusteella kriminalisoitu tekijänoikeuden loukkaus tulee rangaistavaksi tekijänoikeusrikkomuksena ainoastaan, jos rikoslain mukainen kriminalisointi ei tule kysymykseen.⁵² Tätä voi konkreettisemmin havainnollistaa esimerkiksi tapauksen KKO 1989:151 avulla.

Korkeimman oikeuden tapauksessa kyse oli videokopioinnista, jossa henkilö A oli luvattomasti jäljentänyt elokuvia videokasetille ja luovuttanut näitä kopioita asiakkailleen, minkä vuoksi A tuomittiin rangaistukseen tekijänoikeuden loukkaamisesta. A velvoitettiin suorittamaan oikeudenhaltijoille kohtuullisen hyvityksen määrä. Määrän suuruutta arvioitaessa otettiin kuitenkin huomioon, että kyse ei ollut varsinaisesta tekijänoikeuspiratismista, ja loukkaus oli vain vähäisessä määrin vahingoittanut tekijänoikeuksien haltijoita.⁵³ Näillä perusteilla korkein oikeus päätyi tuomitsemaan A:n tekijänoikeusrikkomuksesta sakkoihin, eikä tekijänoikeusrikoksesta rikoslain perusteella.

Rikoslain 7-kohtainen luettelo tekijänoikeusrikoksen tunnusmerkistössä on kirjoitettu tyhjäksi. Vaikka tekijänoikeuslain tekijänoikeusrikkomusta koskeva pykälä ei sisällä luetteloa rikkomuksen kohteista, se juontaa kuitenkin juurensa tekijänoikeuslain 1 §:stä, jossa on eroteltu tekijänoikeudellista suojaa saavat teokset. Rikoslain tyhjentyvyys voi aiheuttaa tulkintaongelmia lainkäytön tasolla, jos esimerkiksi vastaan tulisi täysin entuudestaan tuntematon tekijänoikeusrikoksen tyyppi. Eräänä varmistuksena lainsäätäjät on katsonut tarpeelliseksi lisätä uusimpana rikoslain säännökseen kohdan, joka kattaa tietoverkossa tai tietojärjestelmän avulla tapahtuvat tekijänoikeuden loukkaukset. Näin sisällytettiin laaja kattaus internetin kautta tapahtuvia piratismiin muotoja tekijänoikeusrikoksen säännökseen. Lisäksi

---

⁵¹OLJ 1/1989 s. 575. Jo varsinaisen tekijänoikeuslain sanamuodosta ilmenee toissijaisuus, mutta tekijänoikeusrikkomuksen toissijaisuus on ollut selvästi tarkoituksena jo aiemmin, sillä se todetaan lainvalmisteluaineistossa.

⁵²Soininen 2004, s. 5.

⁵³Ks. tarkemmin tapaus KKO 1989:151 (R 95/61). Ks. myös Haarmann-Mansala 2002, s. 37. Haarmann ja Mansala ovat koonneet useita esimerkkitapauksia siitä, missä tuomioistuimen tulkinta on päätynyt siihen, että tekijänoikeuden loukkauksen luonteesta johtuen rikoslain tekijänoikeusrikoksesta koskeva tunnusmerkistö ei tule sovellettavaksi, vaan sen sijaan tekijänoikeuslain mukainen tekijänoikeusrikkomusta koskeva tunnusmerkistö on tapauksiin soveltuva säännös.

tästä kohdasta jätettiin ulkopuolelle tekijänoikeusrikoksen korotettu tahallisuusvaatimus – ansiotarkoitus – jota käsitellään jäljempänä.

Tekijänoikeusrikoksen sekä tekijänoikeusrikkomuksen hierarkkinen järjestys on vähintäänkin poikkeuksellinen rikosoikeuden perustavanlaatuisten periaatteiden näkökulmasta. *Huttunen* tuo nimenomaisesti esille ongelman tästä järjestyksestä, sillä rikoslain pitäisi olla viimesijainen keino.⁵⁴ Tämä esitetty kuvastaa rikosoikeuden *ultima ratio* -periaatetta, jonka mukaan rikoslain käyttö tulisi olla kriminalisoinneissa aina viimesijainen keino estää ja rangaista jokin kriminalisoitu teko. Tekijänoikeuden loukkausten osalta tilanne on siis päinvastainen. Näkemykseni mukaan näiden kahden välillä on ehdottomasti jonkinasteinen ristiriita. Sen sijaan, että tekijänoikeuslaki pyrkisi ennalta ehkäisemään mahdollisia tekijänoikeuden loukkauksia, on vastuu annettu suoraan rikoslaille. Näen, että tekijänoikeuslain pitäisi vahvemmin säännellä tekijänoikeuden loukkauksia. Tosiasia kuitenkin on, että rikoslaki on tällä hetkellä ensimmäinen keino, ja siihen perustuen myös edetään tässä tutkimuksessa.

3.2. Tekijänoikeusrikosten jaottelusta

Rikosoikeudessa yleisesti käytössä ollut jako teko-, vaarantamis- ja seurausrikoksiin on ollut käytössä rikosten jonkinasteiseksi systematisoinniksi. Koska rikoksia on lähtökohtaisesti kuitenkin hankalaa, ellei jopa mahdotonta kuvaustensa perusteella järjestellä asteittain, on tätä puhdasta systematisointia jokseenkin kritisoinut esimerkiksi *Tapani ja Tolvanen*.⁵⁵ Tähän liittyvät osittain ainakin kielelliset tekijät sekä usean rikostunnusmerkistön moniulotteisuudet. Useat rikostunnusmerkistöt, kuten tekijänoikeusrikos, sisältävät monesti useamman rikosmuodon elementtejä, jolloin näitä tunnusmerkistöjä ei voi jakaa ainoastaan yhteen rikostyyppin luokkaan. Edelleen, muun muassa *Matikkala* pitää tätä jaottelua vaikeana muun muassa semanttisista eli kielellisistä syistä johtuen.⁵⁶ Tästä huolimatta jaottelua on pidetty vakiona rikosoikeudessa. Seurausrikoksessa kyse on juuri siitä, että jokin syy eli teko aiheuttaa tietyn seurauksen. Tekorikoksissa puolestaan rangaistavuus ei edellytä seurauksen aiheutumista, vaan tekorikokseen riittää ainoastaan kiellettyyn tekoon ryhtyminen. Vaarantamisrikokset kuuluvat tekorikoksiin eli vaaraa aiheuttaviin rikoksiin, jotka edelleen

---

⁵⁴Huttunen 2007, s. 29.

⁵⁵Tapani-Tolvanen 2013, s. 220.

⁵⁶Matikkala 2005, s. 565.

jaetaan konkreettisen vaaran aiheuttaviin rikoksiin (*aiheuttaa vaaraa*) ja abstraktin vaaran rikoksiin (*on omiaan aiheuttamaan vaaraa*).⁵⁷

Rikostunnusmerkistöt tekijänoikeusrikoksen ja -rikkomuksen osalta ovat selkeästi toisistaan eroavia. Rikoslain tekijänoikeusrikosta koskeva säännös edellyttää, että teko on *omiaan aiheuttamaan* taloudellista vahinkoa loukatun oikeuden haltijalle. Tästä on pääteltävissä, että kyseessä olisi abstraktin vaaran aiheuttava rikos, ja rikoslain 49:1 §:n perusteella kyseessä olisi abstraktin vaaran aiheuttava vaarantamisrikos.⁵⁸ Tekijänoikeuslain ilmentämä tekijänoikeusrikkomus toisaalta edellyttää ainoastaan konkreettista tekoa, minkä vuoksi sitä voidaan pitää tekorikoksena. Syynä tähän on se, että tekijänoikeuslain säännös ei sisällä minkäänlaista abstraktin vaaran tai muunkaan konkreettisen seurauksen kriteeriä, vaan sanamuodosta on selvää, että ainoastaan tekoon ryhtyminen ja sen tekeminen on riittävä edellytys kriminalisoinnille.

3.3. Tekijänoikeusrikoksen ilmentämä abstrakti vaara

Yksi merkittävistä tekijöistä tekijänoikeusrikoksen tunnusmerkistössä on sen abstraktin vaaran toteutumista ilmentävä sanamuoto. Suomen rikoslainsäädännössä on ollut alkujaan suurimmaksi osaksi ainoastaan niin kutsuttuja seurausrikoksia, joissa teon aiheuttama seuraus toteutuu konkreettisesti, kuten tappo tai ryöstö. Huomattava osa rikoksista on luonteeltaan sellaisia, että ne eivät aina johda mihinkään konkreettiseen seuraukseen. Tämän vuoksi Suomen rikoslainsäädäntö sisältää säännökset *tekorikoksista*. Tällaisia tekorikoksia ovat esimerkiksi rattijuopumus sekä liikenneturvallisuuden vaarantaminen. Nämä rikokset eivät välttämättä edellytä, että varsinainen seuraus tapahtuu, mutta pelkkä vaaran aiheuttaminen ja mahdollisuus siihen, että esimerkiksi alkoholin vaikutuksen alaisena ajaminen saattaisi aiheuttaa henkirikoksen, on seurauksen syntymisestä tai syntymättä jäämisestä huolimatta rangaistavaa. Tähän tekorikosten luokkaan kuuluu myös tekijänoikeusrikos, sillä tekijänoikeusrikos ei aina välttämättä toteudu, mutta jo vaaran aiheuttaminen tekijänoikeuden oikeudenhaltijalle on riittävää teon kriminalisoinniksi. Nämä syyt ovat nimenomaisesti johtaneet siihen, että lainsäätäjät on joutunut arvioimaan tietyt teot vaarallisiksi ja sen vuoksi myös eräät teot on kriminalisoitu vaaraa aiheuttavista luonteistaan johtuen.⁵⁹

---

⁵⁷Tapani-Tolvanen 2013, s. 176.

⁵⁸Todettu jo nimenomaisesti hallituksen esityksessä HE 94/1993 s. 218.

⁵⁹Tapani-Tolvanen 2013, s. 177-178.

Tekijänoikeusrikos kuuluu siis luonteeltaan tekorikoksiin ja abstraktisen vaaran aiheuttaviin rikoksiin. Abstraktiselle vaaralle on ominaista ”on omiaan” -sanamuoto.⁶⁰ Rikoslain 49:1 §:n mukaan tekijänoikeusrikos edellyttää, että teko on ollut omiaan aiheuttamaan loukatun oikeuden haltijalle huomattavaa haittaa tai vahinkoa. Haarmannin mukaan tätä tekijänoikeusrikoksen abstraktin vaaran elementtiä voi havainnollistaa siten, että sen rangaistavuuden edellytykseksi riittäisi, että teko olisi tyypillisesti ja *kokemusperäisesti* arvioituna merkittävää haittaa, vahinkoa tai vahingon vaaraa aiheuttava oikeudenhaltijalle.⁶¹ Haarmannin näkemys abstraktisesta vaarantamisesta tekijänoikeusrikoksessa noudattelee myös Fränden näkemystä abstraktista vaarasta, sillä Frände katsoo, että tietty konkreettinen teko kuuluisi sellaisten tekojen luokkaan, joiden tiedetään yleisen kokemuksen perusteella aiheuttavan tyypillisesti tietyn tyyppisen vahingon.⁶²

Kuten edellä mainittu, tekijänoikeusrikokseen kuuluu rangaistavuus jo pelkästään mahdollisesta vahingosta tai haitasta, eikä konkreettista vahinkoa edellytetä. Tämä vahinko tai haitta on edelleen jaettu tekijänoikeusrikoksissa kahteen osaan hallituksen esityksen perusteella. Hallituksen esityksen mukaan tekijänoikeuslain 57 §:ssä määritelty haitta tai vahinko voi olla menetystä, kärsimystä tai muuta haittaa.⁶³ Tämä haitta tai vahinko jaetaan siis edelleen aineettomiin sekä aineellisiin vahinkoihin. Aineettomiin vahinkoihin voidaan lukea oikeudenhaltijan persoonallisuuteen eli luonteeseen kohdistuvat loukkaukset, kun taas aineellisiin vahinkoihin luetaan esimerkiksi luvattoman torrentverkoston kautta tapahtuva teoskappaleiden lataaminen, joiden hyväksikäytöllä tavoitellaan taloudellista hyötyä. Näistä esimerkeistä on huomattavissa edellä mainitut taloudelliset ja moraaliset oikeudet osana tekijänoikeutta. Tällä tavoin voidaan erotella tilanteet, joissa moraalisia eli aineettomia oikeuksia on loukattu, ja tilanteet, joissa taloudellisia eli aineellisia oikeuksia on puolestaan loukattu. Abstraktin vaaran osalta olennaista on rikoksen tekijän mieltämä mahdollisuus rikoksen ja vahingon aiheutumiseen. Mielenkiintoisen näkökulman tarjoaa myös tietynlainen ristiriita tekijänoikeusrikoksen tunnusmerkistössä. Tekijänoikeusrikos edellyttää ansiotarkoitusta eli korotettua tahallisuusvaatimusta. Tästä huolimatta, varsinaista seurauksen toteutumista ei edellytetä.

---

⁶⁰Ks. esimerkiksi Laasanen 2004, s. 327-328.

⁶¹Haarmann 1999, s. 246. Ks. myös HE 94/1993, s. 218.

⁶²Frände 2015, s. 79-85.

⁶³HE 94/1993 s. 218.

3.4. Tekijänoikeusrikoksen suhde talousrikoksiin

Pekka Koponen on esittänyt yhtymäkohtia talousrikosten sekä tekijänoikeusrikosten välillä. Hänen tutkimukseen vahvasti nojaten tässä kappaleessa esitetään muutamia yhteyksiä tekijänoikeusrikosten ja talousrikosten välillä. Ensinnäkin, tekijänoikeusrikosten katsotaan toisinaan kuuluvan talousrikoksiin. *Koponen* nimenomaisesti viittaa rikoslain tekijänoikeusrikosta koskevaan pykälään tutkimuksessaan, joka koskee tahallisuuskysymyksiä talousrikoksissa.⁶⁴ Talousrikoksena ajatellaan lähtökohtaisesti rikosta, joka voidaan tehdä organisoidun taloudellisen toiminnan puitteissa.⁶⁵ Vaikka tekijänoikeusrikokset yhdistetään usein talousrikoksiin, ei ole syytä kohdistaa tarkastelua niiden varsinaiseen yhtenäisyyteen. Sen sijaan olennaista on, miten talousrikosten tahallisuusopillisia tulkintoja sovelletaan tekijänoikeusrikoksiin. Tekijänoikeusrikosten ja aineettomien oikeuksien loukkausten suhteen tahallisuusopilliset tutkimukset ovat jääneet vielä vähälle, minkä vuoksi rikosoikeuden yleisillä opeilla ja niistä johdetuilla tulkintavaihtoehdoilla on ollut merkittävä rooli. Tästä riippumatta, useat samat kysymykset ja ongelmat korostuvat samoin perustein tekijänoikeus- ja talousrikoksissa, kun esimerkiksi arvioidaan tekijän tahallisuutta.

Koponen esittää, että rikosoikeudellinen tahallisuus on normatiivinen käsite. Hän jatkaa, että tahallisuus käsitteenä määrittyy ensi sijassa rikostunnusmerkistöjen edellytysten perusteella.⁶⁶ *Koposen* mukaan on tyypillistä, että tekijän tarkoituksesta tai aikeesta ei ole saatavissa nimenomaisia lausumia, kun arvioidaan talousrikoksen tahallisuutta. Tästä on johdettavissa, että talousrikoksissa tahallisuusarviointi perustuu ulkoisesti, aistein havaittaviin tapahtumainkulkuihin.⁶⁷ Tämän perusteella tahallisuusarviointi huomioisi entistä vahvemmin eri rikostyypeille ominaisia piirteitä. Erityisesti sama *Koposen* esittämä argumentti on havaittavissa tekijänoikeusrikoksissa, joissa ulkoiset seikat ovat korostuneessa asemassa tahallisuusarvioinnissa. Tämä on erittäin ominaista olosuhdetahallisuudelle, josta tekijänoikeusrikoksissa on pohjimmiltaan kyse. Olosuhdetahallisuuteen kuuluva tietoisuus ilmentää toimimista ilman oikeudenhaltijan lupaa. Tämä voidaan tekijänoikeusrikoksissa päätellä pitkälle ulkoisesti havaittavista seikoista, kuten esimerkiksi elokuvatalenteen ulkoasusta.

---

⁶⁴Koponen 2002, s. 257-258.

⁶⁵Virta 2002, s. 3.

⁶⁶Koponen 2002, s. 252.

⁶⁷Koponen 2002, s. 249, 253 ja 263. Ks. myös esimerkiksi Mäkelä 2001, s. 202-205.

Tekijänoikeusrikokselle on ominaista myös, ettei RL 49:1 § tai TekijäL 56 a § sisällä minkäänlaista seuraustunnusmerkkiä. Seuraustahallisuus ei siis sellaisenaan voi mitenkään realisoitua. TekijäL 56 a § on jo puhtaasti tekoriikos. Samoin myöskään RL 49:1 § ei edellytä tunnusmerkistön mukaista seurausta teosta.

Toisaalta on huomattava, että tekijänoikeusrikoksen rangaistavuuden edellytyksenä on abstraktin, huomattavan haitan tai vahingon vaaran syntyminen oikeudenhaltijalle. Poikkeus TekijäL 56 a §:ään on RL 49:1 §:n vaatimus ansiotarkoituksesta, joka saattaa aiheuttaa tulkintaristiriidan tunnusmerkistössä. Kyseessä ei siltikään ole seuraustahallisuus, vaan arvioinnin kohteeksi tulevat teko-olosuhteet. Tekijän toiminnan rangaistavuus edellyttää siis tietoisuutta olosuhteista. Tekijän on esimerkiksi tiedettävä, että teokseen kohdistuu suojattu tekijänoikeus. Tämä tekijänoikeusrikoksille – ja talousrikoksille – ominainen piirre muodostaa tunnusmerkistön ytimen. Tämän lyhyen tahallisuusyhteenvedon jälkeen siirryn tarkastelemaan tekijänoikeusrikoksen tunnusmerkistön korotettua tahallisuusvaatimusta.

3.5. Korotettu tahallisuusvaatimus

3.5.1. Rikosoikeuden järjestelmän korotettu tahallisuusvaatimus

Joidenkin rikosten tunnusmerkistöt edellyttävät rikosentekijältä tiettyä tarkoitusta tai tavoitetta. Nämä säännökset tulisi erotella käsitteinä tarkoitustahallisuudesta.⁶⁸ Tällainen tarkoitus on ilmaistu selkeästi tunnusmerkistöissä esimerkiksi termeillä *hankkiakseen*, kuten velallisen petoksessa, taikka *ansiotarkoituksessa*, kuten tekijänoikeusrikoksessa edellytetään.⁶⁹

Tapani ja Tolvanen esittävät, että juuri tällainen hyötymis- tai vahingoittamistarkoitus merkitsee *korotettua tahallisuusvaatimusta*. He perustelevat tämän sillä, että todennäköisyystahallisuus ei riittäisi täyttämään tätä tarkoituksen edellytystä. Tästä huolimatta kyse ei ole itsessään tarkoitustahallisuudesta, vaan erillisestä vaatimuksesta, joka ylittää normaalin tavanmukaisen tahallisuuden.⁷⁰ Tekijänoikeusrikoksessa merkittävin rajanveto tehdään juurikin siinä, onko ansiotarkoituksen vaatimus toteutunut. Täten esitän, että varsinainen abstraktin vaaran edellytys voidaan tietyllä tapaa ajatella toissijaisena edellytyksenä tekijänoikeusrikoksessa. Jos ansiotarkoituksen edellytys voidaan ensisijaisesti

---

⁶⁸Esimerkiksi Matikkala 2005, s. 545-547. Ks. myös Koponen 2002, s. 256.

⁶⁹Koponen 2002, s. 257.

⁷⁰Tapani-Tolvanen 2013, s. 204. Ks. myös Matikkala 2005, s. 545-546.

näyttää toteen, on silloin tarkasteltava abstraktin vaaran toteutumista, joka voidaan perustellusti näyttää ansiotarkoitusta helpommin toteen. Jos taas ansiotarkoitusta ei voida näyttää toteen, korostuu abstraktin vaaran toissijaisuus vahvemmin. Tällöin sitä ei tekijänoikeusrikoksen kannalta tule edes tarkastella, koska tekijänoikeuden loukkaus ilman ansiotarkoitusta on jo automaattisesti lain perusteella tekijänoikeusrikkomus.

Tapani ja Tolvanen myös esittävät, että KKO:n ratkaisukäytäntö on monitulkintainen. Tähän vaikuttaa kiistatta edellä mainittujen tarkoitustunnusmerkkien käyttö useissa erityyppisissä rikossäännöksissä.⁷¹ *Tapani ja Tolvanen* edelleen jatkavat, että oikeuskäytännön kannalta eroa tarkoitustahallisuuden ja korotetun tahallisuusvaatimuksen ilmaisevien tunnusmerkkien välillä ei olisi perusteltua tehdä.⁷² Esitän eriävän mielipiteen tekijänoikeusrikoksen suhteen. Korotettu tahallisuusvaatimus ei selkeytä tekijänoikeusrikoksen monimutkaisuutta niin, että voitaisiin selkeästi osoittaa tekijänoikeusrikosten kuuluvan tarkoitustahallisuuden piiriin. Tähän on syynä jo edellä mainittu abstraktin vaaran luonne rikoksen tunnusmerkistössä. Korotettua tahallisuusvaatimusta tulisikin mielestäni katsoa erillisenä tunnusmerkistöseikkana, joka määrittää kategorisesti tekijänoikeusrikoksen sekä -rikkomuksen etusijajärjestyksen. Seuraavaksi tarkastellaan ansiotarkoituksen vaatimusta tekijänoikeusrikoksen tunnusmerkistössä tarkemmin, jonka jälkeen siirrytään tutkimaan nimenomaan tahallisuuden soveltumista tekijänoikeusrikokseen.

3.5.2. Ansiotarkoitus

Ansiotarkoituksella tarkoitetaan käytännössä taloudellisen hyödyn tavoittelua. Vastaava kvalifiointiperuste ei ole yksinomainen ainoastaan tekijänoikeusrikokselle, vaan se on löydettävissä useista muistakin rikoslain tunnusmerkistöistä. Lain esitöissä on mainittu, että tekoa on pidettävä törkeänä esimerkiksi teosten kappaleiden suuren määrän tai toiminnan laajuuden vuoksi.⁷³ Ansiotarkoituksen voidaan siis katsoa toteutuneen, jos loukkauksen kohteena on ollut esimerkiksi huomattavan suuren teosmäärän levittäminen taloudellista hyötyä tavoitellen. Varsinaisesti erillisiä kvalifiointiperusteita ei ole erikseen määritelty. Lain esitöiden

---

⁷¹Tapani-Tolvanen 2013, s. 206. Ks. myös Koponen 2002, s. 260-262. Koponen esittää Suomen korkeimman oikeuden ratkaisujen monitulkintaisuutta velallisen petoksen sekä veropetoksen kautta.

⁷²Tapani-Tolvanen 2013, s. 206-207.

⁷³HE 94/1993 vp., s. 204.

perusteella on kuitenkin nimenomaisesti pääteltävissä, että ansiotarkoitus tulee aina tapauskohtaisesti arvioida kokonaisarvostelun perusteella.

Rikoslakiprojektin mukaan ansiotarkoituksessa on siis kyse taloudellisen hyödyn tavoittelemisesta. Tämä *hyväksikäyttö* kohdistuu teokseen, johon toisella on tekijänoikeus. Sanamuodon mukaisesti vain tekijän tarkoitus ratkaisee, eikä todellisen hyödyn syntymisellä tai syntymättä jäämisellä ole merkitystä rikosvastuun kannalta.⁷⁴ Ansiotarkoituksen vaatimus on tulkinnallisesti sinänsä ongelmallinen, sillä vaatimuksena se korottaa eli kvalifioi tahallisuuden ankarimmalle seuraustahallisuuden tasolle, tarkoitustahallisuudelle. Tekijänoikeusrikokseen ei kuitenkaan ansiotarkoituksen perusteella voida puhtaasti soveltaa seuraustahallisuutta, sillä tunnusmerkistö ei edellytä konkreettista seurausta. Tämän vuoksi perustellumpaa olisi tarkastella rikosta olosuhdetahallisuuden kautta. Koska tällaista seurausta ei ole edellytetty, olisi lain mukaan edelleen riittävää, että tekijä ainoastaan ryhtyy tekoon tavoitellakseen taloudellista hyötyä.

Taloudellisen hyödyn saamista ansiotarkoituksen kohteena ei voida näkemystäni mukaan tulkita tyhjentävästi kielelliseltä kannalta. Lain esitöiden kanta ilmentää myös näkemystä siitä, että ansiotarkoituksen kohteena ei tarvitse olla ainoastaan käteinen tai tilille siirtyvä raha, vaan riittävänä voidaan perustellusti pitää sitä, että esimerkiksi varallisuusarvoisen etuuden saaminen tai varallisuusarvoisan parantaminen olisi riittävää ansiotarkoituksen toteutumiseksi.⁷⁵

Esitöissä on jo todettu, että loukkaamis- tai vahingoittamistarkoituksessa tehty teko ei ole tekijänoikeusrikoksena rangaistava.⁷⁶ Toisaalta on mahdollista, että RL 49:1 §:ää voidaan soveltaa, vaikka taloudellisen hyödyn tavoittelun lisäksi tekijällä on toinenkin tavoite. Esimerkiksi tekijä voi myydä äänitteitä laittomasti pääasiallisena tarkoituksenaan vahingoittaa kappaleen luoja vaikkapa henkilökohtaisista syistä. Jos ansiotarkoituksen katsotaan siitä huolimatta toteutuvan eli tekijä tavoittelee myös taloudellista hyötyä, ei pääasiallinen tavoite eli henkilön vahingoittaminen sulje pois tekijänoikeusrikosta.

Ratkaisussa KKO 2002:48 yhtiö luovutti musiikkiautomaatteja ravintoloihin näiden tiloissa käytettäväksi. Vaikka musiikkiautomaattien niin sanottuja loppukäyttäjiä olivat ravintolat, joille nämä automaattit luovutettiin, totesi KKO kuitenkin luovuttajan roolissa olevan yhtiön

---

⁷⁴OLJ 1/1989, s. 586. Ks. myös Nuotio 2018, s. 1440 sekä Sorvari 2007, s. 224.

⁷⁵Näin esimerkiksi Soininen 2004, s. 65. Yhdyn Soinisen kantaan siinä, että näen ansiotarkoituksen eräänlaisena ”kattoterminä” kaikelle taloudelliselle edulle. Näin ollen en katso perustelluksi, että ainoastaan esimerkiksi käteisen rahan vaihtaessa omistajaa voidaan tulkita ansiotarkoituksen toteutuneen.

⁷⁶HE 94/1993, s. 217-218. Ks. myös Sorvari 2007, s. 224 ja Nuotio 2018, s. 1440.

korvausvelvolliseksi. Tekijänoikeuslain 47 §:n perusteella KKO totesi yhtiön olevan vastuussa automaattien avulla tapahtuneesta äänitallenteiden julkisesta esittämisestä äänitteiden tuottajille ja esittäville taiteilijoille suoritettavasta korvauksesta.⁷⁷

Turun hovioikeus oli ratkaisussaan R 00/1000 katsonut, että cd-levyjä videofilmien vuokrausten ohessa lainannut vastaaja oli loukannut oikeudenhaltijan tekijänoikeuksia. Hovioikeus oli katsonut, että asiakas oli maksanut levyistä vastikkeen videon vuokraamisen kautta. Toiminta saattoi olla ansiotarkoituksen kannalta välillistä. Ottaen huomioon äänitteiden suuri määrä sekä vastaajan pitkäaikainen ja suunnitelmallinen toiminta, vastaaja tuomittiin tekijänoikeusrikoksesta.⁷⁸

Vaikka ansiotarkoituksessa on lähtökohtaisesti katsottu olevan kyse taloudellisesta hyödystä, on tulkintaa mahdollista laajentaa. *Sorvari* tuo hyvin esille sen, että pelkkä vaihtotoiminta tai vaihtokauppa voitaisiin katsoa ansiotarkoitusta toteuttavaksi. Jos varsinaisen taloudellisen hyödyn tavoittelemisen ei ole päätarkoituksena, vaan päätarkoituksena olisi esimerkiksi tietokoneohjelmien kartuttaminen, voitaisiin katsoa, että ansiotarkoitusedellytys täyttyy, jos vaihtokauppa on tarpeeksi laajaa. *Sorvari* kuitenkin mainitsee, että ainakaan tällä hetkellä tällainen satunnainen vaihtokauppa ei oikeuskäytännössä ole täyttänyt ansiotarkoitusta.⁷⁹ Seuraava korkeimman oikeuden ratkaisu havainnollistaa sitä, miten on mahdollista tulkita muunlainen toiminta myös ansiotarkoituksessa tehdyksi.

KKO:n ratkaisussa 1999:115 A oli saanut käyttäjiltä rahasuorituksia, mutta pääasiallisena tarkoituksena hänellä oli kerätä huomattava määrä arvokkaita tietokoneohjelmistoja. A oli myös käyttänyt hyväkseen mahdollisuutta käydä kauppaa näillä ohjelmistoilla.

3.5.3. Lainmuutos tietoverkossa tai tietojärjestelmän avulla tapahtuvaan tekijänoikeuden loukkaukseen

Ansiotarkoituksen vaatimus on käynyt läpi muutosvaiheen rikoslaissa. Vuonna 2005 voimaan tullut lainmuutos lisäsi momentin koskien tietoverkossa tai tietojärjestelmän avulla tapahtuvaa tekijänoikeuden loukkausta. Tähän RL 49:1 §:n 3 momenttiin ei kuitenkaan asetettu ansiotarkoituksen vaatimusta. Käytännössä siis internetin ja erityisesti torrentverkostojen sekä sen kaltaisten sivustojen välityksellä tapahtuva piratismi on rangaistavaa ilman taloudellisen

---

⁷⁷Ks. tarkemmin tuomion perustelut ratkaisusta KKO 2002:48

⁷⁸THO 30.10.2001, R 00/1000, 2643

⁷⁹*Sorvari* 2007, s. 225.

hyödyn tavoitteluakin. Abstraktin vaaran edellytystä ei toisaalta lainkohdasta poistettu, vaan muutoksen jälkeen rangaistavuuden edellytyksenä on riittävää, että teko on omiaan aiheuttamaan huomattavaa haittaa tai vahinkoa.

Hallituksen esityksessä muutoksen taustana esitellään erityisesti sitä, että vertaisverkoissa tapahtuva tiedostojen jakelu on niin suuren luokan toimintaa, että sitä on käytännössä mahdotonta valvoa ja seurata. Esimerkiksi ensi-illassa näytettävä elokuva saattaa olla jo saman päivän aikana kopioitu ja jaettu vertaisverkossa tuhatkertaisesti.⁸⁰ Toisena ongelmana hallitus mainitsee teleoperaattoreiden vastustuksen IP-osoitteiden luovutuksen suhteen voimassa oleviin lain säännöksiin vedoten.⁸¹ Tämä juuri ilmentää sitä perustavanlaatuisinta ongelmaa tekijänoikeusrikoksen rangaistavuudessa. Korotettu tahallisuusvaatimus sekä liian rajattu tunnusmerkistö aiheuttavat väistämättä tilanteen, jossa useat merkittävät ja törkeätkin tekijänoikeusrikokset jäävät tekijänoikeusrikoksen rikostunnusmerkistön soveltamisalan ulkopuolelle.

Hallitus perustelee esityksessään muutostarvetta sillä, että tietoverkoissa tapahtuva tekijänoikeuksilla suojattujen teosten saattaminen yleisön saataville tapahtuu ilman minkäänlaista ansiotarkoitusta. Tällaisella tiedostojen levittämällä saatetaan aiheuttaa merkittävää haittaa yrityksille tai luonnollisille henkilöille. Koska ansiotarkoitus ei kuitenkaan toteudu, jää myös loukkaukset rankaisematta. Sitäkin huolestuttavampaa on, että edes loukkaavien tekojen tutkinta ei ole perustellusti mahdollista.⁸²

Hallitus päätyi siis esityksessään ehdottamaan, että RL 49:1 §:ään lisättäisiin uusi 3. momentti, joka koskee tietoverkossa tai tietojärjestelmän avulla tapahtuvaa tekijänoikeuden loukkausta. Edellä esitetyin perusteluin hallitus myös katsoi, että ansiotarkoituksen vaatimusta ei tähän aseteta.⁸³ Hallituksen esityksessä korostetaan nimenomaan nykyisen tietoyhteiskunnan aiheuttamia ongelmia tekijänoikeudellisissa asioissa. Se volyyymi, jolla tekijänoikeuden loukkauksia tehdään päivittäin verkkosivustojen välityksellä, tekee niiden torjumisesta myös käytännössä mahdottoman. Ansiotarkoituksen poistaminen on perusteltua ja vähintäänkin parantaa mahdollisuuksia tehokkaampaan seurantaan ja ennaltaehkäisemiseen. Yhtä lailla voidaan kysyä, onko ansiotarkoituksen vaatimus yleisestikin liian rajoittava ehto tekijänoikeusrikoksen tunnusmerkistössä. Hallitus on jo paikantanut merkittävän ongelman,

---

⁸⁰HE 28/2004, s. 72.

⁸¹HE 28/2004, s. 72.

⁸²HE 28/2004, s. 72-73.

⁸³HE 28/2004, s. 73.

jonka ansiotarkoitus aiheuttaa. Vielä on kuitenkin epäselvää, tuleeko laki muuttumaan entisestään. Tekijänoikeuden loukkaukset eivät rajoitu ainoastaan ansiotarkoitukseen, mutta ne saattavat olla erittäin merkittäviä, jolloin voidaan ajatella, että ansiotarkoituksen edellytys myös mahdollistaa usean muulla tavalla loukkaavan teon rankaisematta jäämisen.

4. Tahallisuus ja tahallisuuden soveltuminen tekijänoikeusrikokseen

4.1. Tahallisuus

4.1.1. Tahallisuudesta ja seuraustahallisuudesta yleisesti

Suomen rikoslaissa rangaistavuus kriminalisoiduista teoista edellyttää lähtökohtaisesti tahallisuutta. Tuottamuksellisista teoista rangaistaan puolestaan ainoastaan, jos niistä on nimenomaisesti säädetty rikossäännöksissä. Suomen rikoslaissa tahallisuus ei varsinaisesti ilmene yhdestäkään rikossäännöksestä, vaan se ilmenee oletusarvona. Poikkeuksena pääsäännöstä ovat rikokset, jotka on säädetty sekä tahallisina että tuottamuksellisina rangaistavaksi.⁸⁴ Suomen rikoslaille on luonteenomaista, että suurin osa rikoksista on rangaistavia vain tahallisesti tehtyinä. Näihin ainoastaan tahallisina rangaistaviin rikoksiin lukeutuvat myös tekijänoikeusrikokset. Arvioitaessa tahallisuutta relevantiksi muodostuu se, mitä tekijä on teon hetkellä mieltänyt ja tarkoittanut eli tahtonut.⁸⁵ Mielenkiintoista on se, että tahallisuuden määritelmä sisällytettiin rikoslakiin vasta vuonna 2004. Vaikka tahallisuuden lähtökohta oli jo ollut käytössä, ei sitä virallisesti pidetty osana lakia ennen rikoslain kokonaisuudistusta. Rikoslain 6 § määrittää tahallisuuden siten, että ”tekijä on aiheuttanut tunnusmerkistön mukaisen seurauksen tahallaan, jos hän on tarkoittanut aiheuttaa seurauksen taikka pitänyt seurauksen aiheutumista varmana tai varsin todennäköisenä. Seuraus on aiheutettu tahallaan myös, jos tekijä on pitänyt sitä tarkoittamaansa seuraukseen varmasti liittyvänä.”

Rikoslain 3 luvun 6 § koskee seuraustahallisuutta. Seuraustahallisuus jaetaan kolmeen alakategoriaan: tarkoitus- varmuus- ja todennäköisyystahallisuuteen. Tekijä on toiminut tarkoitustahallisuuden perusteella tahallisesti, jos hän on nimenomaisesti tarkoittanut aiheuttaa tunnusmerkistössä määritellyn seurauksen. Tätä voidaan paremmin avata niin, että tekijä on

---

⁸⁴Tapani-Tolvanen 2013, s. 197.

⁸⁵Tapani-Tolvanen 2013, s. 198. Ks. lisäksi esimerkiksi Koskinen 2013, s. 174 ja Frände 2015, s. 66-67.

päättänyt toimia tietyssä tarkoituksessa tiettyä päämäärää tavoitellen.⁸⁶ Todennäköisyyden merkitys on erittäin alhainen tarkoitustahallisuudessa. Frände sekä Tapani ja Tolvanen kuitenkin tuovat esille sen seikan, että tarkoitustahallisuus täyttyy vielä, jos tekijä katsoo seurauksen syntymisen oletettavaksi. Toisin sanoen, jos tekijän mielestä seuraus ei ole aivan epätodennäköinen, täyttyy tarkoitustahallisuus. Sama pätee myös käänteisesti eli tarkoitustahallisuus ei täyty, jos seurauksen syntymistä pidetään täysin epätodennäköisenä.⁸⁷ Tekijänoikeusrikoksen korotettu tahallisuusvaatimus eli ansiotarkoitus ilmentää juuri tätä seuraustahallisuuden ankarinta muotoa eli tarkoitustahallisuutta.

Edelleen rikoslaissa puhutaan kahdenlaisesta varmuustahallisuudesta. Tekijä toimii tahallisesti, jos on pitänyt seurauksen aiheutumista varmana, ja toisaalta seuraus on aiheutettu tahallisesti silloin, jos tekijä on pitänyt sitä tarkoittamaansa seuraukseen varmasti liittyvänä. Jälkimmäistä vaihtoehtoa kutsutaan oikeuskirjallisuudessa *ehdolliseksi varmuustahallisuudeksi*.⁸⁸ *Varmuustahallisuutta* voi luonnehtia siten, että siinä on kyse tekijän ymmärryksestä ja siitä, että tekijän teon päämäärän saavuttaminen aiheuttaa käytännöllisellä varmuudella kielletyn seurauksen. Vaihtoehtoisesti sen voi tulkita niin, että päämäärän saavuttamisen välttämättömänä edellytyksenä on juuri kulloinkin kyseessä oleva kielletty seuraus.⁸⁹ Toisin kuin tarkoitustahallisuudessa, nimenomaista tahtoa tai tahtoelementtiä ei sisälly suhteessa kiellettyihin seurauksiin.⁹⁰

Todennäköisyystahallisuus on seuraustahallisuuden alaraja. Tästä tahallisuuden tasosta on kyse, kun tekijä ei tavoittele seurauksen aiheuttamista eikä myöskään pidä sen syntymistä varmana, vaan mieltää tämän syntymisen varsin todennäköiseksi. Todennäköisyystahallisuuden teoriat on jaettu mieltämis- ja tahtoteorioihin.⁹¹ Mieltämisteorioissa keskitytään siihen, millä todennäköisyydellä tekijä on mieltänyt seurauksen syntyvän. Tahtoteorioissa puolestaan keskiössä on todennäköisyysarvioinnin lisäksi tekijän suhtautuminen mahdolliseen seuraukseen.⁹² Todennäköisyystahallisuus on kuitenkin kehittynyt muun muassa korkeimman oikeuden oikeuskäytännössä, jossa edellä mainittujen

---

⁸⁶Frände 2015, s. 113 ja Tapani-Tolvanen 2013, s. 199-200.

⁸⁷Frände 2015, s. 114-115 ja Tapani-Tolvanen 2013, s. 200.

⁸⁸Esimerkiksi Tapani-Tolvanen 2013, s. 208 ja Matikkala 2005, s. 240.

⁸⁹Tämä löydettävissä useilla eri kirjoittajilla. Katso esimerkiksi Frände 2015, s. 117-118 ja Nuutila 1997, s. 218-219 sekä vanhemmasta rikosoikeudellisesta kirjallisuudesta Honkasalo 1967, s. 82-83.

⁹⁰Nuutila 1997, s. 218.

⁹¹Matikkala 2005, s. 459-475. Ks. myös esimerkiksi Frände 2015, s. 119, jossa Frände puhuu todennäköisyystahallisuuden sijasta *välinpitämättömyystahallisuudesta*.

⁹²Tapani-Tolvanen 2013, s. 209.

mieltämis- ja tahtoteorioiden sijaan ratkaisukriteerinä on käytetty yksinomaan ”varsin todennäköisen” edellytystä.⁹³ Tämä tarkoittaa puolestaan sitä, että tekijän on pidettävä seurauksen syntymistä todennäköisempänä kuin sen syntymättä jäämistä eli oikeuskäytännössä niin ikään määriteltiin 50%-50% arviointiin perustuva todennäköisyystahallisuus.⁹⁴ Vaikka rikosoikeudessa käytetään vakiintuneesti KKO:n muodostamaa ”varsin todennäköisen” -käsitettä on kuitenkin muistettava, että tämä alaraja kuuluu rikosoikeuden mieltämisteorioihin. KKO ei viittaa perusteluissaan nimenomaisesti mieltämisteorioihin, mutta siitä huolimatta tässä on käsitteellisesti kyse mieltämisteorioihin lukeutuvasta termistä. ”Varsin todennäköisen” raja kuuluu myös rikoslain tahallisuusmääritelmään.

Tahallisuuteen katsotaan liittyvän myös *peittämisperiaate*. Sen mukaan tahallisuuden on katettava koko oikeudenvastainen teko. Tähän sisältyy teon seurauksen lisäksi kaikki teonhetkiset olosuhteetkin.⁹⁵ Tämä lause konkretisoi nimenomaisesti *olosuhdetahallisuutta*, jonka mukaan teon rangaistavuus edellyttää, että tekijä on tietoinen kaikista relevanteista tosiseikoista rikoksen tunnusmerkistön täyttymisen kannalta.⁹⁶ Seuraavaksi tässä pääluvussa avataan tarkemmin olosuhdetahallisuutta sekä tietoisuuteen liittyviä kysymyksiä, jonka jälkeen tarkastellaan, miten tosiasiallisesti tahallisuus soveltuu tekijänoikeusrikokseen.

4.1.2. Olosuhdetahallisuus

4.1.2.1. Peittämisperiaate

Rikoslain tahallisuussäännös koskee seuraustahallisuutta. *Peittämisperiaate* laajentaa tahallisuuden käsitettä siten, että tahallisuuden on niin sanotusti ”peitettävä” koko teko. Toisin sanoen rikosvastuun toteutuminen edellyttää tekijän tahallisuuden kattavan kaikki tunnusmerkistössä esitetyt olosuhteet taikka muut rikosoikeudellisen vastuun perustavat seikat.⁹⁷ Tekijänoikeusrikosten tekorikosluonteesta johtuen tahallisuuden arviointi ei kohdistu teon seuraukseen, vaan kaikkiin tunnusmerkistötekijöihin, jotka yhdessä muodostavat rikossäännöksen. Esimerkiksi tekijänoikeuden loukkauksen tapahtuessa ensiksi tulee katsoa, onko teon tekijällä ollut ansiotarkoitusta toiminnassaan. Lisäksi arvioidaan, kuinka suuresta

---

⁹³Frände 2015, s. 120.

⁹⁴Esimerkiksi Tapani-Tolvanen 2013, s. 210.

⁹⁵Peittämisperiaatteesta muun muassa Matikkala 2005, s. 543-571 ja Nuutila 1997, s. 227-232.

⁹⁶Tapani-Tolvanen 2013, s. 198.

⁹⁷Tapani-Tolvanen 2013, s. 198 sekä vanhempi kirjallisuus Nuutila 1997, s. 227.

toiminnasta on ollut kyse eli voiko toimintaa pitää niin suunnitelmallisena ja törkeänä, että sitä voitaisiin pitää ansiotarkoituksessa tehtynä. On myös määriteltävä, onko teko ollut sellainen, että se voisi aiheuttaa huomattavaa vahinkoa tai haittaa oikeudenhaltijalle. Arviointia ei siis kohdisteta varsinaiseen seuraukseen, vaan tunnusmerkistön täyttymistä tarkastellaan kokonaisarvioinnin perusteella. Tällä viitataan osittain jo olosuhdetahallisuuteen, jossa tarkastelun kohteeksi nousee kysymys siitä, peittääkö teko kaikki tunnusmerkistön mukaiset olosuhteet.

Jotta tekijän tahallisuus toteutuisi tekijänoikeusrikoksessa, tulisi tahallisuuden kattaa myös edellä luvussa 3 mainitun tunnusmerkistön mukaisen korotetun tahallisuusvaatimuksen eli ansiotarkoituksen. Tekijällä tulee olla nimenomainen tarkoitus tavoitella taloudellista hyötyä. Tietoisuusarvioinnin kohdistaminen ansiotarkoituksen edellytykseen ei näkemykseni mukaan ole perusteltua. Tekijältä vaadittava korotettu tahallisuusvaatimus ilmentää osaltaan erittäin korkeaa tietoisuuden tasoa, jolloin ei ole tarkoituksenmukaista arvioida tekijän tietoisuutta siitä. Tietoisuusarviointi abstraktin vaaran aiheuttamisesta voi puolestaan olla ajankohtainen. Jos tekijä ei ole tästä tietoinen tai mieltää tekonsa siten, että se ei ole missään muodossa oikeudenhaltijan oikeuksia loukkaava, voi periaatteessa olla mahdollista, että tekijän tuomittavaksi tulisi ainoastaan tekijänoikeusrikkomus, taikka sitten rangaistusvastuu ei voi hänen osaltaan täytyä.⁹⁸

Olosuhdetahallisuudessa olennaisinta on siis arviointi siitä, millaista tietoisuutta tekijältä edellytetään suhteessa tosiseikkoihin, jotka perustavat muiden kuin seuraustunnusmerkkien täyttymisen.⁹⁹ Rikosoikeuden yleisten oppien uudistuksen yhteydessä ehdotettiin, että alaraja olosuhdetahallisuudelle määräytyisi samoin perustein kuin seuraustahallisuuden alaraja. Tämä alaraja määräytyisi siis todennäköisyysarvioinnin perusteella. Lakivaliokunta hylkäsi tämän hallituksen ehdotuksen sen perustella, että se soveltuisi huonosti erityisesti talousrikoksiin.¹⁰⁰ Toisin sanoen, olosuhdetahallisuutta ei ole mitenkään säännelty rikoslaisissa. Sen sijaan, se on jätetty täysin oikeuskäytännön muotoiltavaksi, jolloin lain esitöiden mukaan huomioon tulisi ottaa myös rikoslain tunnusmerkistöerehdyistä koskeva säännös.¹⁰¹ Rikoslain 4 luvun 1 §:n tunnusmerkistöerehdyksen mukaan ”teko ei ole tahallinen, jos tekijä ei teon hetkellä ole selvillä

---

⁹⁸Ks. tietoisuudesta ja kvalifiointiperusteista esimerkiksi Nuutila 1997, s. 228-230.

⁹⁹Tapani-Tolvanen 2013, s. 198-199. Matikkala käyttää tosiseikkojen sijasta termiä ”oliot”. Tämä termi on saanut mielenkiintoisesti paikkansa myös muissa rikosoikeudellisissa kirjoituksissa. Ks. tästä Matikkala 2005, s. 544 ja Tapani-Tolvanen 2013, s. 198.

¹⁰⁰LaVM 28/2002, s. 9-10.

¹⁰¹LaVM 28/2002, s. 10.

kaikkien niiden seikkojen käsilläolosta, joita rikoksen tunnusmerkistön toteutuminen edellyttää, tai jos hän erehtyy sellaisesta seikasta”. Tunnusmerkistöerehdyksen on siis katsottu kuuluvan osaksi olosuhdetahallisuuden arviointia.

4.1.2.2. Alaraja olosuhdetahallisuudessa

Selvillä olon vaatimus, jota rikoslain tunnusmerkistöerehdyksessä käytetään, on vähintään tulkinnanvarainen tahallisuuden näkökulmasta. Olosuhdetahallisuuden alaraja on saanut useita tulkintamalleja oikeuskirjallisuudessa, jossa on arvioitu miten alaraja tämän *selvillä olon* myötä muodostuu. Suurimpina arvioinnin kohteina ovat olleet kognitiivisen eli tiedollisen elementin sekä volitiivisen eli tahdonmuodostusta koskevan elementin merkitykset. Käytännössä on pyritty esittämään teorioita, joiden perusteella on pyritty myös ratkaisemaan, onko kognitiivinen elementti yksinään riittävä, vai tarvitaanko tahallisuuden täyttymiseen myös volitiivinen elementti. Teoriat ovat muotoutuneet myös sen perusteella, minkälaista tietoisuuden astetta voidaan tekijältä vaatia. Onko alaraja asetettava ”varsin todennäköisen” asteelle seuraustahallisuuden perusteella, vai riittääkö tätäkin alhaisempi tietoisuuden taso tahallisuuden täyttymisen toteamiseen?¹⁰²

Vaikka oikeuskirjallisuudessa on esitetty erilaisia tahallisuusmalleja, on korkein oikeus ollut omassa tulkintalinjauksessaan erittäin selkeä ja johdonmukainen. KKO on ratkaisuisaan jatkuvasti arvioinut olosuhdetahallisuutta todennäköisyystahallisuuden täyttymisen kautta eli seuraustahallisuuden alimman asteen kautta. Olosuhdetahallisuuden alarajaksi on vakiintuneesti muodostunut tekijän varsin todennäköisenä mieltämisen kriteeri. Jotta olosuhdetahallisuus toteutuisi sen alarajalla, tulisi tekijän pitää tunnusmerkistötekijöiden olemassa oloa todennäköisempänä kuin sitä, että ne eivät olisi olemassa. Tämä viittaa siis todennäköisyystahallisuuteen sisältyvään yli 50 prosentin todennäköisyyden asteeseen. Esimerkiksi, KKO:n ratkaisussa 1994:99 oli kyse valokuvaoikeuden luovutuksesta, jossa mainostoimiston oli selvitettävä kuvan aihepiirin käyttörajoitukset. Arvioinnin kohteeksi otettiin nimenomaan tietoisuuden aste ja vaatimus. Muita KKO:n tulkintalinjauksia löytyy myös eri rikoslajeista. Tällaisesta esimerkkinä voidaan mainita sukupuolisiveyttä loukkaavan kuvan levittämistä koskeva ratkaisu KKO 2013:17. Tätä ratkaisua on oikeuskirjallisuudessa

---

¹⁰²Tapani-Tolvanen 2013, s. 226-227. Ks. myös esimerkiksi Vihriälä 2012, s. 70-92.

käytetty selventämään sitä, että ”selvillä olo” -termi muodostuu juurikin todennäköisyystahallisuuden mallin kautta.¹⁰³

Tuoreemmassa oikeuskirjallisuudessa on noudatettu KKO:n tulkintalinjaa ja todettu, että olosuhdetahallisuuden alarajana on pidettävä todennäköisyystahallisuutta.¹⁰⁴ *Tapani* on tuonut kirjoituksessaan vahvasti esille, että olosuhdetahallisuutta ei vielääkään olla täysin ”lukittu”, mutta todennäköisyystahallisuus on vahvistanut asemaansa huomattavasti rajanvetomallina.¹⁰⁵ *Tapani ja Tolvanen* kuitenkin edelleen esittävät, että olosuhdetahallisuuden arviointi todennäköisyystahallisuuden perusteella on haastavaa. He perustelevat tätä sillä, että yksittäiset tosiseikat, joiden perusteella voidaan todeta tekijän mieltäneen tunnusmerkistöseikkojen (”olioiden”) olemassaolon varsin todennäköiseksi, on pystyttävä nimenomaisesti nimeämään.¹⁰⁶ Tästä huolimatta voidaan sanoa, että oikeuskäytäntö ja oikeuskirjallisuus ovat poikenneet lain esitöistä. Edellisessä jaksossa 4.1.2.1. todettiin, että lakivaliokunta hylkäsi hallituksen ehdotuksen asettaa olosuhdetahallisuuden alaraja todennäköisyystahallisuuden tasolle. Selkeästi yleisen lainkäytön tasolla tätä ei kuitenkaan ole noudatettu.

Tekijänoikeusrikoksissa oman haasteensa tuo ristiriita tunnusmerkistössä. Ansiotarkoituksen vaatimus on tarkoitustahallisuuteen viittaava piirre, kun taas tekorikosluonteensa vuoksi kokonaisarvostelu tulee tehdä olosuhdetahallisuuden perusteella. Näin ollen, yksittäisten tosiseikkojen nimeäminen korostuu tekijänoikeusrikoksissa entisestään. Seuraavaksi tarkastellaan sitä, miten tahallisuus tosiasiallisesti ilmenee tekijänoikeusrikoksissa sekä ansiotarkoituksen että olosuhdetahallisuuden näkökulmia silmällä pitäen.

4.2. Tahallisuus tekijänoikeusrikoksessa

Tekijänoikeuden loukkaukset ovat rangaistavia tahallisina. Kuten edellä jo mainittiin, tekorikosluonteensa vuoksi seuraustahallisuuden tulkinnat eivät tule puhtaasti sovellettaviksi tekijänoikeusrikoksiin, vaan ratkaisuja sekä problematiikkaa on tarkasteltava eräänlaisen kombinaation avulla. Esimerkiksi *Sorvari* esittää, että tekijänoikeusrikosta tulisi tarkastella erityisesti olosuhdetahallisuuden kautta. Olosuhdetahallisuudessa keskeiseksi kysymykseksi on nostettava, mitä tietoisuuden astetta tunnusmerkistötekijöistä tekijän tahallisuus edellyttää, ja

---

¹⁰³Tapani-Tolvanen 2013, s. 226-227.

¹⁰⁴Näin esimerkiksi Tapani-Tolvanen 2013, s. 226-228 ja Frände 2012, s. 127.

¹⁰⁵Tapani 2012, s. 611-615. Ks. myös Tapani-Tolvanen 2013, s. 227.

¹⁰⁶Tapani-Tolvanen 2013, s. 227-228.

mikä on tekijän selonottovelvollisuus.¹⁰⁷ Tekijänoikeusrikoksissa tahallisuuden toteutumiseksi edellytettäisiin rikoksentekijältä ainakin tietoisuutta teoksen kuulumisesta tekijänoikeuslainsäädännön piiriin ja teoksen kuulumisesta toiselle henkilölle sekä siitä, että tekijä ei ole saanut oikeudenhaltijan suostumusta teoksen käyttämiseen, vaikkakin yksityiskohtien tuntemista ei ole katsottu edellytykseksi tahallisuudessa.¹⁰⁸ Nämä edellä mainitut kriteerit toimivat pikemminkin teoreettisina lähtökohtina tahallisuuden arvioinnille. Ne kuitenkin puoltavat enemmän olosuhdetahallisuuden piirteitä.

Tarkoitustahallisuus ei siis itsessään tule sovellettavaksi tekijänoikeusrikokseen. Mikä tekee kuitenkin tekijänoikeusrikoksesta moniulotteisen rikoksen, on sen niin sanottu korotettu tahallisuusvaatimus tunnusmerkistössä, joka toisaalta ilmentää tarkoitustahallisuutta.¹⁰⁹ Tämä osoittaa juurikin sen, että seuraustahallisuutta ei voida sulkea tekijänoikeusrikoksesta kokonaan pois.

Sorvari esittää väitöskirjassaan, että tekijänoikeusrikosta tulisi tarkastella varmuus- ja todennäköisyystahallisuuden kautta, mutta niitä olosuhdetahallisuuteen soveltaen.¹¹⁰ Pidän Sorvarin esittelemää kantaa perusteltuna näkemyksenä, mutta se ei ota huomioon ansiotarkoitusta. Sorvarin kantaa tukena käyttäen tekijänoikeusrikoksen tunnusmerkistö on kokonaisuus, josta ei perustellusti voida erottaa yhtä ainoaa tahallisuuden muotoa. Olosuhdetahallisuuden kautta tämän rikoksen tarkasteleminen on järkeenkäypää, ja yhtä perusteltua onkin väittää, että tekijänoikeusrikoksessa tekijän tulee olla selvillä kaikista tekijänoikeusrikoksen tunnusmerkistökäytännöistä. Korotettu tahallisuusvaatimus eli ansiotarkoitus asettaa tälle selvillä ololle mielestäni ylimääräisen ”ehdon”, josta tekijän tietysti tarvitsee olla myös selvillä. Selvillä oloa ansiotarkoituksen suhteen on toisaalta turha lähteä arvioimaan, sillä ansiotarkoitus ilmentää jo vahvaa selvillä oloa tekijältä, jolloin arvioitavaksi tulee lähinnä se, voidaanko toimintaa ylipäänsä pitää taloudellista hyötyä tavoittelevaksi tehtynä vai ei. Näin ollen, niin sanottua selvillä olon vaatimusta on turha arvioida ansiotarkoituksen suhteen.

Olosuhdetahallisuuteen on katsottu soveltuvan seuraustahallisuuden kaksi alinta tasoa: varmuus- ja todennäköisyystahallisuus. *Sorvari* esittääkin juuri olosuhdetahallisuuden kautta, että jos tekijänoikeuden loukkaaja on tietoinen koko tunnusmerkistöstä, kyse on

---

¹⁰⁷Sorvari 2007, s. 224. Ks. myös Lappi-Seppälä 2003, s. 784-785 sekä HE 44/2002, s. 73.

¹⁰⁸HE 94/1993, s. 213.

¹⁰⁹Ansiotarkoitusta sekä sen merkitystä tekijänoikeusrikoksessa on käsitelty edellä pääluvussa 3.

¹¹⁰Sorvari 2007, s. 226-229.

varmuustahallisuudesta. Tämä konkretisoituu hänen mukaansa silloin, kun tekijä ei pyri kielletyn seurauksen aiheuttamiseen, mutta mieltää tästä huolimatta, että hänen omaan tavoitteeseensa liittyy myös kielletty seuraus.¹¹¹ Toisin sanoen kyse on siitä, että tekijällä on varmuus jonkin rikoksen tunnusmerkistön täyttävästä toiminnasta.¹¹² Olosuhdetahallisuuden kannalta varmuustahallisuudessa on kyse siitä, mikä tietoisuuden aste tekijällä on seurauksen aiheutumisesta.

Edellä mainittu tietoisuuden aste tulee esille vielä vahvemmin todennäköisyystahallisuudessa. Jos tekijä pitää tunnusmerkistön täyttymistä todennäköisempänä kuin sen täyttymättä jäämistä, on kyse myös olosuhdetahallisuudessa käytettävästä todennäköisyystahallisuudesta. Tekijänoikeusrikossäännöksiä koskevissa esitöissä todetaan selkeästi, että tahallisuuden täyttymiseen riittää, jos henkilö pitää loukkausta varmana tai varsin todennäköisenä.¹¹³ Mitä todennäköisemmäksi tekijä mieltää oikeudenloukkauksen, sitä vahvemmaksi tahallisuus muodostuu. Täten, kokonaisarvostelussa ratkaisevaa on, mitä rikosentekijä todellisuudessa ajattelee.¹¹⁴ Ratkaisu KKO 1989:149 ilmentää hyvin tätä todennäköisyysproblematiikkaa. Tapauksessa oli kyse luvattomasti luovutetuista tekijänoikeudellisista talon piirustuksista. Korkein oikeus päätyi lopulta hylkäämään syytteet, mutta hovioikeudessa tapausta puitiin laajalti. Hovioikeus oli ratkaisussaan päätenyt arvioimaan nimenomaan vastaajien tietoisuuden tasoa.

Tekijänoikeusrikos on siis moniulotteinen rikostyyppi, eikä sitä mielestäni voida puhtaasti lokeroida yhteen tahallisuuden kategoriaan. Sen tunnusmerkistötekijät osaltaan sulkevat toisiaan pois, mutta toisaalta myös avaavat mahdollisuuden useammille tulkintamuodoille. On selvää, että tekijänoikeusrikoksen tunnusmerkistön ansiotarkoitus ilmentää tarkoitustahallisuutta. Toisaalta sen tunnusmerkistön tekorikosluonne ja tietoisuusvaatimukset erinäisistä teko-olosuhteista muodostavat ainakin jonkinlaisen olosuhdetahallisuuden tason. Tämän vuoksi argumentoin, että tekijänoikeusrikoksesta puhuttaessa tahallisuuden arviointi tulee rakentaa tietynlaiseen tahallisuusmuotojen ”hybridiin”, jossa tarkoitustahallisuus tulisi ottaa ensiksi huomioon. Sen täytyessä voidaan tekoa kokonaisuudessaan arvioida olosuhdetahallisuuden avulla. Tekijänoikeusrikosta tarkasteltaessa on otettava huomioon, että useat tosiseikat sekä teko-olosuhteet ovat objektiivisen arvioinnin kohteena. Tämä nimenomaan

---

¹¹¹Sorvari 2007, s. 226.

¹¹²Sorvari 2007, s. 227.

¹¹³HE 94/1993, s. 213.

¹¹⁴Sorvari 2007, s. 228.

tukee väitettäni siitä, että kyse on sellaisista olosuhteista, joita ei voida puhtaasti arvioida pelkästään seuraustahallisuuden avulla.¹¹⁵

Edellä esitettyihin väitteisiin voidaan löytää lisätukea aiemmasta kappaleesta, jossa käsiteltiin tekijänoikeusrikosten ja talousrikosten välistä suhdetta erityisesti *Koposen* tutkimusta hyväksi käyttäen. *Koponen* toteaa, että tahallisuus on normatiivinen käsite. Tämän vuoksi tahallisuus ei määriy yleiskielen mukaan, kuten usein päätellään. Sen sijaan tahallisuus määriytyy hänen mukaansa rikostunnusmerkistöjen edellytysten mukaan.¹¹⁶ *Koponen* mainitsee lisäksi, että talousrikoksissa esimerkiksi tekijän tarkoituksesta ei ole saatavissa nimenomaisia lausumia, eikä tätä toisaalta voida pitää edes kovin mahdollisena. Tämä erityisesti vahvistaa näkemystä siitä, että talousrikoksissa tahallisuuden arviointi joudutaan perustamaan vahvasti ulkoisiin, aistein havaittaviin tapahtumainkulkuihin.¹¹⁷ Tämän perusteella *Koponen* esittää, että tahallisuuden käsite muuttuu entistä enemmän normatiivisemmaksi.¹¹⁸ Tästä voidaan johtaa, että tahallisuusarviointi mukautuu sen perusteella, että eri rikostyyppien ominaispiirteet otetaan vahvemmin huomioon. Tämä sama ulkoisten seikkojen korostunut merkitys pätee myös tekijänoikeusrikokseen. Olosuhdetahallisuuden alaan kuuluu siis tietoisuus toimimisesta ilman oikeudenhaltijan suostumusta tai lupaa. Esimerkkinä voidaan esittää tilanne, jossa arvioidaan tietoisuus vaikkapa myytävän teoskappaleen laittomasta luonteesta. Tällainen tilanne voidaan arvioida ja päätellä pitkälti ulkoisesti havaittavista seikoista, kuten teoskappaleen ostopaikasta tai ulkoasusta. Edelleen *Koponen* esittää, että normatiiviset tunnusmerkistökäijät ovat omiaan johtamaan tahallisuusarviointien objektivoitumiseen.¹¹⁹ Kun varma tieto tekijän tietoisuudesta puuttuu, voidaan arviointi perustaa esimerkiksi teoskappaleen ulkoisiin ominaisuuksiin, yleiseen elämäkokemukseen, hallinnan saantihetken olosuhteisiin sekä muihin samankaltaisiin seikkoihin. Nämä objektiviiset, ulkoisesti havaittavat seikat toimivat todisteina

---

¹¹⁵Tekijänoikeusrikoksen tunnusmerkistöstä on esitetty, että siinä on kyse nimenomaan tarkoitustahallisuudesta. Sinänsä tämä kanta on hyväksyttävä, mutta se ei heijasta koko tunnusmerkistön totuutta. Edellä mainittujen ulottuvuuksien vuoksi olisi väärin mielestäni väittää, että esimerkiksi olosuhdetahallisuus ei millään tasolla sovellu tekijänoikeusrikoksen tunnusmerkistön toteutumisen arviointiin. Mikään ei myöskään nähdäkseni estä kombinaatioiden käyttämistä. Rikoslaisamme on useita rikostyyppejä, joita ei voida arvioida ainoastaan yhden tahallisuusmuodon kautta, minkä vuoksi on perusteltua väittää, että tämä moniulotteinen tahallisuusarviointi soveltuu myös tekijänoikeusrikokseen.

¹¹⁶*Koponen* 2002, s. 252.

¹¹⁷*Koponen* 2002, s. 249, 253 ja 263.

¹¹⁸*Koponen* 2002, s. 307.

¹¹⁹*Koponen* 2002, s. 330.

tekijän tietoisuudesta ja samalla puoltavat sitä, että olosuhdetahallisuudella on vahva jalansija tekijänoikeusrikosten tahallisuusarvioinnissa.

Rikosoikeusteoreettisesti olisi väärin väittää, että tekijänoikeusrikoksessa ei ole millään tavalla kyse tarkoitustahallisuudesta, sillä ansiotarkoitusvaatimus on itsestään selvä. Toisaalta olisi myös väärin väittää, että tekijänoikeusrikoksessa olisi rikosoikeusteoreettisesti *ainoastaan* kyse tarkoitustahallisuudesta, sillä tämän tunnusmerkistön tekorikosluonne ja muut tietoisuustekijät kallistuvat merkittävämmiin olosuhdetahallisuuden suuntaan. Tästä johtuen olisi syytä harkita, millä tasolla haluamme lokeroida rikostyyppjä tiettyihin tahallisuusmalleihin. Onko se ylipäänsä tarkoituksenmukaista tai mahdollista, vai onko syytä nimenomaan tarkastella rikostyyppjä itsenäisinä entiteetteinä, jotka sisältävät useampia näkökulmia? Tekijänoikeusrikos voidaan katsoa monimuotoiseksi tunnusmerkistöksi, joka ammentaa sisältönsä paljolti yksityisoikeuden saralta tekijänoikeuslaista. Rikoslaki on tätä täydentävä laki, jota ei kuitenkaan tule tarkastella liian kapeakatseisesti. Tässä jaksossa 4.2. esitetyn perusteella hahmotan tekijänoikeusrikoksen tahallisuusarvioinnin kahden tahallisuusmallin, tarkoitus- ja olosuhdetahallisuuden, yhdistelmänä.

5. Avunantajan vastuu tekijänoikeusrikoksessa

Edellä on käsitelty niin tekijänoikeuden sisältöä kuin myös tekijänoikeuksien sekä tekijänoikeusrikosten sääntelyä. Tämän lisäksi on tarkasteltu rikosoikeudellisia tahallisuusoppeja sekä niiden problematiikkaa tekijänoikeusrikoksiin sovellettuina. Tärkeimpinä elementteinä on nostettava näistä esille tekijänoikeusrikoksen ilmentämä korotettu tahallisuusvaatimus sekä sen aiheuttama monitulkintaisuus suhteessa tekijänoikeusrikoksen tekorikosluonteeseen. Lisäksi, ei ole syytä unohtaa johtopäätöstä siitä, miten tahallisuus sopeutuu tekijänoikeusrikoksen tunnusmerkistöön. Edelliseen päälukuun viitaten, tekijänoikeusrikosta on perustellusti luontevinta tarkastella sekä tarkoitus- että olosuhdetahallisuuden kautta. Tässä konkretisoituu kysymys tekijän tietoisuudesta ja sitä myöten myös tahallisuuden tasosta.

Tämän lyhyen yhteenvedon tarkoituksena on havainnollistaa niitä keskeisimpiä asioita, jotka tulevat tarkasteltavaksi tässä pääluvussa avunantajan vastuuta sovellettaessa tekijänoikeusrikokseen. *Sorvari* esittää väitöskirjassaan, että osallisuus voi toteutua

lähtökohtaisesti millä tahansa osallisuuden muodolla.¹²⁰ Väite on perusteltu, mutta melko harvinaisena voidaan pitää *yllytystä* sekä *välillistä tekemistä*, jotka eivät materialisoitune niinkään useasti tekijänoikeusrikossäännöksessä. Tässä vaiheessa tutkielmaa esitellään aluksi muutama KKO:n tapaus sekä malliesimerkki tekijänoikeusrikoksesta – torrent – jotka toimivat apuna avunantajan vastuuta luonnehdittaessa tekijänoikeusrikosten kannalta. Muun muassa jo aiemmin esitelty ”Finreactor” -tapaus on tästä hyvä esimerkki. Esimerkkien jälkeen avataan lyhyesti rikosoikeuden osallisuusoppeja sekä niitä säännöksiä ja tulkintamalleja, jotka muodostavat avunannon rikokseen. Sen jälkeen käsitellään avunantoon liittyviä ulottuvuuksia sekä problematiikkaa tekijänoikeusrikoksiin peilaten, ja lopuksi pääluvussa 6 tarkastellaan myös erityiskysymyksenä rajanvetoa avunannon ja rikoskumppanuuden välillä.

5.1. Torrent ja KKO:n esimerkkitapauksia

5.1.1. Torrent

Torrentit ja torrentsivustot ovat puhuttaneet tekijänoikeudellisissa piireissä niin kansallisella kuin kansainväliselläkin tasolla. Suomessa tuomioistuineläitos on käsitellyt muun muassa ”Finreactor” sekä ”Pirate Bay” -tapauksia, joilla on ollut merkitystä niin tekijänoikeusrikosten sääntelyn kuin oikeuskäytännön ja osallisuusproblematiikan kannalta. Torrentverkostoja käytetään tässä tutkielmassa avunantokysymysten havainnollistamisen apuna, minkä vuoksi niiden toimintaperiaatteita ja rakennetta on syytä avata lyhyesti.

Ensinnäkin on todettava, että torrent tai torrenttiedostojen lataaminen palvelimilta ei lähtökohtaisesti ole laitonta. Laittomaksi torrentsivustoilta lataamisen tekee ainoastaan tekijänoikeussuojaa nauttivien teosten – esimerkiksi elokuvat, musiikkikappaleet tai kirjallisuusteokset – lataaminen palvelimilta. Ellei oikeudenhaltija anna nimenomaista lupaa teostensa lataamiseen, ovat ne silloin laittomasti ladattavissa. Torrentpalvelimen käyttö on näin ollen vähintään kahden eri osapuolen vastuulla. Lataaja ottaa vastuun siitä, että tietää lataavansa ainoastaan laillisia teoksia, ja palvelimelle teoksia siirtävä ja niitä yleisön saataville saattava ottaa vastuun siitä, että ei levitä laittomasti tekijänoikeussuojaa nauttivia teoksia.¹²¹

---

¹²⁰Sorvari 2007, s. 199.

¹²¹”What is torrenting? 4 things you need to know”. Sivustolla selitetään lyhyesti ja yksinkertaisesti torrentin peruseriaatteet. Ks. lisätietoa sivustolta: <https://www.cloudwards.net/what-is-torrenting/>

Torrent-tiedostoja ladataan käyttämällä ”BitTorrent” -asiakasohjelmia. Ohjelmia on lukuisia ja ne perustuvat kaikki samalle toimintaperiaatteelle. Yleisen määritelmän mukaan BitTorrent on ”tiedostojen siirtoon tarkoitettu vertaisverkon muodostava yhteyskäytäntö”.¹²² Jotta käyttäjä pääsee käsiksi laittomiin tiedostoihin torrentsivustolla, tulee hänen ensiksi ladata myös BitTorrent -ohjelma sekä asentaa se tietokoneelleen. Asiakasohjelmien ulottuvuus koostuu kolmesta osasta. Tällä tarkoitetaan sitä, että tiedon jakamiseen osallistuu seuraavat osapuolet: käyttäjät, seurantapalvelin eli *trakkeri* (englanniksi "tracker") sekä WWW-palvelin, joka levittää .torrent-tiedostoja.¹²³

Torrentien lataaminen ei toimi tavanomaisen internetlatauksen tavoin. Asiakasohjelma alkaa välittömästi muokkaamaan kulloinkin kyseessä olevaa tiedostoa ja hajottaa sen useampaan osaan, kun teoksen sisältävä tiedosto on siirretty palvelimelle. Prosessi alkaa siitä, kun henkilö, jolla on tiedosto hallussaan siirtää sen palvelimelle. Tässä vaiheessa tiedoston siirtänyt henkilö on vienyt sen jo asiakasohjelman läpi, joka on hajottanut tiedoston useampaan osaan. Kun tiedosto on siirretty palvelimelle, on se muiden käyttäjien saatavilla. Koska tiedosto on hajotettu osiin, käyttäjät myös lataavat tiedostoa useammasta kohteesta yhdellä kertaa. Poikkeuksena perinteisemmälle lataukselle on edellä mainittujen lisäksi se, että lataaja myös jakaa tiedostoa samanaikaisesti muille käyttäjille. Tämä kuuluu torrenttoiminnan ydinperiaatteisiin, minkä vuoksi tämä herättää juridisesta näkökulmasta kysymyksen siitä, onko toiminta tällöin laskettava avunannoksi tekijänoikeusrikokseen.

Torrentverkostojen monimutkaisuutta ilmentää se, että sen luomiseen, ylläpitoon ja sisällöntuottamiseen osallistuu laaja toimijoiden joukko. Operaattorit tarjoavat palvelin- ja internetyhteyden, jolle torrentsivuston voi rakentaa; torrentsivuston luojat mahdollistavat tiedostojen jakamisen ja lataamisen; ylläpitäjät ja sisällöntuottajat luovat aineistoa, markkinoivat ja lisäävät tiedostoja sivustolle; muut käyttäjät sekä loppukäyttäjät puolestaan muokkaavat ja siirtävät laittomia teostiedostoja torrentsivustolle, ja myös lataavat sekä jakavat näitä tiedostoja. Ongelmallisuus tulee esille siinä, kun pyritään arvioimaan mikä näistä toimijoista on rikosoikeudellisessa vastuussa tekijänoikeusrikoksesta. Tämäkään ei vielä riitä,

---

¹²²”Mikä on BitTorrent?”: <http://www.webopas.net/bittorrent.html>. Ks. BitTorrentin sekä torrentien määritelmät tältä sivustolta. Lisätietoa myös BitTorrentien toiminnasta teknologisesta näkökulmasta on nähtävissä myös tältä sivustolta.

¹²³”Mikä on BitTorrent?”: <http://www.webopas.net/bittorrent.html>. Yllä mainitut .torrent-tiedostot koostuvat kahdesta osasta, jolla levityksen kohteena oleva teos ”puretaan” useampaan osaan niin, että sitä ei ole mahdollista saada yhdessä osassa yhdeltä henkilöltä. Vertaa myös englanninkielinen sivusto <https://www.cloudwards.net/what-is-torrenting/>, artikkeli ”What is torrenting? 4 things you need to know”.

sillä on myös arvioitava, onko näistä toimijoista joku pikemminkin rikosoikeudellisesti vastuussa avunannon taikka rikoskumppanuuden osalta. Torrentverkosto sekä siihen liittyvät rikosoikeudelliset ongelmat ovat oiva keino avunantajan vastuun havainnollistamiseksi. Pyrin tuomaan niin tätä malliesimerkkiä kuin myös seuraavaksi esiteltäviä korkeimman oikeuden ratkaisuja esille arvioitaessa avunantajan vastuuta koskevia piirteitä ja ongelmakohtia, siten kuin on tutkimuksen puitteissa mahdollista.

5.1.2. KKO:n esimerkkitapauksia

5.1.2.1. KKO 2010:47

Tämä ratkaisu tunnetaan myös nimellä ”Finreactor”, jossa oli kyse Finreactor -tiedostojenjakopalvelusta. Finreactor oli suomalainen torrentsivusto, jonka kautta torrenttiedostoja pystyttiin lataamaan itselleen ja jakamaan eteenpäin muille sivuston käyttäjille. Tapauksessa vastaajien katsottiin loukanneen tahallisesti oikeudenhaltijoiden tekijänoikeuksia ylläpitämällä tätä tiedostojenjakopalvelua. Kyseessä ollut sivusto oli toiminut eräänlaisena seurantalpalvelimena, josta käyttäjät olivat saaneet tietoa muiden käyttäjien tietokoneilla olevista sisältötiedostoista. Tämä torrentverkosto toimi siis edellisessä kappaleessa mainitulla toimintaperiaatteella, jossa tiedoston lataaja oli samanaikaisesti jakajan roolissa.

Tämä ratkaisu oli siitä poikkeuksellinen, että tuomioistuin laajensi siinä *kappaleen levittämisen* käsitettä. Aiemman oikeuskäytännön mukaan esimerkiksi tapauksessa KKO 2007:63 katsottiin, että teon lainvastainen käyttö tarkoittaa menettelyä, jolla loukataan tekijänoikeuslain mukaisia oikeuksia. Loukkaamisen tyyppitapauksia olivat ratkaisun perusteluiden mukaan esimerkiksi luvottomien kappaleiden valmistaminen teoksista, ja niiden saattaminen yleisön saataville myymällä taikka julkisesti levittämällä. KKO:n ratkaisussa 1999:115 puolestaan todettiin, että levittäminen voi tarkoittaa myös menettelyä, jossa elektronisen postilaatikon perustanut ja sitä ylläpitävä henkilö salli käyttäjien kopioida tietokoneohjelmistoja sieltä suoraan. Vaikka tässä jälkimmäisessä tapauksessa ei ollut kyse tekijänoikeuslain mukaisesta fyysisestä kappaleiden levittämisestä, katsoi KKO kuitenkin, että kyse oli rangaistavasta menettelystä. KKO:n 2007:63 ja KKO 1999:115 ratkaisuihin peilaten korkein oikeus katsoi, että tässä Finreactor -tapauksessa oli yhtä lailla kyse kappaleiden valmistamisesta ja levittämisestä, vaikka teokset eivät olleet fyysisessä muodossa.

Tapauksessa vastaajien todettiin osallistuneen aktiivisesti teoskappaleiden valmistamiseen. Vastaajien mukaan verkoston tarkoituksena oli ollut mahdollistaa tehokas tiedostojen jako, minkä vuoksi ylläpidosta huolehtineiden toiminta oli ollut välttämätön osa teoskappaleiden valmistusta ja jakelua.

Merkittävän ratkaisusta tekee myös se, että korkein oikeus joutui ensimmäistä kertaa käsittelemään tämän luonteista tapausta, jossa useampi henkilö osallistui rikoksen toteuttamiseen eri panoksin. Tässä tapauksessa KKO joutui arvioimaan useampien henkilöiden menettelyiden merkitystä ja tekemään rajanvedon muun muassa tekijävastuun sekä varsinaisen osallisuuden – avunannon – välillä. Tapaus ilmentää juuri sitä moniulotteisuutta, jota torrentsivustojen kaltaisissa palveluissa esiintyy. Tapausta käytetään jäljempänä apuna avunantajan vastuun tarkemmaksi havainnollistamiseksi.

5.1.2.2. KKO 2010:48

Tämä KKO:n tapaus liittyy myös edellä selostettuun Finreactor -tapaukseen. Tapauksessa A oli saattanut Finreactor -palvelussa ilman oikeudenhaltijoiden suostumusta yleisön saataville tekijänoikeudella suojattuja teoksia. Käräjäoikeus oli katsonut, että A:n menettely oli tahallista ja tämän tarkoituksena oli saattaa pelitiedostoja kyseiseen tiedostojenjakopalveluun. A tuomittiin tekijänoikeusrikkomuksesta, eikä hovioikeus muuttanut käräjäoikeuden tuomiota.

Korkein oikeus perusteli tuomiotaan sillä, että tekijänoikeuslain mukaisella teoskappaleiden levittämällä yleisön keskuuteen on tarkoitettu oikeuskäytännössä menettelyä, jossa suojattu aineisto tarjotaan sähköisessä muodossa yleisölle edelleen kopioitavaksi. KKO totesi, että A oli loukannut oikeudenhaltijoiden tekijänoikeuksia saattamalla viisi suojattua teosta yleisön saataville. Hovioikeuden tuomiota ei siis muutettu.

Vaikka tässä tapauksessa ei katsottu olleen kyse osallisuudesta rikokseen, on tapaus silti hyvä nostaa esille sen eriävän perustelun vuoksi. Eriävän mielipiteen tapauksessa esittänyt katsoi, että A oli toiminut rikoskumppanina yhteisymmärryksessä muiden toiminnassa mukana olleiden kanssa. Tässä eriävässä mielipiteessä viitattiin nimenomaan tapaukseen KKO 2010:47. Tämä on jälleen tärkeä seikka, joka ilmentää tulkintarajanvetoa siinä, millaisesta tietoisuuden tasosta ja menettelytavasta tulisi olla kyse, jotta toimintaa voidaan pitää esimerkiksi avunantona tai rikoskumppanuutena. Tätäkin tapausta hyödynnetään tässä pääluvussa myöhemmin.

5.2. Rikosoikeuden osallisuusopit

5.2.1. Lyhyt katsaus osallisuuteen

Osallisuus on keskeinen osa rikosoikeudellista vastuuta.¹²⁴ Rikossäännökset kirjoitetaan lähtökohtaisesti niin, että tekijänä kussakin rikoksessa on ainoastaan yksi henkilö. Tämä pätee myös tekijänoikeusrikoksen tunnusmerkistöön. Useisiin rikoksiin liittyy kuitenkin useamman henkilön osallisuus, jolloin rikoksen tekeminen on yhteistoimintaa.¹²⁵ Osallisuuden ydin on yksinkertaisesti seuraava: rikoksessa mukana olleita rangaistaan. Kysymys kuuluu, miten rikosoikeudellinen vastuu kohdistuu näihin tekijöihin?

Osallisuussäännöksillä ei ole tarkoitus katsoa kaikki pienikin toiminta syyksi rikoksen toteutumiselle, sillä silloin osallisuussäännösten käytännön merkitys katoaisi. Osallisuuden muodoilla, kuten avunannolla ja yllytyksellä, voidaan kuitenkin täydentää rikoksen tunnusmerkistöä. Tällöin ilman osallisuussäännöksiä jotkin menettelyt jäisivät rankaisematta ja ainoastaan tunnusmerkistön mukaista toimea suorittanut olisi rangaistusvastuun alainen.

Osallisuussäännökset on kirjattu lakiin samoilla perusteilla kuin muutkin rikosoikeuden yleiset opit. Kriminaalipoliittisista syistä myös osallisuussäännökset ovat keskeisessä asemassa arvioitaessa rikokseen osallistuneiden vastuuta. Esimerkiksi torrentsivuston toiminta on usein organisoitua, monen ihmisen suorittamaa panoksellista toimintaa. Ilman osallisuussääntöjä voisi usean toimijan vastuu jäädä konkretisoitumatta. Osallisuusmuotoja on suomalaisessa lainopissa useampia, ja jaottelu perustuu tiettyihin rakenne-eroihin riippuen siitä, erotetaanko kaikki osalliset tekijöiksi vai muiksi osallisiksi.¹²⁶

5.2.2. Yhtenäis- ja erillisvastuujärjestelmät

Rikoskumppanuuden ja varsinaisen osallisuuden rajanveto riippuu pitkälti voimassa olevasta lainsäädännöstä sekä kulloinkin sovellettavista osallisuusopin periaatteista. Oikeustieteessä on muodostunut kaksi osallisuusvastuujärjestelmää, jotka perustuvat yhtenäisvastuulle tai erillisvastuulle. Vaikka tämä kahden vastuujärjestelmän systematiikka on vakiintunut oikeustieteessä, siitä on esitetty kritiikkiä. Esimerkiksi *Vanhanen* perustelee, että erilaiset

---

¹²⁴Frände 2012, s. 238.

¹²⁵Tapani-Tolvanen 2013, s. 413.

¹²⁶Frände 2012, s. 238.

vastuusuhteet tulisi jäsentää niin sanotulla enemmän-vähemmän hahmottelulla hänen luomallaan janalla, jonka ääripäihin yhtenäisvastuu sekä erillisvastuu ovat sijoitettavissa.¹²⁷

Yhtenäisvastuujärjestelmissä jokainen rikokseen myötävaikuttanut tuomitaan tekijänä. Toisin sanoen, kaikki rikokseen osallistuneet ovat järjestelmän silmissä rikoksen varsinaisia tekijöitä. Niin sanotun tekijävastuun ja varsinaisen osallisuuden välillä ei tehdä erottelua. Sen sijaan, rangaistuksen mittaamisessa otetaan huomioon osallisten toiminnassa olevat erot.¹²⁸ Tämä yhtenäisvastuujärjestelmä on käytössä USA:ssa ja sen lisäksi myös Suomea lähempänä Norjassa ja Itävallassa.¹²⁹ Suomessa on puolestaan lähtökohtaisesti käytössä erillisvastuulle perustuva järjestelmä. Täysin poikkeuksetta se ei kuitenkaan ole käytössä. *Luoto* mainitseekin, että yhtenäisvastuujärjestelmä on Suomessa käytössä tuottamuksellisina rangaistavissa rikoksissa. RL 3 luvun 7 §:ssä säädetään tuottamuksen rangaistavuudesta, mutta siinä ei säädetä eri tavoista osallistua rikokseen. *Luoto* kuitenkin jatkaa mainitsemalla, että RL 3:7 §:ssä asetettujen edellytysten täytyessä kyse on aina tekijävastuusta tuottamuksellisena rangaistavaan rikokseen.¹³⁰

Kuten edellä on mainittu, Suomessa osallisuusvastuu perustuu lähtökohtaisesti erillisvastuujärjestelmälle. Tämä johtuu pitkälti siitä, että suurin osa rikossäännöksistä on rangaistavia tahallisina, ja erillisvastuujärjestelmä koskee nimenomaan tahallisesti rangaistavia rikoksia.

Suomen rikoslaki tuntee viisi eri osallisuusmuotoa, jotka on jaettu kahteen alakategoriaan: *tekijävastuuseen* ja *varsinaiseen osallisuuteen*. Tekijävastuuseen luetaan varsinainen yksin tekeminen, rikoskumppanuus sekä välillinen tekeminen, kun taas varsinaiseen osallisuuteen kuuluvat RL 5 luvun 5 §:n mukainen yllytys sekä RL 5 luvun 6 §:n mukainen avunanto.¹³¹ Tekijävastuu muodostaa oikeusjärjestelmässä ankarimmat rangaistusvastuun muodot. Varsinainen osallisuus muodostaa puolestaan osallisuuden alarajat eli osallisuuden alimmat tasot.¹³² Osallisuuden tekemuodot on siis arvioitu tietyille asteikolle. Erillisvastuujärjestelmän keskeisin idea on siinä, että henkilö voi jollakin tavalla osallistua rikoksen tekemiseen, mutta tekijävastuun edellytys ei täyty tämän henkilön osalta. Ottaen huomioon esimerkiksi

---

¹²⁷Vanhanen 2004, s. 86.

¹²⁸Tapani-Tolvanen 2013, s. 413. Ks. myös esimerkiksi Repo 2004, s. 264.

¹²⁹HE 44/2002, s. 149-151.

¹³⁰Luoto 2018, s. 7.

¹³¹Tapani-Tolvanen 2013, s. 413 sekä Luoto 2018, s. 8.

¹³²Ks. esimerkiksi Luoto 2018, s. 195, joka katsoo, että rajanvedossa osallisuusmuotojen välillä korostuu niin sanottu *moitittavuusero*, jolloin avunantoa on pidettävä vähiten moitittavana osallisuusmuotona.

oikeudenmukaisuus- ja oikeusturvanäkökohdat, on kiistatta tärkeää, että näihin henkilöihin kohdistuu myös rikosoikeudellinen vastuu. Laillisuusperiaatteen vuoksi näitä henkilöitä ei kuitenkaan olisi mahdollista rangaista ilman varsinaista osallisuutta koskevia säännöksiä.¹³³ Tämän lyhyen johdannon tarkoituksena on esitellä Suomen oikeusjärjestelmän osallisuutta koskevat perussäännökset. Seuraavaksi siirrytään tarkastelemaan avunantoa sekä avunantajan vastuuta koskevia kysymyksiä tekijänoikeusrikoksissa.

5.3. Avunanto – RL 5:6 §

Avunanto määritellään rikoslain 5 luvun 6 §:ssä seuraavasti:

Joka ennen rikosta tai sen aikana neuvoin, toimin tai muilla tavoin tahallaan auttaa toista tahallisen rikoksen tai sen rangaistavan yrityksen tekemisessä, tuomitaan avunannosta rikokseen saman lainkohdan mukaan kuin tekijä.

Rangaistusta määrättäessä sovelletaan kuitenkin, mitä 6 luvun 8 §:n 1 momentin 3 kohdassa sekä 2 ja 4 momentissa säädetään.

Yllytyksestä rangaistavaan avunantoon rangaistaan avunantona.

Varsinaiseen osallisuuteen kuuluvat siis RL 5:5 §:n yllytys sekä 5:6 §:n avunanto. Avunantovastuun säännös päivitettiin myös rikoslain kokonaisuudistuksen ohessa, mutta ainoastaan sen sanamuodon osalta. Itse avunannon vastuun rajat jäivät ennalleen.¹³⁴ Vanhan lain mukainen tulkintakäytäntö on näin ollen edelleen sovellettavissa.

Avunannon rangaistavuus edellyttää, että avunanto kohdistuu tahalliseen rikokseen tai sen rangaistavaan yritykseen.¹³⁵ Rikosoikeusteoreettisesti avunantajan vääritys omassa toiminnassaan kytkeytyy suoraan päätekijän toiminnan vääryyteen.¹³⁶ Avunanto ei näin ole mahdollista tuottamuksellisissa rikoksissa. Samoin tekijänoikeusrikokseen sovellettuna avunanto rangaistavaan yritykseen ei voi tulla sovellettavaksi, sillä yritystä tekijänoikeusrikokseen ei ole kriminalisoitu rikoslain säännöksissä.

Rikoslain säännökset eivät konkreettisesti määrittele, minkälainen toiminta luokitellaan avunannoksi. Päätekijän rikoksen edistäminen voi näin ollen olla sekä psyykkistä että

---

¹³³Frände 2012, s. 241.

¹³⁴HE 44/2002, s. 22.

¹³⁵Tapani-Tolvanen 2013, s. 436.

¹³⁶Luoto 2018, s. 42.

fyysistä.¹³⁷ *Tapani ja Tolvanen* mainitsevat nimenomaisesti, että avunantoteoksi voidaan luokitella kaikenlaiset arkiset teotkin eli avunantoteon ei varsinaisesti tarvitse olla lainvastainen.¹³⁸ *Frände* edelleen täsmentää, että avunanto voidaan toteuttaa ennen rikosta tai sen täytäntöönpanon aikana.¹³⁹ Rikosoikeudellisesti merkitystä ei ole sillä, missä vaiheessa avunantotoimi on suoritettu, mutta teon päättymisen jälkeen avunantoa ei voida pitää enää mahdollisena. Hallituksen esityksessä 44/2002 mainitaan, että avunantoa on ”kaikkinainen myötävaikuttaminen toisen henkilön tekijänä tekemään tekoon, jota ei ole katsottava rikoskumppanuudeksi tai yllytykseksi”.¹⁴⁰ Avunannon ja rikoskumppanuuden rajanveto muodostaa keskeisen erityiskysymyksen rikosoikeuden osallisuusopeissa. Tätä erityiskysymystä käsitellään tarkemmin tekijänoikeusrikokseen soveltaen jäljempänä.

Yllytyksestä tuomitaan henkilö, joka ”tahallaan taivuttaa toisen tahalliseen rikokseen tai sen rangaistavaan yritykseen”.¹⁴¹ Yllytyksessä keskeiseksi arviointiperusteeksi muodostuu *psykkinen kausaliteetti*. Toisin sanoen, yllyttäjän tulee aiheuttaa päätekijässä päätöksen rikoksen tekemisestä. Jos päätekijä on päättänyt teosta ennen yllytystä, ei tällöin myöskään vastuu yllytyksestä voi toteutua.¹⁴² Vaikka yllytys on rajattu tämän tutkimuksen ulkopuolelle, on siitä kuitenkin nostettava esiin tiettyjä seikkoja, jotka havainnollistavat eroa yllytyksen ja avunannon välillä. Ensinnäkin, psykkinen kausaliteettiin viitaten avunannon ei tarvitse olla *Nuutilan* ilmaisemassa mielessä ”alkuun paneva voima”, toisin kuin yllytyksessä.¹⁴³ Toinen merkittävä ero yllytyksen ja avunannon välillä on niiden rangaistavuuden aste. Yllyttäjää rangaistaan samoin kuin itse tekijää. Avunanto on puolestaan rikoslain mukaan rangaistuksen lieventämisperuste. Avunantajaan ei täten sovelleta samanlaista rangaistusasteikkoa kuin päätekijään, vaan avunantajalle voidaan tuomita ainoastaan kolme neljännestä vankeus- tai sakkorangaistuksen määrästä.¹⁴⁴

---

¹³⁷Tapani-Tolvanen 2013, s. 437. Lue myös Nuutila 1997, s. 354.

¹³⁸Tapani-Tolvanen 2013, s. 437.

¹³⁹Frände 2012, s. 253.

¹⁴⁰HE 44/2002, s. 157.

¹⁴¹RL 5 luvun 5 §.

¹⁴²Frände 2012, s. 261. Poikkeuksena Frände mainitsee, että kehottajaa voidaan kuitenkin rangaista avunantajana, jos tämän kehoitus lisää rikoksen tekemisen todennäköisyyttä. Ymmärtääkseni tässä on kyse eräänlaisesta varaventtiilistä, jossa yllytys, joka ei ole täysin toteuttanut päätöksen tekemistä, voi edelleen tulla lievennetysti rangaistavaksi.

¹⁴³Nuutila 1997, s. 349.

¹⁴⁴Tapani-Tolvanen 2013, s. 436. Ks. myös Tapani-Tolvanen 2016, s. 30-32.

Avunannosta tekijänoikeusrikokseen on olemassa kansainvälisesti suurta huomiota saanut ”The Pirate Bay” -tapaus.¹⁴⁵ Arvioinnin kohteina ovat olleet pitkälti samat perusteet kuin jo edellä mainitussa Finreactor -tapauksessa. Tapaus oli jo ratkaistu Ruotsin korkeimmassa oikeudessa, mutta jälkipuinti ulottui moneen muuhunkin maahan, mukaan lukien Suomeen.

Helsingin kärjäoikeudessa vuonna 2016 annettiin ratkaisu L 16/26775 koskien Ruotsin korkeimmassa oikeudessa jo ratkaistua ”The Pirate Bay” -tapausta. Suomessa Helsingin kärjäoikeudessa käsittelyn kohteena oli yksi suomalainen vastaaja. Vastaaja oli jo Ruotsissa saanut tuomion avunannosta tekijänoikeusrikokseen. Helsingin kärjäoikeudessa pultiin kieltomääräyksen antamista, vastaajan todistetusti jatkaessaan edelleen toimintaa sivustolla Ruotsissa annetusta tuomiosta huolimatta.¹⁴⁶

The Pirate Bayn asian taustana on siis ollut BitTorrent – tekniikkaa hyödyntävä tiedostojenjakopalvelu. Kyseessä on siis sivusto, josta Helsingin kärjäoikeus käytti termiä *onlinejakoalusta*, jossa loppukäyttäjät pystyivät lataamaan ja jakamaan tiedostoja BitTorrent – asiakasohjelman avulla. Kuten muutkin tällaiset vastaavanlaiset sivustot, myös Pirate Bay toimii internetissä pitkälti domainien ja IP-osoitteiden avulla.¹⁴⁷ The Pirate Bayn toiminnan laajuudesta sekä kansainvälisyydestä kertoo muun muassa se, että tiedostojen tarkkaa lukumäärää ei ollut missään vaiheessa konkreettisesti edes mahdollista selvittää, vaan suuntaa antava otanta-arvio oli ainoa keino saada osviittaa tästä. Ruotsissa tuomioistuinlaitos perusteli tätä esimerkiksi sillä, että uusia tiedostoja ladattiin tälle sivustolle noin 1000 kappaletta päivittäin.

Vastaaja oli jo tuomittu Ruotsissa avunannosta tekijänoikeusrikokseen toiminnastaan palvelimella. Helsingin kärjäoikeus käsitteli suomalaisten kantajien vahingonkorvausvaatimuksia sekä vastaajalle annettavaa kieltomääräystä. Kärjäoikeus katsoi, että vastaaja oli toiminut The Pirate Bayssä sellaisessa asemassa palvelun ylläpitäjänä, että hän oli loukannut levy-yhtiöiden tekijänoikeuksia välittämällä teoksia yleisön saataville.¹⁴⁸ Tämä oli toiminut palvelimen tiedottajana, palveluun liittyvien oikeuksien valvojana sekä palvelun nimissä esiintyjänä. Näiden perusteella kärjäoikeus katsoi, että vastaaja oli myötävaikuttanut palveluun ja edistänyt palvelun toimintaa sekä myötävaikuttanut loukkauksen toteutumiseen palvelun kautta.¹⁴⁹ Kärjäoikeus hylkäsi pitkälti suurimman osan vahingonkorvausvaatimuksista sekä kieltomääräyksen kokonaisuudessaan. Tämän lopputuloksen perusteena oli muun muassa liian

---

¹⁴⁵The Pirate Bay on edelleen yksi maailmanlaajuisesti suosituimmista torrent - tiedostojenjakoverkostoista, jonka toimintaan osallistuu laaja joukko henkilöitä.

¹⁴⁶Ks. Helsingin KäO L 16/26775, s. 19.

¹⁴⁷Helsingin KäO L 16/26775, s. 19. Ks. myös sivusto <https://www.turre.com/the-pirate-bay-tuomio/>

¹⁴⁸<https://www.turre.com/the-pirate-bay-tuomio/>

¹⁴⁹Helsingin KäO L 16/26775, s. 20.

pitkä kulunut aika sekä ongelmallisuus Ruotsissa vastaanotetun todistelun soveltumisesta Suomessa.

The Pirate Bay -tapaus on ollut monen osatekijän muodostama mielenkiintoinen rikosvyyhti, jota edelleen pyritään selvittämään monta vuotta myöhemmin. Vaikka Helsingin käräjäoikeus ei käsitellyt kysymystä avunannosta, se otti tämän seikan kuitenkin ratkaisussaan huomioon. Merkittävänä näen nimenomaisesti sen, että tapauksessa jouduttiin pohtimaan osallisten toimia sekä heidän rooliaan sivuston toiminnassa. Kiistatta on selvää, että jo Ruotsin tuomioistuimissa käsittelyn kohteeksi tulivat esimerkiksi rikoskumppanuuden ja avunannon rajanveto.

5.3.1. Avunannon aksessorisuusvaatimus

Aksessorisuusvaatimuksessa on kyse lyhyesti sanottuna kaikkien rikoksen toteutumiseen myötävaikuttaneiden vastuun sidoksellisuudesta pääteon olemassaoloon.¹⁵⁰ Avunanto on siis luonteeltaan nimenomaan aksessorinen eli se on liitännäinen päätekoon. Yksinkertaistamisen vuoksi voidaan käyttää *Tapanin* ja *Tolvasen* selostusta, jonka mukaan avunannon edellytykset eivät täyty, jos pääteko ei täytä kaikkia rikosvastuun edellytyksiä.¹⁵¹ Pääteon tulee siis olla tahallinen tai rikoksen rangaistava yritys. Aksessorisuuden kautta voidaan myös havainnoida, että avunantajan vastuu on sidoksissa sekä pääteon oikeudelliseen arviointiin että sen rangaistavuuteen.¹⁵² Tämä edellinen lause on tulkittavissa niin, että avunantajaan kohdistuisi rikosoikeudellinen vastuu vain silloin, jos päätekijän teossa on kyse samasta rikoksesta. Samoin on tulkittavissa, että avunantaja välttää rikosoikeudellisen vastuun, jos päätekijä välttää vastuun. Tätä ei kuitenkaan voida pitää perusteltuna rikosoikeudellisen järjestelmän kannalta, sillä tällöin avunantajan toiminta ei käytännössä useinkaan tulisi rangaistavaksi.

Tekijänoikeusrikokseen sovellettuna aksessorisuusvaatimus ankarimmassa muodossaan tarkoittaisi sitä, että avunantajan vastuu ei kovinkaan helposti voisi materialisoitua. Tätä perustelen erityisesti ansiotarkoituksen vaatimuksen vuoksi. Avunantajalta ei edellytetä omassa toiminnassaan ansiotarkoitusta, jota päätekijältä edellytetään. Avunantajalta sen sijaan vaaditaan ainoastaan tietoisuutta tekijän teon luonteesta ja tarkoituksesta. Tässä suhteessa aksessorisuusvaatimus ei täysin absoluuttisesti korreloi oikeuskäytännön todellisuutta.

---

¹⁵⁰Luoto 2018, s. 47.

¹⁵¹Tapani-Tolvanen 2013, s. 436. Avunanto voi toisaalta konkretisoitua muun osallisuusmuodon kautta. Esimerkiksi tuottamuksellisissa rikoksissa avunanto ei tule kyseeseen, mutta toisaalta avunantajan menettely voi tulla rangaistavaksi välillisenä tekemisenä.

¹⁵²HE 44/2002, s. 157.

Seuraavissa kappaleissa tarkastellaan tarkemmin tietoisuutta ja avunantajan tahallisuutta tästä näkökulmasta.

Aksessorisuus ei toisin sanoen ole täysin sidoksissa päätekoon. Tätä myös ilmentää esimerkiksi RL 5:7 §:n 2 momentti, jonka mukaan ”yllyttäjää tai avunantajaa ei vapauta rangaistusvastuusta se, ettei häntä koske sellainen erityinen henkilöön liittyvä olosuhde, joka perustaa tekijän teon rangaistavuuden.” Tällaisena olosuhteena voidaan nähdäkseni pitää ansiotarkoitusta. Tekijänoikeusrikoksen tunnusmerkistön ilmentämä korotettu tahallisuusvaatimus asettaa erityisen tekijään liittyvän olosuhteen, joka myös kuvastaa periaatteessa erittäin spesifiä edellytystä. Tunnusmerkistön mukaan tämä vaatimus ei myöskään kohdistu muihin kuin varsinaisiin rikosentekijöihin, jolloin RL 5:7 §:n 2 momentin perusteella voidaan todeta, että ansiotarkoitus ei koske avunantajaa, vaan avunantajan rikosoikeudellinen vastuu toteutuu ilman ansiotarkoitustakin. Näin ollen, avunantajana voi olla ulkopuolinen, joka ei täytä tekijävastuun erityisedellytyksiä, kuten ansiotarkoitusta.

5.3.2. Avunantajan menettely pääteon edistämiseksi

”Avunannon ei tarvitse olla seurauksen syntymisen välttämätön edellytys. Muussa tapauksessa avunanto useimmissa tapauksissa jäisi rankaisematta. Kausaalisuusvaatimusta onkin lievennetty avunannon osalta. Aina kuitenkin edellytetään, että avunanto on edistänyt rikosta. Vaaditaan siis, että avunantotoimi on lisännyt rikoksen toteutumisen todennäköisyyttä. Selvää ohjetta sen suhteen, kuinka paljon todennäköisyyden tulisi kasvaa, ei ole asettaa.”¹⁵³

Jotta kyseessä olisi avunanto, edellyttää se tiettyä kausaalisuusvaatimusta eli syy-yhteyttä. Seurauksena avunantajan toiminnassa voidaan pitää tämän menettelyä pääteon edistämiseksi. Toisin sanoen voidaan perustellusti väittää, että lopullinen seuraus avunantajan toiminnassa on päätekijän toiminta.¹⁵⁴ Avunantajan tulee neuvoin, toimin tai muilla tavoin lisätä rikoksen toteutumisen todennäköisyyttä.¹⁵⁵ Lain esitöissä ei todennäköisyydelle asetettu tarkennettua alarajaa, minkä vuoksi todennäköisyyden taso arvioidaan aina tapauskohtaisesti.¹⁵⁶ Luoto kuitenkin esittää, että mitä tahansa avunantoa ei voida pitää riittävänä avunannon

---

¹⁵³HE 44/2002, s. 157.

¹⁵⁴Luoto 2018, s. 74. Luoto katsoo päätekijän toiminnan olevan ainoa looginen vaihtoehto avunannon seuraukseksi. Näkemys on mielestäni oikea, sillä avunantaja ei voi itse toteuttaa rikoksen tunnusmerkistöä toimillaan.

¹⁵⁵HE 44/2002, s. 157.

¹⁵⁶Ibid.

kausalisuusvaatimuksen täyttämiseksi.¹⁵⁷ Toisaalta on myös huomioitava, että avunantotoimella ei tarvitse olla ratkaiseva merkitys rikoksen tekemisen kannalta.¹⁵⁸ Jos avunantoteko ei siis edistä rikoksen tekemisen todennäköisyyttä, on tätä pidettävä kelvottomana avunantona. Tällöin rangaistusvastuuta avunannosta ei voi syntyä.

Pääteon edistäminen ei välttämättä edellytä avunantajalta aktiivisuutta. Avunanto rikokseen voi toteutua myös passiivisesti eli laiminlyönnin perusteella.¹⁵⁹ Laiminlyönnillä tapahtuva avunantovastuu edellyttää kuitenkin tiettyjä seikkoja voidakseen olla mahdollista. Se on myös melko ongelmallinen oikeudellinen ilmiö sen vuoksi, että avunanto edellyttää tietoisuutta, joka ilmentää avunantajan tahallisuuden vaatimusta. Tämän perusteella voidaan väittää, että laiminlyönnillä tapahtuva avunanto voi olla vaikeasti osoitettavissa. Lisäksi avunantajalla tulisi olla erityinen oikeudellinen velvollisuus estää seurauksen syntyminen, jotta sitä voitaisiin pitää laiminlyöntinä.¹⁶⁰ Laiminlyönnillä toteutuva avunanto luo erittäin laajan problematiikan, jota ei voida perustellusti käsitellä tämän tutkimuksen puitteissa. Sen vuoksi se jätetään tässä tutkimuksessa maininnan varaan. Siitä huolimatta, seuraavaksi tarkastellaan tämän pääluvun alussa esiteltyjä oikeustapauksia sekä esimerkkejä silmällä pitäen, millä tavoin pääteon edistäminen voi tapahtua torrentsivustoilla. Tarkastelun kohteeksi valitaan muutama osapuoli, jotka enemmän tai vähemmän ovat osallisina torrentsivustojen avulla tapahtuviin tekijänoikeusrikoksiin.

5.3.2.1. Internetyhteyden tarjoava operaattori avunantajana

Operaattorit toimivat välittömästi internetin rajapinnassa ja ne tarjoavat loppukäyttäjille internetyhteyksiä. Tavalliselle henkilölle tutuimpia operaattoreita ovat puhelinoperaattorit, jotka tarjoavat erilaisia puhelin- ja internetliittymiä.¹⁶¹

Operaattoreiden toiminta ei kuitenkaan perustu millään tavalla tietyn internetsivuston sisällöntuotantoon. Näin ollen operaattorit eivät suoraan vaikuta esimerkiksi torrentsivustoilla tarjottavaan sisältöön ja tiedostoihin. Operaattoreiden näkökulmasta kyse on teknisten

---

¹⁵⁷Luoto 2018, s. 75. Luoto esittää perusteluna tähän, että avunannon kausalisuutena ei varsinaisesti ole seuraus. Perinteisistä kausalisuusteorioista on hänen mukaansa luovuttu avunannossa, ja kausalisuutena on pikemminkin pidettävä hallituksen esityksen perusteella *edistämistä*.

¹⁵⁸Ks. esimerkiksi Nuutila 1997, s. 354.

¹⁵⁹Frände 2012, s. 258. Samoin Luoto 2018, s. 93 ja HE 44/2002, s. 157.

¹⁶⁰Luoto 2018, s. 94. Ks. myös RL 3 luvun 3 §:n 2 momentti, jossa tarkemmin avataan tekijän erityistä oikeudellista velvollisuutta estää vahinkoseuraus.

¹⁶¹Pihlajarinne 2012, s. 24.

edellytysten tarjoamisesta, eikä niinkään teoksia sisältävien tiedostojen tarjoamisesta, jota varsinaiset torrentsivustojen ylläpitäjät sekä loppukäyttäjät tekevät.¹⁶²

Avunannon näkökulmasta operaattoreiden rooli tekijänoikeusrikoksissa on kyseenalainen. Avunannon säännöksen mukaan avunannosta tekijänoikeusrikokseen on tuomittava se, joka teoin, neuvoin tai muilla tavoin avustaa rikoksen tekemisessä. Torrentverkoston purkamalla osiin voidaan perustellusti todeta, että operaattorit ovat myös yksi osatekijä torrentin avulla tapahtuvissa tekijänoikeuksien loukkauksissa. Kysymys kuuluu, voidaanko operaattoreita ylipäänsä kuitenkaan pitää avunantajina rikokseen? Lähtökohtaisesti mitä tahansa tekoa voidaan pitää avunantona, jos se edistää rikoksen tekemistä. Näin rikoslain säännöksen perusteella voitaisiin todeta, että operaattorit edistävät päärikoksen tekemistä tarjoamalla internetyhteyksiä myös piratismia harrastaville käyttäjille.

Eurooppalaisessa tuomioistuinkäytännössä on viime vuosina ollut käsittelyssä tapauksia, joissa operaattori veloitettiin estämään loppukäyttäjien pääsy tiettyihin sivustoihin tarjoamansa internetyhteyden välityksellä.¹⁶³ Tällaisena esimerkkinä voidaan mainita erityisesti edellä käsiteltäviä Pirate Baytä koskeva Tanskan korkeimman oikeuden ratkaisu Højesteret 27.05.2010, jossa asianosaisina olivat IFPI Danmark ja Telenor. Vastaavanlaisia muita ratkaisuja on esiintynyt muissakin Euroopan valtioissa, kuten Englannissa.¹⁶⁴ Tällainen niin kutsuttu estovelvoite on ollut suuren keskustelun alla, ja se on pitkälti aiheuttanut melkoista pohdintaa ja punnintaa. Osittain ongelmana on ollut sen suhde perusoikeuksiin, kuten sananvapauteen, ja osittain myös siihen, että sillä on rajoitettu henkilön oikeuksia aineistojen saatavuuteen. Velvoite on siten hyvin ongelmallinen ja keskustelu jatkunee vielä pitkään.

Vaikka operaattoreiden toimintaa voisi sanamuodon mukaisesti pitää avunantona tekijänoikeusrikokseen, ei sitä kuitenkaan vakiintuneesti ole pidetty rikosta edistävänä toimena. Jo lain esitöissä mainitaan, että operaattorit eivät luovuta esimerkiksi IP-osoitteita voimassa oleviin lain säännöksiin vedoten.¹⁶⁵ On toki huomattava, että tekijänoikeusrikokseen tehty lainmuutos on poistanut ansiotarkoituksen vaatimuksen tietoverkossa tapahtuvasta tekijänoikeuden loukkauksesta. Näin ollen, operaattoreilta ei edes edellytettäisi tietoisuutta päätekijän teon luonteesta taikka samantasoista tahallisuuden astetta. Olisi kuitenkin mahdotonta väittää, että laillista elinkeinotoimintaa harjoittavat teleoperaattorit syyllistyisivät

---

¹⁶²Pihlajarinne 2012, s. 24.

¹⁶³Pihlajarinne 2012, s. 123.

¹⁶⁴Pihlajarinne 2012, s. 123. Ks. Englannin korkeimman oikeuden ratkaisu High Court of Justice, 28.07.2011, *Twentieth Century Fox Film Corporation v. British Telecommunications*.

¹⁶⁵HE 28/2004, s. 72.

omalla toiminnallaan avunantoon tekijänoikeusrikoksissa. Tätä on pidettävä mielestäni mahdottomana jo pelkästään käytännöllisistä syistä. Jos kyseiset operaattorit olisivat rikosoikeudellisesti vastuussa avunannosta, tulisi heidän poistaa päätekoa edistävä toimintansa seurannalla ja valvonnalla, mikä tällöin aiheuttaisi perustuslaillisia ongelmia.

5.3.2.2. Välittäjät ja ylläpitäjät avunantajina

Torrentsivuston luomiseen ja sen ylläpitämiseen saattaa osallistua moninainen joukko henkilöitä. On toki mahdollista, että taitavampi koodaaja ja internetin käyttäjä pystyy toteuttamaan useamman tehtävän samanaikaisesti, ja pystyy jopa yksin ylläpitämään kokonaista torrentsivustoa aktiivisena. Avunannon näkökulman kannalta oletamme tässä tapauksessa, että torrentsivustolla on useampi toimija osallisena. Niin torrentsivustoilla kuin missä tahansa muillakin sivustoilla on mahdollista, että taustalla toimii välittäjä, joka esimerkiksi tarjoaa palvelintilaa taikka muita palveluja, kuten tallennus- ja siirtopalveluja.¹⁶⁶ Välittäjien rooli samoin kuin operaattoreiden rooli on kyseenalainen siinä mielessä, että heillä ei varsinaisesti ole tekemistä tekijänoikeusrikosten kanssa silloin, kun piratismia tekevät henkilöt käyttävät näiden välittäjien palveluja. Toki on pidettävä mielessä, että torrentverkostoa ylläpitävät henkilöt pyrkivät pysymään kaukana tunnetuista, massakäytössä olevista ohjelmista, palveluista tai muista vastaavanlaisista sivustoista. Tänä päivänä välittäjät, kuten Google, ovat ryhtyneet suurempiin vastatoimiin tekijänoikeuksien loukkausten ehkäisemiseksi valvomalla omaa palvelujen välittämistä.

Välittäjien sijaan avunantovastuun kannalta huomio tulee kiinnittää enimmäkseen sivuston ylläpitäjiin sekä sisällöntuottajiin. Esimerkiksi torrentsivuston ylläpitäjät eivät välttämättä itse suorita tekijänoikeuksia loukkaavaa toimintaa valmistamalla kappaleita taikka saattamalla niitä yleisön saataviin, mutta he mahdollistavat sen avaamalla yhteyden sivustolle rekisteröityneille käyttäjille. KKO:n ratkaisussa 2010:47 oli kyse juuri tällaisesta tilanteesta. Osa vastaajista tuomittiin avunannosta tekijänoikeusrikkomukseen. Nämä ylläpitäjät eivät itse saattaneet teoksia yleisön saataville laittomasti. Sen sijaan ylläpitämällä kyseistä sivustoa he olivat edistäneet pääteon toteutumista.

Ylläpitäjän rooli torrentsivustolla voi konkretisoitua monessa eri muodossa. Ylläpitäjiksi voidaan lukea markkinoijat ja päivittäjät. Lisäksi, myös sisällöntuottajat voidaan osittain lukea

---

¹⁶⁶Pihlajarinne 2012, s. 28.

ylläpitäjien piiriin. Tämä ilmentää avunannon kausaalisuutta ja sitä, että ylläpitäjät ovat lisänneet näissä tapauksissa menettelyillään rikoksen toteutumisen todennäköisyyttä. *Frändeä* lainaten, ylläpitäjät ”edistävät toisen rikoksen tekemistä”.¹⁶⁷ Ylläpitäjien joukkoon kuuluva laaja tekijöiden kirjo edelleen ilmentää muun muassa Tapanin ja Tolvasen esittämää näkemystä siitä, että kaikki arkisetkin teot voidaan lukea avunannoksi. Tätä voidaan havainnollistaa esimerkiksi markkinointia tekevän ylläpitäjän toiminnalla. Markkinoinnilla ylläpitäjä pyrkii houkuttelemaan lisää käyttäjiä sivustolle, jolloin tämä suoraan edistää tekijänoikeusrikosten toteutumista.

5.3.3. Avunannon ajalliset näkökohdat

Avunantoteon tulee olla rikoslain mukaan tehty ennen rikosta tai sen aikana. Rikos on puolestaan toteutunut luonnollisesti, kun tunnusmerkistö on kokonaisuudessaan täyttynyt. *Jatkuvissa rikoksissa* on mahdollista, että avunantoa tehdään vielä rikoksen niin sanotun juridisen täyttymisen jälkeen.¹⁶⁸ *Frände* käyttää esimerkkinä jatkuvasta rikoksesta vapaudenriistoa (RL 25:1 §). Vapaudenriistossa laitton tila jatkuu lyhyemmän tai pidemmän aikaa, minkä vuoksi avunanto on mahdollista loukkaamisen lakkaamisen saakka.¹⁶⁹

Kuten aiemmin on jo mainittu, avunanto rikokseen ei voi olla mahdollista rikoksen päättymisen jälkeen. Tällöin kyseessä olisi kelvoton avunanto, joka ei ole rikosoikeudellisesti rangaistavissa. Toisaalta loogisesti ajatellen avunanto ei edes olisi missään muodossa mahdollista, jos avunannon kohteena ollut teko on jo tehty aiemmin ennen avunantotoimea. Tekijänoikeusrikokseen suhteutettuna näkisin, että aikanäkökohdat eivät voi tulla kovin usein arvioitaviksi. Tekijänoikeusrikos voi kuitenkin luonteeltaan olla niin sanottu jatkuva rikos. Esimerkiksi järjestäytynyt piratismi voi kestää useita vuosia ennen kuin loukkaaminen päättyy. Tällöin on mahdollista, että avunanto kattaa laajemman osuuden rikoksesta ajallisesti katsottuna.

Kokoavasti voidaan todeta, että oikeuskäytännössä avunantovastuun aikakriteerin täyttymiseen tekijänoikeuden loukkauksissa ei olla juurikaan kiinnitetty huomiota. Osasyynä tähän on se, että avunantoa tekijänoikeusrikokseen ei myöskään ole esiintynyt oikeuskäytännössä melkein pä ollenkaan. Tilannetta arvioiden tällä hetkellä on myös mahdotonta sanoa, olisiko

---

¹⁶⁷Frände 2012, s. 256.

¹⁶⁸HE 44/2002, s. 157 ja Frände 2012, s. 255.

¹⁶⁹Frände 2012, s. 255.

oikeustila epäselvä, jos aikakriteeriin tulisi kiinnittää huomiota, vai olisiko arviointi ja oikeuskäytäntö selkeää. Muutos jää tulevaisuudessa nähtäväksi. Yksi merkittävä muutos, joka saattaa vaikuttaa avunantovastuun sekä sen erityispiirteisiin jatkossa, on EU:n tuleva tekijänoikeuslakia koskeva muutosehdotus, jonka johdosta muun muassa muiden oikeudenhaltijoiden valokuvien ja videoiden käyttöä rajoitetaan ja kiristetään huomattavasti.

5.4. Avunannon tahallisuusvaatimus ja RL 49:1 §

Avunantovastuu toteutuu tahallisen toisen tahalliseen rikokseen tai yritykseen. Tämä on suoraan määritelty myös rikoslain 5:6 §:ssä:

”[A]vunannosta tuomitaan se, joka tahallaan auttaa toista tahallisen rikoksen tai sen rangaistavan yrityksen tekemisessä.”

Luoto esittää, että tässä on kyse tietynlaisesta kaksinkertaisesta tahallisuusvaatimuksesta, sillä kummankin osapuolen – avunantajan sekä päätekijän – toiminnan on oltava tahallista.¹⁷⁰ Sinänsä vaatimus avunantajan tahallisuudesta on periaatteessa itsestään selvää. Problematiikka laajentuu purettaessa tahallisuus osiin ja tutkimalla sitä, mistä avunantajan tahallisuuden tulee koostua. Merkittävimpänä arvioinnin kohteena on kysymys tietoisuudesta. Tässä vaiheessa on syytä mainita, että päätekijän ei tarvitse olla tietoinen avunantajan toiminnasta.¹⁷¹ Sen sijaan avunantajalta vaaditaan tietynlaista tietoisuuden astetta avunannon sekä tahallisuuden toteen näyttämiseksi. Jotta avunantajan toimintaa voidaan pitää tahallisenä, on vakiintuneesti katsottu, että avunantajalta edellytetään tietoisuutta: 1) päärikoksesta, 2) omasta toiminnasta sekä 3) oman toiminnan päärikosta edistävästä luonteesta.¹⁷²

Rikoslaisissa ei lähtökohtaisesti tunneta tuottamuksellista avunantoa, vaikka onkin katsottu, että laiminlyönnillä toteutuva avunanto on joissakin tilanteissa mahdollista. Tätä puoltaa myös hallituksen esitys, jonka mukaan laissa asetetaan selkeä tahallisuusvaatimus avunantajalle.¹⁷³ Koska avunannon tahallisuusvaatimus on tietoisuuden perusteella rakennettu, ilmentää se myös

---

¹⁷⁰Luoto 2018, s. 117. Luoto kuitenkin mainitsee samassa yhteydessä, että tuottamuksellinen edistäminen voi täyttää jonkin tuottamuksellisena kriminalisoidun teon tunnusmerkit.

¹⁷¹HE 44/2002, s. 157. Tekijänoikeusrikoksissa esimerkiksi avunantaja voi toimia internetsivustolla taustahenkilönä, eikä päätekijän tarvitse missään vaiheessa tietää kyseisen henkilön toiminnasta tai edes tämän olemassaolosta.

¹⁷²Ks. Frände 2012, s. 258-259; Vanhanen 2004, s. 24; Sorvari 2007, s. 203 ja Tapani-Tolvanen 2013, s. 442.

¹⁷³HE 44/2002, s. 156.

tahallisuuden alinta astetta eli arviointia suoritetaan pitkälti todennäköisyysseikkojen perusteella.¹⁷⁴ Tämän avunannon tahallisuusvaatimuksen piirteen vuoksi avunanto itsessään sekä avunannon tahallisuuden vahvistaminen ovat pitkälti jääneet oikeuskäytännön vastuulle. Seuraavaksi siirryn tarkastelemaan syvemmin avunantajan tahallisuuden rakentavia tekijöitä, minkä jälkeen tahallisuutta ja avunantoa käsitellään tekijänoikeusrikokseen sovellettuna.

5.4.1. Tiedolliset seikat osana avunantajan tahallisuutta

Avunantajan tahallisuusvaatimus on kytketty vahvasti tiedollisiin seikkoihin. Tahallisuuden alimman asteen katsotaan muodostuvan nimenomaan tiedollisten seikkojen perusteella, mikä on mainittu jo aiemmin. Avunantajan tulee siis olla tietoinen päätekijän teosta, omasta toiminnastaan sekä oman toiminnan päärikosta edistävästä luonteesta. Hallituksen esityksessä ei kuitenkaan täsmennetty sitä, kuinka yksityiskohtaista tietoa avunantajalta edellytetään näistä seikoista.¹⁷⁵ Epäselvyyttä ei kuitenkaan liene sen suhteen, että avunantajan käsityksen sekä päärikoksen ja päätekijän toiminnan välillä tulee olla riittävän vahva yhteys, jotta avunantajan toiminnan tahallisuus voidaan todeta.

Ensinnäkin avunantajan tahallisuus edellyttää tietoisuutta päärikoksesta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että avunantajan tulee tietää päärikoksen tapahtuvan, tai että se tullaan tekemään, jos avunantotoimi on sijoittunut ajallisesti ennen päärikoksen toteutumista. Avunantajan tahallisuuden edellyttämä tietoisuusvaatimus sisältää tietynlaisen ”tulevaisuuden näkemisen” elementin. Avunantajan tulisi mieltää melko vahvasti, että rikos tullaan tulevaisuudessa tekemään. Näytöllisesti katsoisin, että tämä ulottuvuus tuo merkittäviä ongelmia, sillä tuomioistuimessa tulisi pystyä näyttämään, että avunantaja on pitänyt rikoksen tapahtumista varmana. Käytännön tasolla tämän toteen näyttäminen tuntuu olevan erittäin vaikeaa.

Toiseksi avunantajan tulee olla tietoinen omasta toiminnastaan. Kolmesta avunantajan tahallisuuden edellyttämästä tietoisuuden seikasta tämän osoittaminen lienee helpointa. Lähtökohtaisesti osallisen voidaan katsoa myöntävänsä oman toimintansa, tai vaihtoehtoisesti tapauksen tosiseikasto jo itsessään näyttää tämän toteen. Melko harvinaista on, että tuomioistuimen perusteluissa lausuttaisiin nimenomaan siitä, onko avunantaja myöntänyt olleensa tietoinen päärikoksesta ja omasta toiminnastaan. Ratkaisu perustuu pikemminkin

---

¹⁷⁴Frände 2012, s. 258 ja Melander 2016, s. 309-310.

¹⁷⁵Näin myös Luoto 2018, s. 127.

kokonaisarviointiin sekä tosiseikkojen tutkimiseen, joiden perusteella tuomioistuin muodostaa ratkaisunsa. Yleisempää nimenomaan on, että tuomioistuin lausuu esimerkiksi, että avunantajan on ”pitänyt tietää” tai tämän on ”katsottava tietneen”.

Talousrikoksissa avunanto on melko yleistä ja korkein oikeus sekä muu tuomioistuinlaitos on nimenomaan joutunut tosiseikkojen perusteella arvioimaan sitä, onko avunantajan pitänyt kokonaisarvostelun perusteella olla tietoinen päärikoksesta sekä omasta toiminnastaan. Esimerkiksi ratkaisussa KKO 2009:87 A ja B olivat allekirjoittaneet asiakirjoja ja avanneet pankkitilejä. Tämän avulla he olivat osallistuneet järjestelyyn, jossa tosiasiallisesti kiinteistöjä oli hankittu heidän ylivelkaantuneen isänsä X:n omistukseen, vaikka muodollisesti kiinteistöt olivat heidän nimissään. X tuomittiin törkeästä velallisen petoksesta. A:n ja B:n osalta arvioitiin menettelyä rangaistavana avunantona ja sen lisäksi arvioitiin, täyttyikö tässä menettelyssä avunannon edellyttämä tahallisuusvaatimus. KKO katsoi kaikki olosuhteet huomioiden, että A:n ja B:n oli täytynyt ymmärtää menettelynsä rangaistavuus avunantona. Kuten tästä ratkaisusta on havaittavissa, tietoisuus omasta toiminnasta arvioidaan juuri kokonaisarvostelun perusteella.

Kolmanneksi avunantajan tahallisuusvaatimus edellyttää tietoisuutta päärikosta edistävästä luonteesta. Kuten edellä olen jo esittänyt, tämä edellytys ilmentää tietynlaista avunannon seurauslementtiä.¹⁷⁶ Avunantajan toiminnalla ei varsinaisesti ole todellista seurausta niin kuin se ymmärrettäisiin päätekijän teon seurauksena. Avunantajan toiminnan seuraus on kausaalisuusvaatimuksen perusteella ymmärrettävä nimenomaan edistävänä vaikutuksena päärikokseen.

Tekijänoikeusrikosten osalta avunantajan tahallisuusvaatimuksen edellyttämät tiedolliset seikat voivat aiheuttaa merkittäviäkin tulkintaongelmia jo pelkästään tekijänoikeusrikoksen moniulotteisen tunnusmerkistön vuoksi. Ensinnäkin, avunantajalta edellytetään erittäin kattavaa tietoa päärikoksesta korotetun tahallisuusvaatimuksen eli ansiotarkoituksen vuoksi. Koska tekijänoikeusrikos edellyttää päätekijältä korotettua tahallisuusvaatimusta, edellytetään avunantajaltakin tietyllä tavalla ”korotettua tietoisuutta” päärikoksen suhteen. Toisaalta tekijänoikeusrikokselta ei myöskään edellytetä konkreettista seurausta, vaan abstraktin vaaran kautta pelkkä vaara vahingon aiheuttamisesta on riittävää. Näin ollen avunantajan tulisi ymmärtää, että päätekijän rikos saattaa aiheuttaa, tai tarkemmin sanottuna on omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa tai haittaa. Avunantajan tahallisuus edellyttää siis erittäin kattavaa ja laajaa tietoisuutta sekä ansiotarkoituksesta että abstraktin vaaran elementistä, mikä herättää kysymyksen siitä, onko tällaista kattavaa tietoisuusvaatimusta ylipäänsä mahdollista

---

¹⁷⁶Näin esimerkiksi Frände 2012, s. 125.

useinkaan näyttää toteen tekijänoikeusrikoksissa. Näitä erityisiä rajanvetokriteereitä tarkastellaan jäljempänä.

5.4.2. Avunantajan tahallisuuden taso

Kysymys siitä, mille tasolle avunantajan tahallisuus tulisi asettaa, on oikeustieteessä synnyttänyt runsaasti keskustelua. Vanhemmassa oikeuskirjallisuudessa katsottiin, että avunantoon sisältyi tahdollinen elementti. Rikoslain yleisten oppien uudistusten jälkeen tästä ajatusmallista on kuitenkin pitkälti luovuttu. Avunantajan tahallisuutta katsotaan pikemminkin tällä hetkellä yhdessä tekijän tahallisuuden kanssa eli tahallisuus tulee molempien osapuolten osalta asettaa samalle tasolle.¹⁷⁷ Edellä mainitun perusteella avunantajalta tulisi edellyttää vähintään todennäköisyystahallisuuden (*dolus eventualis*) tasoista tahallisuutta omassa toiminnassaan. Toisin sanoen, avunantajan on pidettävä varsin todennäköisenä, että päärikos on käynnissä tai että se tullaan tekemään.¹⁷⁸ Pidän Tapanin ja Tolvasen esittämää tahallisuuden alarajaa perusteltuna juuri sen vuoksi, että tahtoelementti aiheuttaisi tiedollisen ongelman. Näin todennäköisyystahallisuus voidaan kytkeä avunantajan tapauksessa myös olosuhdetahallisuuteen¹⁷⁹, jolloin olisi riittävää, että kaikki olosuhteet huomioiden, avunantajan tulisi pitää päärikoksen toteutumista varsin todennäköisenä. Rajanvetokysymyksenä tahtoelementti voisi myös aiheuttaa laajoja tulkintaongelmia avunannon ja rikoskumppanuuden välillä. Avunannon raja saattaisi hämärtyä, jos avunantoon sisältyisi nimenomainen tahtoelementti, sillä silloin kyse voisi olla enemmän yhteisymmärryksestä ja yhteisestä rikoksen tekemisestä rikoskumppanuuden muodossa.

Luoto perustelee positiivisen tahtoteorian soveltumattomuutta avunantajan tahallisuuteen nimenomaan rikoslain 3 luvun 6 §:n sekä todennäköisyystahallisuuden mukaan määräytyvällä olosuhdetahallisuuden alarajalla. Hän myös esittää, että tahtoelementillä ei ole enää sijaa avunantajan tahallisuutta arvioitaessa.¹⁸⁰ Pidän myös tätä kantaa perusteltuna. Avunantajalta edellytetään tietoisuutta päärikoksen tekemisestä, mutta tuntuisi perusteettomalta vaatia avunantajalta sellaista varmuutta ilmentävää tahtoa, että avunantajan tahallisuus edellyttäisi

---

¹⁷⁷Näin ovat esimerkiksi esittäneet *Jussi Tapani* ja *Matti Tolvanen*. Tapani-Tolvanen 2013, s. 443.

¹⁷⁸Tämä kanta on ilmennyt esimerkiksi KKO:n törkeää pahoinpitelyä koskevassa ratkaisussa 2014:22. Korkein oikeus totesi, että avunantaja oli toiminut tahallaan pitäessään *ainakin* varsin todennäköisenä, että päärikos tehdään ja rikoksen tunnusmerkistön tosiseikat toteutuvat.

¹⁷⁹Todennäköisyystahallisuuden ja olosuhdetahallisuuden yhteydestä Tapani-Tolvanen 2013, s. 222-228.

¹⁸⁰Luoto 2018, s. 118.

esimerkiksi varmuustahallisuutta. Lisäksi avunannon raja hämärtyisi, jos avunantajalta edellytettäisiin tämän tason tahtoa tai varmuutta, sillä näkisin, että silloin ei voida enää perustellusti väittää kyseessä olevan avunanto.

Vaatimus tietoisuudesta oman teon päärikosta edistävästä luonteesta puoltaa myös todennäköisyystahallisuutta. Koska tätä tahallisuuden vaatimusta voidaan pitää avunannon seurauselementtinä, voidaan luonnollisesti asettaa tahallisuuden alaraja varsin todennäköisenä mieltämisen tasolle. Perinteisen ajattelun mukaisen seurauselementin puuttuminen nimenomaan vahvistaa ajatusmallia, jonka perusteella avunantajalta vaadittavan tahallisuuden tasoa ei ole syytä nostaa todennäköisyystahallisuutta korkeammaksi.¹⁸¹ *Frände* esittää lisäksi avunantajan tahallisuuden olevan todennäköisyystahallisuuden tasolla. Hänen mukaansa avunantajan tulee ymmärtää, että hänen tekonsa lisää päärikoksen toteutumisen todennäköisyyttä. *Fränden* mukaan avunantaja joko ymmärtää tai ei ymmärrä, että hänen tekonsa edistää päärikosta.¹⁸² Toisaalta voidaan ajatella, että myös varmuustahallisuus soveltuisi avunantajan tahallisuuteen. Tämän kannan esittää *Tapani* ja *Tolvanen*. Heidän mukaansa avunantajan on pidettävä varmana tai vähintään varsin todennäköisenä, että tämän toiminta edistää päätekijän toimintaa.¹⁸³ Yhdyn *Tapanin* ja *Tolvasen* kantaan, mutta näkisin, että jos avunantajan tahallisuuden tason alarajana pidetään varsin todennäköiseksi mieltämistä, on sikäli turhaa mainita, että avunantajan on pidettävä *varmana* edistävänsä päätekijän toimintaa. Tällainen varmuustahallisuuden elementti periaatteessa sulkee todennäköisyystahallisuuden pois, minkä vuoksi *Tapanin* ja *Tolvasen* esittämässä väitteessä tuntuu olevan jonkinlainen ristiriita.

5.4.3. Avunantajan tahallisuuden rajanvetokriteereitä tekijänoikeusrikoksessa

Avunanto rikokseen on kokonaisuus, joka muotoutuu sen perusteella, mitä ongelmaa tarkastellaan ja mistä rikossäännöksestä on kyse. Esimerkiksi avunanto varkauteen ja avunanto tekijänoikeusrikokseen saattaa luoda hyvinkin erilaisia tulkintakysymyksiä

---

¹⁸¹Toisaalta avunannon tahallisuusarviointi nykyisessä muodossaan on synnyttänyt myös kritiikkiä. Esimerkiksi *Koponen* puoltaa ainakin jonkinlaisen tahtotahallisuusmallin sekä välinpitämättömyystahallisuuden perustamista talousrikoksissa. Ks. *Koponen* 2002, s. 283-286.

¹⁸²*Frände* 2012, s. 259.

¹⁸³*Tapani-Tolvanen* 2013, s. 443.

tunnusmerkistötekijöiden perusteella. Toisin sanoen voidaan todeta, että avunannon tulkinta riippuu päärikoksesta ja sitä myötä siitä, mihin kokonaisuuteen avunanto tulee kohdistaa.

Tekijänoikeusrikosta ajatellen, tulkintakysymykset voidaan jakaa koskemaan useampaa yksityiskohtaista avunantotahallisuuden ulottuvuutta. Avunannon rajanvetoa ajatellen tekijänoikeusrikos tulee jakaa useampaan osaan ennen kokonaisuuden hahmottamista. Ensinnäkin tarkastelun kohteeksi tulee ottaa yleisesti avunantajan oman toiminnan merkitys tekijänoikeusrikoksen toteutumiseen. Sen jälkeen tulee tutkia kysymystä avunantotahallisuuden kohdistumisesta tekijänoikeusrikoksen tunnusmerkistön korotettuun tahallisuusvaatimukseen sekä abstraktiin vaaraan, joita pitää arvioida tulkintani mukaan erillisinä kohteina. Lopuksi avunantotahallisuutta on tarkasteltava rikoksen kohteen ja päätekijän tai päätekijöiden kannalta. Tämä johtuu siitä, että tekijänoikeusrikosten kohteena voi olla laaja kirjo erinäisiä tekijänoikeudellisia teoksia. Lisäksi päätekijänä voi olla ainoastaan yksi henkilö, taikka suuri toimijoiden joukko, joka toimii esimerkiksi torrentsivustolla organisoidusti.

5.4.3.1. Oman toiminnan merkitys tekijänoikeusrikoksen toteutumiseen

Avunantajan tahallisuuden kolmesta osasta oma toiminta lienee yksinkertaisimmin hahmoteltavissa oleva osa.¹⁸⁴ Periaatteessa voidaan ajatella, että oma toiminta on itsenäinen osio muista tahallisuuden kriteereistä eli päärikoksesta sekä oman toiminnan päärikosta edistävästä luonteesta. *Luoto* esittää tässä olevan kyse nimenomaan siitä, että oma toiminta on irrallinen myötävaikuttavasta syy-yhteydestä.¹⁸⁵

Esimerkiksi, jos avunantaja tietoisesti neuvoo päätekijää siitä, miten torrentiasiakasohjelmaa tulee käyttää ja päätekijä syyllistyy tekijänoikeusrikokseen, voidaan tahallisuuden tietoisuusvaatimuksen katsoa toteutuneen. Tahallisuus täyttyy tässä tilanteessa itsestään. Tietoverkossa tapahtuvan tekijänoikeusrikoksen tunnusmerkistö ei edellytä ansiotarkoitusta, minkä vuoksi voidaan katsoa, että avunantajan tietoisuudella omasta toiminnastaan on matalampi kynnyks. Sen sijaan ansiotarkoitusta edellyttävässä tekijänoikeusrikoksessa tilanne voi olla hieman tulkinnanvaraisempi. Otetaan esimerkkinä tilanne, jossa päätekijän tarkoituksena on valmistaa luvottomasti kappaleita kirjallisesta teoksesta kopioimalla useita

---

¹⁸⁴HE 44/2002, s. 156. Hallituksen esityksessä on määritelty mitkä kolme osaa tulevat arvioitavaksi avunantajan tahallisuutta tarkasteltaessa.

¹⁸⁵Luoto 2018, s. 130.

kappaleita ja saattamalla niitä yleisön saataville maksua vastaan. Päätekijällä ei ole kopiointilaitetta, mutta avunantajana toimiva henkilö lainaa tälle omaa laitettaan. Ensimmäinen ongelmatilanne on, tietääkö avunantaja lainanneensa laitetta tekijälle tekijänoikeusrikkoksen toteuttamista varten. Toinen ongelma on, voidaanko ansiotarkoituksen vaatimus ulottaa myös avunantajan tahallisuusvaatimukseen. Toisaalta nämä kaksi ongelmaa voitaisiin käytännössä sulkea välittömästi pois omaa toimintaa ajateltaessa. Avunantaja on lainannut kopiointilaitetta tietoisesti, eikä se sulje pois tahallisuutta. *Tapani* ja *Tolvanen* ovat myös esittäneet, että tahallisuutta ei tulisi jakaa asteisiin suhteessa avunantajan omaan toimintaan.¹⁸⁶ Tämän perusteella avunantajan ei siis tulisi olla tietoinen ansiotarkoituksesta, eikä avunantajan myöskään tule toimia ansiotarkoituksessa omassa toiminnassaan. Näen tämän Tapanin ja Tolvasen kannan perusteltuna, sillä avunantajalle osoitettu korotettu tahallisuusvaatimus nostaisi liiaksi avunannon vaatimustasoa, jolloin onkin kyseenalaista, voidaanko ylipäänsä edes puhua avunannosta. Näin ollen *Luotoa* lainaten kyse on ainoastaan siitä, onko avunantaja tietoinen toiminnastaan vai ei.¹⁸⁷ Tästä johdettuna tahallisuus joko toteutuu tai sitten ei. Eri asia kuitenkin on, että avunantajan tulee olla myös tietoinen päärikoksesta, jolloin toisaalta ei voida sulkea pois tietoisuuden vaatimusta päätekijän ansiotarkoituksen suhteen. Tämä synnyttää tietynlaisen loputtoman kehän, jossa ei voida tyhjentävästi todeta, tulisiko avunantajan olla tietoinen päätekijän ansiotarkoituksesta vai ei. Jälleen nähdäkseni kyse on kokonaisarviointista, joka tulee tehdä aina tapauskohtaisesti.

Oman toiminnan merkitys tekijänoikeusrikkoksissa ei välttämättä ole aina niin selvää. Tekijänoikeusrikos on luonteeltaan rikostyyppi, josta käytännön elämässä ei kaikilla välttämättä ole riittävää tietoa. Tämä johtuu nimenomaan siitä, että kyseessä on aineettoman oikeuden loukkaus. Näkisin perusteltuna väittää, että tekijänoikeusrikkoksessa avunantaja ei välttämättä ole tietoinen omasta toiminnastaan esimerkiksi lainatessaan jotakin laitetta. Toisaalta oman toiminnan arviointia ei välttämättä tulisi edes eriyttää omaksi kokonaisuudekseen. *Luoto* on esittänyt, että omaa toimintaa ei ole tarpeellista rajata omaksi avunantotahallisuuden kohteeksi muun muassa sen perusteella, että avunannon rangaistavuuden edellytys perustuu päätekijän toiminnan edistämiseen. Tällöin ei olisi mielekäästä tarkastella avunantajan omaa toimintaa omana kokonaisuutenaan.¹⁸⁸ Kokonaisuutena arvostellen Luodon kritiikki oman toiminnan arvioimista kohtaan on

---

¹⁸⁶Tapani-Tolvanen 2013, s. 442.

¹⁸⁷Luoto 2018, s. 131.

¹⁸⁸Ibid.

perusteltua, ja yhdyin hänen mielipiteeseensä siitä, että omaa toimintaa tulisi ennemminkin arvioida yhdessä oman toiminnan päätekoa edistävän luonteen vaatimuksen kanssa.

5.4.3.2. *Tunnusmerkistökäsitteenä korotettu tahallisuusvaatimus*

Avunantajan tahallisuus on yhteydessä päärikoksen tunnusmerkistöön. Toisin sanoen avunantajan tahallisuus kohdistuu siihen tunnusmerkistöön, mihin päätekijänkin teko kohdistuu. Edellä on mainittu, että avunantajan tahallisuus edellyttää tietoisuutta itse päärikoksesta. Avunantajan tulee myös olla tietoinen toimintansa päätekoa edistävästä luonteesta. Näin ollen, avunantajan tahallisuus ei voi kohdistua muuhun tunnusmerkistöön kuin pääteon tunnusmerkistöön. Syynä tähän on nimenomaisesti se, että avunantajan tulee olla tietoinen päätekijän rikoksen tunnusmerkistökäsitteistä sekä niiden toteutumisesta. Edelleen avunantajan on pidettävä näiden tunnusmerkistökäsitteiden toteutumista varsin todennäköisenä.¹⁸⁹ Esimerkiksi tekijänoikeusrikokseen sisältyy abstraktin vaaran vaatimus. Tämä ei ilmennä tarkkaa seurausta, mutta avunantajan on siitä huolimatta mielletävä, että päätekijän toiminta saattaa aiheuttaa huomattavaa haittaa tai vahinkoa oikeudenhaltijalle. Avunantajan tahallisuusvaatimus tässä suhteessa edelleen puoltaa sitä, että tekijänoikeusrikosta tulisi tarkastella olosuhdetahallisuuden kautta, sillä avunantajan tulee mieltää kaikki tunnusmerkistön olosuhteiden tai seikkojen olemassaolo.¹⁹⁰ Avunantajan tahallisuuden kohdistumista abstraktiin vaaraan käsitellään seuraavassa kappaleessa tarkemmin.

Tekijänoikeusrikokseen sisältyvä korotettu tahallisuusvaatimus aiheuttaa jokseenkin laajaa lisäproblematiikkaa avunantovastuun materialisoitumiseen. Lähtökohtaisesti avunantajan ei itse tule toteuttaa tätä ansiotarkoitusta, mutta hänen tulee olla siitä tietoinen, jotta avunantajan rikosoikeudellinen vastuu voisi toteutua.¹⁹¹ Avunantajan ei tarvitse täten itse toimia ansiotarkoituksessa, mutta hänen tulee mieltää, että päätekijän tarkoituksena on taloudellisen hyödyn tavoittelu toisen oikeudenhaltijan kustannuksella. Tältä osin avunantajan tietoisuus on selkeää oikeustieteen ja -käytännön osalta. Eri asia on, voiko tämä avunantajan tahallisuusvaatimus käytännössä toteutua kovinkaan usein. Ansiotarkoitus edellyttää avunantajalta erittäin kattavaa tietoisuutta, jolloin avunannon rajanveto saattaa muodostua

---

¹⁸⁹Ks. tästä Tapani-Tolvanen 2013, s. 443 sekä Frände 2012, s. 259.

¹⁹⁰Luoto nimenomaan esittää, että tässä on kyse *olosuhdetunnusmerkistä*, jonka perusteella avunantajan on mielletävä, että rikoksen tunnusmerkkien toteutuminen on vähintäänkin varsin todennäköistä. Luoto 2018, s. 135-136.

¹⁹¹Luoto 2018, s. 136.

epäselväksi. Perustelen tätä sillä, että avunantajan tietoisuuden ollessa näinkin korkealla, voisi ennemminkin olla kyse jo siitä, että avunantaja toimii teossa rikoskumppanina. Lain esitöitä sekä säännöksiä noudattamalla on kuitenkin lähtökohtana se, että jos avunantaja toimii tietoisesti päärikoksen edistämiseksi rikoslain säännösten perusteella, on kyse avunannosta, vaikka avunantajalta edellytetäänkin melko korkeaa tietoisuutta ansiotarkoituksesta.

Esimerkiksi edellä mainitussa ratkaisussa KKO 2010:48 katsottiin vastaajan toiminta omaksi rikoksekseen, vaikka eriävässä mielipiteessä esitettiin kyseessä olevan rikoskumppanuus. Eriävässä mielipiteessä esitettiin, että A:n toiminta oli tehty yhteisymmärryksessä muiden ratkaisun KKO 2010:47 tapauksen vastaajien kanssa, jolloin kyseessä olisi pitänyt olla tuomio rikoskumppanuudesta tekijänoikeusrikokseen. Sinänsä kanta on perusteltu, mutta A:n toimintaa pidettiin sen verran itsenäisenä ja raskauttavana, että se luettiin omaksi rikoksekseen. Tätä tapausta voidaan käyttää kuvitteellisesti niin, että kyseessä olisi avunanto. Jos A ei itsekseen olisi saattanut pelitiedostoja yleisön saataville, ei luonnollisestikaan olisi ollut kyse tekijänoikeusrikkomuksesta. Jos taas A olisi neuvonut esimerkiksi kuvitteellista henkilöä B:tä siinä, miten pelitiedostot voi saattaa yleisön saataville, olisi A:n toiminta voitu katsoa avunannoksi tekijänoikeusrikkomukseen. Tässä tilanteessa A:n olisi voitu katsoa olleen tietoinen omasta toiminnastaan. Koska avunantajan toiminta perustuu tiettyyn ”tulevaisuuden ennustamiseen”, voitaisiin myös todeta, että A mieltää päärikoksen mahdollisen toteutumisen sekä oman toiminnan päärikosta edistävän luonteen merkityksen. Ratkaisun KKO 2010:48 suhteen on muistettava, että tietoverkossa tapahtuvassa tekijänoikeuden loukkauksessa ei edellytetä ansiotarkoitusta, joten arviointia olisi voitu pitää huomattavasti selkeämpänä avunantajan tahallisuuden kannalta.

Ratkaisussa KKO 2003:88 puolestaan oli kyse siitä, että A oli markkinoinut ja myynyt asiakkaille ohjelmistovalmistajien tietokonealan ohjelmistotuotteita. A oli menetellyt tavalla, joka oli antanut asiakkailleen käsityksen, että hän oli laillisesti markkinoinut ja myynyt näitä tuotteita, mutta ei ollut kertonut, että tosiasiasa hän oli muokannut ja ulkoisesti muuttanut tuotteita niin, että hän loukkasi ohjelmistotuotteiden tekijänoikeuksia. A tuomittiin toiminnastaan muun muassa tekijänoikeusrikokseen. Tässä tapauksessa nimenomaisesti arvioitiin myös A:n ansiotarkoitusta, joka näytettiin toteen. Tässä tapauksessa hypoteettisen avunantajan sijoittaminen yhtälöön aiheuttaa laajempia tulkintakysymyksiä edelliseen KKO 2010:48 tapaukseen verrattuna. Jos kuvitteellinen avunantaja B olisi esimerkiksi tässä tapauksessa neuvonut A:ta siitä, miten muokata kyseessä olevia ohjelmistotuotteita, olisi B:ltä edellytetty riittävää tietoisuutta A:n ansiotarkoituksesta. Arvioitavaksi tulisi tällöin se,

voidaanko tosiasiaa näyttää avunantajan tietoisuus ansiotarkoituksesta toteen? Avunantajan tulisi tällöin tietää, että hänen neuvojaan käyttämällä päätekijä tulisi varsin todennäköisesti tekemään tekijänoikeusrikoksen tulevaisuudessa taloudellista hyötyä tavoitellen. Rikosoikeusteoreettisesti tämä olisi tietysti mahdollista, mutta oikeudellista nykytilaa ajatellen, tämä saattaisi olla suhteellisen vaikeaa näyttää toteen. Tällöin voitaisiin arvioida, että kyse on pikemminkin rikoskumppanuudesta. Avunantajan tietoisuus on jo sillä tasolla, että tuomioistuin voisi katsoa B:n toimineen itsekin ansiotarkoituksessa, jolloin tämä syyllistyisi rikoskumppanina tekijänoikeusrikokseen. Toisaalta käänteisesti ajatellen B:n toimintaa ei välttämättä voitaisi edes ajatella rangaistusvastuun alaiseksi. Jos B:n ei voida katsoa riittävästi mieltäneen ansiotarkoituksen vaatimusta, ei periaatteessa B:lle voida syyksilukea minkäänlaista rikosta. Tässä jälleen tulee esille näkemys siitä, että avunantaja joko ymmärtää tai ei ymmärrä rikoksen toteutuvan. Mitään välimuotoa ei ole.

Ansiotarkoituksen vaatimus onkin edellä mainittuja korkeimman oikeuden ratkaisuja sekä hypoteettisia versioitaan pohtien se ratkaiseva tekijä, joka määrittää onko teoriassa avunanto tekijänoikeusrikokseen ylipäänsä mahdollista. Mielestäni ansiotarkoituksen vaatimus luo melkein mahdottoman tilanteen oikeuskäytännössä. Tätä perustelen kahdella seikalla. Ensinnäkin, avunantajan tietoisuuden vaatimus ansiotarkoituksesta on niin korkea, että yleisen elämäkokemuksen perusteella se on erittäin vaikeaa näyttää toteen. Uskottavampaa on, että avunantaja mieltää päätekijän tekemän jonkinlaisen tekijänoikeuden loukkauksen, mutta ei tiedä, että tämä pyrkii tavoittelemaan sillä taloudellista hyötyä. Toiseksi rajanveto rikoskumppanuuden ja avunannon välillä tekijänoikeusrikoksessa tekee avunannosta jokseenkin turhan. Jos esimerkiksi päätekijä toimisi tavalla, josta avunantaja voi mieltää, että päätekijä toimii ansiotarkoituksessa, voidaan teoriassa katsoa, että avunantaja toimii tässä vaiheessa jo rikoskumppanin roolissa. Ansiotarkoituksen vaatimus luo siis osaltaan mahdottomia odotuksia rikoslain käytölle. Sen sijaan ansiotarkoituksen edellytyksen poistaminen tietoverkoissa tapahtuvasta tekijänoikeuden loukkauksesta puoltaa oikeaa suuntaa tekijänoikeusrikoksen säännöksessä. Ansiotarkoituksen vaatimuksen poisto on sekä madaltanut tekijänoikeusrikoksen syyksilukemisen kynnystä, mutta myös mahdollistanut sen, että avunanto tekijänoikeusrikokseen ei valu rikossäännösten liian korkeiden vaatimusten läpi.

5.4.3.3. Avunantajan tahallisuus kohdistettuna tekijänoikeusrikoksen abstraktiin vaaraan

Avunantaja ei vastaa muusta kuin hänen tahallisuuden piiriin kuuluvasta teosta. Tahallisuus ikään kuin muodostaa avunantovastuun ylärajan.¹⁹² Sama periaate on mainittu hallituksen esityksessä. Lain esitöiden mukaan, jos päätekijä tekee enemmän kuin, mihin avunantaja on antanut apuaan, on avunantaja tästä vastuussa ainoastaan, jos se sisältyy tämän tahallisuuteen.¹⁹³ Kuten aiemmin on mainittu, avunantajan vastuu voi kohdistua myös rikoksen yritykseen. Tämä toisaalta edellyttää myös, että rikoksen tunnusmerkistössä myös sen yritys on kriminalisoitu. Tekijänoikeusrikosten osalta tämä ei tule sovellettavaksi, sillä tekijänoikeusrikoksen yritystä ei ole rikoslaissa kriminalisoitu. Näin ollen tässä tutkielman osassa tarkastelun kohteeksi valitaan itse päärikos, ja nimenomaan täytetty päärikos. Avunantajan tulee siis mieltää päärikoksen täytyminen varsin todennäköiseksi.

Miten sitten avunantajan tahallisuutta tulee arvioida tilanteessa, jossa rikos ei sisällä konkreettista seurausta, eikä rikostunnusmerkistön täytyminen vaadi myöskään seurausta? Tämä on tilanne juuri tekijänoikeusrikoksessa. Tullakseen rangaistavaksi päätekijän ei tule aiheuttaa varsinaista vahinkoa, kuten taloudellista menetystä oikeudenhaltijalle. Hänen toimintansa luonne saattaa riittää kriminalisoidun teon rangaistavuuden täyttymiseen. Toisin sanoen, jos oikeuden loukkaajan menettely on omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa tai haittaa, on henkilö syyllistynyt tekijänoikeusrikokseen.¹⁹⁴ Edellisessä kappaleessa määritelty ansiotarkoitus tietysti lähtökohtaisesti rajaa jo tehokkaasti avunannon rajaa. Käytännössä pidän mahdottomana sitä, että avunantovastuuta voisi edes tuomioistuimessa ottaa harkinnan kohteeksi, jos alun alkaen jo todetaan, että avunantaja ei ole tietoinen päätekijän ansiotarkoituksesta. Toisaalta, tekijänoikeusrikoksen abstrakti vaara edellyttää tietyllä tapaa kaksinkertaista tahallisuutta myös avunantajalta. Tällä tarkoitan sitä, että lain esitöiden sekä rikoslain säännöksen perusteella avunantajan tulisi ensinnäkin olla tietoinen päärikoksen ansiotarkoituksellisesta luonteesta, ja toiseksi, sen abstraktista vaarasta. Samoin hänen toimintansa pitäisi edistää tunnusmerkistön mukaista ansiotarkoitusta sekä vahinkoa aiheuttavaa luonnetta. Ero tulee konkreettisesti vastaan siinä, kun ansiotarkoitus ei tarkoita sanan varsinaisessa mielessä taloudellista hyötyä. Sekä päätekijän että avunantajan ansiotarkoitus saattaa olla muuta kuin varallisuusarvoisen edun tavoittelemista. Tällöin voidaan

---

¹⁹²Tapani-Tolvanen 2013, s. 434. Ks. myös Nuutila 1997, s. 352 ja 356.

¹⁹³HE 44/2002, s. 157.

¹⁹⁴Olettaen tietysti, että tekijä on toiminut ansiotarkoituksessa taloudellista hyötyä tavoitellen.

argumentoida, että avunantaja erehtyy tekijänoikeusrikoksen tunnusmerkistön vaatimuksista. Samoin on nähdäkseni täysin mahdollista, että avunantaja ei ole tietoinen siitä, että päätekijä toimii ansiotarkoituksessa.

Tiivistetysti voidaan kuitenkin todeta, että tällainen monimutkainen päättelyketju ei välttämättä ole tarkoituksenmukaista. Osittain tähän on syynä se, että avunantajan tietoisuus esimerkiksi rikoksen tekotavasta tai -ajasta ei ole relevantti arviointiperuste. Myöskään nähdäkseni avunantajalta ei voida edellyttää täysin absoluuttista tietoisuutta kaikista päärikoksen elementeistä, sillä mielestäni avunanto menettäisi merkityksensä tällöin kokonaisuudessaan. Päätekijän rikos on lähtökohtaisesti tulevaisuuteen katsova teko avunantajan näkökulmasta, eikä siitä syystä ole mahdollista olettaa, että avunantajalla on täysin tarkka tieto rikoksen yksityiskohdista. Avunantajalla tulee *Luodon* mukaan olla yleispiirteinen käsitys päätekijän toiminnasta, joka jälkepäin oikeudellisesti arvioituna täyttää kyseessä olevan rikoksen tunnusmerkistön.¹⁹⁵ Luoto myös toteaa, että toisin kuin päätekijän tahallisuus, avunantajan tahallisuus kohdistuu ennen kaikkea abstraktiin tekotyyppiin, jota kuvataan tunnusmerkistön erityisessä osassa.¹⁹⁶

Edellä olevasta *Luodon* toteamuksesta on pääteltävissä, että avunantajan tahallisuuden tasokin on jokseenkin abstraktilla tasolla. Yhdyn *Luodon* mielipiteeseen siitä, että avunantajalta ei voi olettaa erittäin yksityiskohtaista ja tarkkaa tietoa rikoksesta kokonaisuudessaan. Samoin mielestäni tämä pätee esimerkiksi tekijänoikeusrikoksen tunnusmerkistöön. Avunantaja ei todennäköisesti ole käytännön elämässä tutustunut tekijänoikeusrikoksen tunnusmerkistötekijöihin. Myöskään oikeuskäytännöstä ei näytä olevan tämän suhteen apua. Oikeuskäytännöstä on muutenkin vaivalla löydettävissä tapauksia, joissa on kyse avunannosta tekijänoikeusrikokseen, ja niissäkin harvoissa tapauksissa, joissa on kyse juuri tästä, on avunannon tahallisuuden arvioinnin kohteena muut seikat. Tästä syystä ei siis voida olettaa, että avunantaja olisi tietoinen sellaisesta seikasta, että tekijänoikeusrikoksen tunnusmerkistö ei edellytä konkreettisen seurauksen aiheutumista. Sen sijaan, tietoisuuden vaatimusta avunantajalle voidaan ansiotarkoituksen osalta jokseenkin näkemykseni mukaan korottaa. Eri asia on, että objektiivisen kokonaisarvioinnin osalta voidaan todeta avunantajan mieltäneen vähintään todennäköisenä, että päätekijän toiminta aiheuttaa jonkinlaista vahinkoa tai haittaa oikeudenhaltijalle. Avunantajan tietoisuus suhteessa abstraktiin vaaraan ei mielestäni tulisi kuitenkaan perustaa nimenomaan tämän tietoisuuteen rikostunnusmerkistön sanamuodosta.

---

¹⁹⁵Luoto 2018, s. 137.

¹⁹⁶Ibid.

Sen sijaan tahallisuusarviointi olisi mielekkäämpää kohdistaa kaikkiin rikoksen teko-olosuhteisiin. Arvioinnin kohteeksi voitaisiin esimerkiksi ottaa se, millä todennäköisyydellä avunantajan tulisi mieltää rikoksen kohteena olevan ylipäättään tekijänoikeudellisesti suojattuja teoksia, ja ymmärtääkö avunantaja päätekijän teon loukkaavan näitä tekijänoikeuksia.

5.4.3.4. Tekijänoikeusrikosten kohde ja päätekijä

Sekä kohteen että päätekijän osalta avunantajan tahallisuus ei edellytä yksityiskohtaista yksilöintiä. Toisin sanoen avunantajan ei tarvitse välttämättä yksilöidä tiettyä päätekijää taikka kohdetta, joka on kuvattu rikoksen tunnusmerkistössä. Esimerkiksi tietoverkossa tapahtuvassa tekijänoikeusrikoksessa päätekijöiden piiri saattaa olla laaja, eikä avunantajan tule tällöin tarkkaan tietää kuka tai ketkä tuosta piiristä varsinaisen päärikoksen tekee. Samoin vastaavassa tilanteessa ei avunantajalta edellytetä tarkkaa tietoa siitä, mihin yksilöityyn tekijänoikeudelliseen teokseen rikos kohdistuu. Riittävää on, että avunantaja on selvillä siitä, että teko tulee loukkaamaan jotakin tunnusmerkistössä kuvattua kohdetta. Päätekijän osalta on kuitenkin muistettava, että avunantajan tahallisuusvaatimus ei voi täytyä, jos tälle täysin ennakoimaton henkilö on päärikoksen tekijänä.¹⁹⁷ Oikeuden todellisessa tilassa ja ratkaisutoiminnassa on kuitenkin melko selvää, että useammin avunantaja on selvillä tekijäpiiristä ja useimmiten pystyy myös yksilöimään tekijän. Tietoverkoissa, kuten torrentverkostoissa tapahtuvaa tekijänoikeusrikosta silmällä pitäen, ei kuitenkaan ole kovinkaan poikkeuksellista, että rikoksen tekijät ja muut osalliset eivät olisi tietoisia toisistaan. Kuvatunlaiselle sivustolle on ominaista sankan tekijäjoukon piiri. Tämän vuoksi avunantaja saattaa kohdistaa oman toimintansa vain yhden toimijan tekoon, mutta hänen tulee olettaa, että päärikoksen voi tehdä tuossa toimijoiden piirissä myös joku muu.

Avunantajan päätekijään ja kohteeseen liittyvä tahallisuusvaatimus voi kuitenkin sulkea pois avunannon rangaistavuuden, jos tilanteeseen voidaan soveltaa tunnusmerkistöerehdystä. Jos tekijä ei ole selvillä kaikkien tunnusmerkistöseikkojen olemassaolosta, taikka hän erehtyy sellaisesta seikasta,¹⁹⁸ voi avunantajan tahallisuusvaatimus suhteessa rikoksen kohteeseen ja päätekijään jäädä rangaistavuuden ulkopuolelle. Kyse on siis olosuhdetahallisuuden tunnusmerkeistä ja niistä erehtymisestä. Niin sanotulla kohde-erehdyksellä on merkitystä

---

¹⁹⁷Luoto 2018, s. 143.

¹⁹⁸Rikoslain 4 luvun 1 §.

silloin, kun kuviteltu ja toteutunut rikoksen kohde ovat eri oikeushyvien suojan piirissä.¹⁹⁹ Tekijänoikeusrikoksessa tämä olosuhdetahallisuuden ja tunnusmerkistöerehdyksen yhteys päätekijän tahallisuuden lisäksi avunantajan tahallisuuteen ilmentää jälleen tekijänoikeusrikoksen olosuhdetahallisuusmalliin liittyvää piirrettä.

5.5. Lyhyt yhteenveto avunannosta tekijänoikeusrikoksessa

Edellä on esitelty muutamia esimerkkitapauksia, joita on hyödynnetty avunannon oikeudellisten problematiikkojen havainnollistamiseksi sekä lyhyesti avattu Suomen osallisuusopillista järjestelmää. Tämän jälkeen avunannon sisältöä tarkasteltiin yksityiskohtaisemmin, jonka jälkeen lopuksi tarkastelun kohteeksi otettiin muutamia rajanveto- ja arviointikysymyksiä liittyen avunannon soveltuvuuteen tekijänoikeusrikoksissa.

Yhteenvedonomaaisesti avunannon ja tekijänoikeusrikoksen yhdistelmästä voidaan nostaa muutama summaarinen näkökohta. Ensinnäkin on mainittava, että tekijänoikeusrikoksen tunnusmerkistö koostuu monimutkaisista tunnusmerkistöseikoista, jotka tulevat tapauskohtaisesti arvioitaviksi jo tekijävastuun osalta. Siitä huolimatta, tutkielmassa on nostettu esille näkökulmia, joiden perusteella avunanto on mahdollista tekijänoikeusrikokseen, joskin oikeuskäytännössä se on ollut harvemmin esillä. Toiseksi avunannon tahallisuusvaatimus on erittäin hankalan tulkinta- ja arviointiprosessin takana tekijänoikeusrikoksessa, johtuen pääosin erittäin ankarasta tahallisuusvaatimuksesta, mikä luonnollisesti vaikuttaa osittain myös avunantajan tahallisuuden arviointiin. Kolmanneksi olosuhdetahallisuuteen liittyvä tunnusmerkistöerehdys saattaa aiheuttaa monimutkaisia tulkintaongelmia jo tekijävastuun mukaisen päätekijän osalta, puhumattakaan avunantajan vastuun määrittämisen osalta. Ja lopuksi, tiettyä rajanvetoproblematiikkaa avunannossa tekijänoikeusrikoksiin on jo nostettu esille edellisissä jaksoissa liittyen rikoskumppanuuteen. Rikoskumppanuuden ja avunannon rajanveto on oikeustieteellisessä keskustelussa yleisestikin ollut häilyvä, ja se on myös oikeuskäytännössä aiheuttanut runsaasti eriäviä mielipiteitä. Tämän vuoksi, ennen loppuyhteenvetoa seuraavassa pääluvussa tarkastellaan vielä lyhyesti erityiskysymyksenä rikoskumppanuuden ja avunannon välistä rajanvetoa tekijänoikeusrikokseen sovellettuna.

---

¹⁹⁹Tapani-Tolvanen 2013, s. 243 ja Nuutila 1997, s. 239. Ks. myös Luoto 2018, s. 144.

6. Erityiskysymys: rajanveto rikoskumppanuuden ja avunannon välillä – onko sillä merkitystä tekijänoikeusrikoksessa?

6.1. Rikoskumppanuus tekijävastuun muotona

Rikoskumppanuudesta säädetään rikoslain 5 luvun 3 §:ssä. Rikoslain mukaan ”jos kaksi tai useammat ovat yhdessä tehneet tahallisen rikoksen, rangaistaan heitä kutakin rikoksen tekijänä”. Suomen rikoslaissa ja oikeuskirjallisuudessa on vakiintuneesti katsottu, että teko voi täyttää ainoastaan yhden, mutta mahdollisesti myös useamman rikoksen tunnusmerkistön edellytykset.²⁰⁰ Nuutila lisäksi mainitsee, että rikoskumppanuudessa ei välttämättä ole kyse siitä, että osalliset tuomittaisiin saman rikoslain lainkohdan perusteella. Osa teon osallisista on mahdollista esimerkiksi tuomita törkeästä tekemuodosta, vaikka teon katsottaisiinkin täyttävän ainoastaan tunnusmerkistön ”perusmuodon”.²⁰¹

Rikoskumppanuudessa kyse on siis siitä, että tekijävastuu ulotetaan kaikkiin niihin henkilöihin, jotka ovat tehneet yhdessä rikoksen, mutta joiden menettely ei riitä täyttämään rikosta itsenäisesti arvioituina.²⁰² Rikoskumppanuutta arvioidaan kokonaisuutena, jossa tarkoituksena on katsoa millaisen lopputuloksen useamman tekijän menettely ”yhteenlaskettuna” antaa. Näin ollen, rikostunnusmerkistön täytyessä rikoskumppanuudessa on kyse siitä, täyttääkö kahden tai useamman henkilön toiminta yhteenlaskettuna rikoksen. Klassisena esimerkkinä rikoskumppanuuden esittämiselle on käytetty rikoslain 31 luvun 1 §:n mukaista ryöstöä.

Ryöstön tunnusmerkistö sisältää sekä pahoinpitelyn että varkausrikoksen. Ryöstön tunnusmerkistön täyttymistä voidaan tarkastella kahdesta näkökulmasta. Jos oikeusjärjestelmä ei sisältäisi säännöksiä rikoskumppanuudesta, muodostuisi rikosvastuu varsinaisen tekemisen säännöksen kautta ja melko erilaisella tavalla. Jos oletetusti toinen osallisista pahoinpitelisi uhrin, ja toinen anastaisi tämän omaisuutta, tulisi ilman rikoskumppanuutta syyksilukea toiselle pahoinpitely ja toiselle varkaus. Sen sijaan rikoskumppanuussäännöksen perusteella, jos teko on tehty yhteisymmärryksessä rikoskumppanuutena, tulisi molemmille syyksiluettavaksi ryöstö. Näin molempien osalta sovellettaisiin korkeampaa ryöstön rangaistusasteikkoa, mikä puolestaan ilmentää sekä kyseessä olevan rikoksen tunnusmerkistön että rikoskumppanuuden osallisuusmuodon korkeampaa moitittavuutta.

---

²⁰⁰Frände 2012, s. 242. Useiden tunnusmerkistöjen yhdistyminen yhdellä teolla ilmentää niin sanottua rikosten *konkurrenssia*, joka jää tosin tämän tutkielman ulkopuolelle.

²⁰¹Nuutila 1997, s. 342.

²⁰²Luoto 2018, s. 193.

Jos siis osalliset täyttävät rikoksen tunnusmerkistön yksinään, kyse on varsinaisesta yksin tekemisestä.²⁰³ Rikskumppanuuden rajanvedon vaikeutta lisää se, että oikeustieteessä tuntuu esiintyvän jokseenkin erimielisyyttä jo siitä, onko välitön yksin tekeminen ja rikskumppanuus päällekkäisiä niin, että erottelu on jo tässä vaiheessa hankalaa tehdä. *Honkasalo* on katsonut, että rikskumppanuus olisi mahdollista silloinkin, kun osalliset itsenäisesti toteuttavat rikoksen tunnusmerkistön kokonaisuudessaan. Edellytyksenä Honkasalon mielestä tälle on vain, että he ovat siitä huolimatta toimineet yhdessä.²⁰⁴ *Vanhanen* puolestaan ei näe varsinaista päällekkäisyyttä, vaan esittää, että osallisuusmuodot ennemminkin sivuavat toisiaan.²⁰⁵ *Tapani* ja *Tolvanen* edustavat toista ääripäätä. Heidän mukaansa rikskumppanuus ja välitön yksin tekeminen tulee erottaa täysin toisistaan. He katsovat, että henkilön yksin ja itsenäisesti toteuttaessa rikoksen tunnusmerkistön, ei voi olla kyse rikskumppanuudesta.²⁰⁶ Itse näen perustelluimpana välimuodon Vanhasen sekä Tapanin ja Tolvasen näkemysten välillä. Olen samaa mieltä Vanhasen kanssa siitä, että osallisuusmuodot sivuavat toisiaan, mutta ne tulee myös pitää erillään toisistaan. Osallisuusmuotoja ei mielestäni kuitenkaan voi ajatella toisistaan täysin irrallisina. Tätä puoltaa myös esimerkiksi oikeuskäytäntö, jossa eri osallisuusmuotojen rajanvetoa joudutaan pohtimaan melkein päivittäin.

Rikskumppanuudella on lähtökohtaisesti yhteinen raja myös kaikkien muidenkin osallisuusmuotojen kanssa. Tämä tarkoittaa, että rajanveto voidaan avunannon lisäksi tehdä myös välillisen tekemisen kanssa. Välillisestä tekemisestä säädetään rikoslain 5 luvun 4 §:ssä. Välillisessä tekemisessä on kyse henkilöstä, joka käyttää rikoksen tekemisessä välikappaleena toista henkilöä. Välillinen tekijä ei siis itse tee minkäänlaista täytäntöönpanotoimea. Toisaalta välikappaleena ollut henkilö ei voi tulla suoraan rangaistavaksi esimerkiksi syyntakeettomuuden vuoksi. Välillinen tekeminen on käsitteellisesti erotettava rikskumppanuudesta, sillä vaikka tässäkin osallisuusmuodossa on vähintään kaksi henkilöä osallisena, välillinen tekijä on silti yksin rikosoikeudellisessa vastuussa rikoksen tekijänä. Välillistä tekemistä pidetään tässä tutkielmassa ainoastaan havainnollistavana esimerkkinä rikskumppanuuden rajanvedon monimuotoisuuden vuoksi.

Kuten avunanto, myös rikskumppanuus edellyttää tiettyjen seikkojen täyttymistä. Avunantovastuun vaatimukset kohdistuvat avunantajan tahallisuusvaatimuksen tiedollisiin

---

²⁰³Frände 2012, s. 242.

²⁰⁴Honkasalo 1967, s. 212.

²⁰⁵Vanhanen 2004, s. 10.

²⁰⁶Tapani-Tolvanen 2013, s. 416.

seikkoihin, kun taas rikoskumppanuuden edellytykset kohdistuvat laajemmin kahteen tai useampaan osallisen henkilöön. Säännöksen perusteella voidaan todeta, että rikoskumppanuus edellyttää *tahallista rikosta, vaatimusta rikoksen tekemistä sekä yhteisymmärrystä*. Edelleen samoin kuten avunannossa, myös rikoskumppanuuden edellytykset perustuvat vahvasti tilannekohtaiseen arviointiin. Tietty ydinsisältö rikoskumppanuuden sisällölle on määritelty, mutta rikostunnusmerkistöjen erilaisuuden sekä tapauskohtaisten olosuhteiden vuoksi tämä ydinsisältö toimii enimmäkseen suuntaa antavana lähtökohtana. Näitä rikoskumppanuuden vaatimuksia selvitetään seuraavaksi.

6.1.1. Vaatimus rikoksen tekemisestä

Edellisessä jaksossa todettiin, että osallisten ei yksinään tarvitse täyttää kaikkia erikseen määriteltyjä tunnusmerkistötekijöitä kokonaisuudessaan. Sen sijaan kultakin osalliselta edellytetään vaaditunlaista toimintaa eli rikoksen tekemistä. Rikoskumppanuudessa vakiintuneena terminä tällaisesta toiminnasta käytetään *täytäntöönpanotoimen* käsitettä. Rikoskumppanuudessa osallisen tulee itse suorittaa täytäntöönpanotoimi tai osallistua siihen merkittävässä määrin. Vaihtoehtoisesti osallisen kokonaispanoksen tulee olla riittävän suuri rikoksen tunnusmerkistön toteutumisessa.²⁰⁷ Täytäntöönpanotoimen merkitys vaihtelee osaltaan rikoksen tunnusmerkistön mukana. Jokainen rikossäännös muodostaa käytännössä merkityssisällön täytäntöönpanotoimelle tapauskohtaisesti. Täytäntöönpanovaiheen alkamiselle puolestaan on annettu yleinen määritelmä. Yleisesti täytäntöönpanovaiheen katsotaan alkaneen, kun yksi tekijöistä on ryhtynyt ensimmäiseen tekomenttiin, joka viime kädessä johtaa rikokseen.²⁰⁸ Kokonaispanoksen suuruutta arvioitaessa huomion kohteeksi on otettu osallisen rooli rikossuunnitelmassa. Jos osallisen rooli on ollut olennainen ja rikoksen onnistumisen kannalta merkityksellinen, voidaan kokonaispanosta pitää riittävänä.²⁰⁹

Rikoskumppanuuden tekokriteerin on rikosoikeudellisessa oikeuskirjallisuudessa ainakin katsottu ilmentävän aktiivista tekemistä osallisilta. Toisaalta on katsottu, että tietyin perustein myös *passiiviseksi jättäytyminen* voisi synnyttää rikoskumppanin rikosoikeudellisen vastuun. *Tapani* ja *Tolvanen* ovat havainnollistaneet tällaista passiiviseksi jättäytymisen kautta syntyvää

---

²⁰⁷Nuutila 1997, s. 339. Nuutila käyttää termiä *rikossuunnitelma* kokonaispanoksen suuruudesta puhuttaessa. Nähdäkseni tämä ei kuitenkaan merkitse minkäänlaista varsinaista sisällöllistä eroa rikoksen tekemisen vaatimuksen suhteen.

²⁰⁸Vanhanen 2004, s. 21.

²⁰⁹HE 44/2002, s. 152.

rikoskumppanuutta vartijaesimerkillään. Heidän kuvitteellisessa esimerkissään vartija kuittaa hälytyksen kertomalla sen johtuneen teknisestä viasta. Tosiasiassa hän tietää varkaiden olevan tiloissa anastamassa omaisuutta. Hän ei siis tee täytäntöönpanotoimea, mutta passivoitumalla myötävaikuttaa rikoksen tekemiseen. Tällöin vartija voidaan tuomita rikoskumppanina, jos hän on toiminut muiden rikoksenteekijöiden kanssa yhteisymmärryksessä.²¹⁰

Tekijänoikeusrikoksiin suhteutettuna vaatimus rikoksen tekemisestä on melko yksinkertaisesti esitettävissä. Jos esimerkiksi kaksi henkilöä toimivat yhteisymmärryksessä niin, että osallinen A muokkaa alkuperäisen oikeudenhaltijan musiikkikappaletta niin, että se loukkaa oikeudenhaltijan tekijänoikeutta, ja osallinen B levittää yleisön saataville tätä kappaletta niin, että B antaa musiikkikappaleen ulkopuolisille maksua vastaan, on kiistatta kyse rikoskumppanuudesta. Kummatkin rikokseen osallistuneet ovat suorittaneet itsenäisesti osan rikoksen tunnusmerkistöstä, ja yhteenlaskettuna heidän toimintansa on muodostanut tekijänoikeusrikoksen tunnusmerkistön. Lisäedellytyksenä on kuitenkin se, että he ovat nimenomaan toimineet yhteisymmärryksessä, ja he ovat myös toimineet ansiotarkoituksessa. Rajanveto-ongelmia tulee tietysti siinä, voidaanko todeta molempien osallisten toimineen yhteisymmärryksessä ja ansiotarkoituksessa. Näin ajatellen voisi teoriassa olla mahdollista, että jompikumpi tämän hypoteettisen tapauksen osallisista ei toimi ansiotarkoituksessa, jolloin kyse saattaisi olla avunannosta tekijänoikeusrikokseen – olettaen, että ilman ansiotarkoitusta toimiva osallinen olisi tietoinen päätekijän rikoksesta. Tätä tulkinnallista ongelmaa selvittääksemme perehdytään seuraavaksi syvemmin rikoskumppanuuden vaatimukseen yhteisymmärryksestä.

6.1.2. Yhteisymmärrys ja tahallisuus

Rikoskumppanuus edellyttää osallisilta *yhteisymmärrystä*. Kyseessä on siis tietynlainen yhteinen ymmärryksen sekä tiedon tila. Yhteisymmärryksen syntytavalla ei ole merkitystä, sillä se voi syntyä suullisesti, kirjallisesti tai jopa konkludenttisesti.²¹¹ Avunantotahallisuuteen verrattuna myös rikoskumppanuuden yhteisymmärrys edellyttää tietoa toteutettavista rikoksista.²¹² Toisaalta toisin kuin avunannossa rikoskumppaneiden edellytetään olevan tietoisia toisistaan sekä toistensa aikomuksista ja suhtautumisesta rikokseen.²¹³ Avunannossa

---

²¹⁰Tapani-Tolvanen 2013, s. 438.

²¹¹Frände 2012, s. 244. Ks. myös Vanhanen 2004, s. 20 ja Luoto 2018, s. 279.

²¹²Frände 2012, s. 244.

²¹³Vanhanen 2004, s. 20.

rikoksen päätekijän ei siis tarvitse olla tietoinen avunantajan toiminnasta tai edes tämän olemassaolosta. Rikoksumppanuuden tietoisuuden vaatimus on viety astetta pidemmälle, sillä osallisilla tulee myös olla tieto siitä, että kaikkien osallisten toiminta yhdessä toteuttaa rikoksen tunnusmerkistön.²¹⁴ Tällä yhteisymmärryksen vaatimuksella on läheinen suhde avunannon tahallisuusvaatimukseen. Molemmissa osallisuusmuodoissa tahallisuus ja yhteisymmärrys esiintyvät ikään kuin toisiinsa sidoksissa. Muun muassa *Fränden* kirjoitusten perusteella on pääteltävissä, että hän jopa näkee yhteisymmärryksen ja tahallisuuden tarkoittavan samaa asiaa.²¹⁵

Sinänsä *Fränden* ja muiden alaviitteessä 206 esitettyjen kirjoittajien kanta on perusteltu, sillä tahallisuus ja yhteisymmärrys operoivat melko yhteistä kaavaa pitkin. Mielestäni kuitenkin yhteisymmärrys tulisi pikemminkin nähdä osana tahallisuutta, kuten avunannossa. Ikään kuin kääntämällä yhteisymmärrys ja tahallisuus toisin päin, muodostaisi rikoksumppanuuden arviointi nähdäkseni systemaattisesti loogisemman arviointimallin. Rikosoikeudellinen järjestelmä perustuu jo lähtökohtaisesti tahallisiin rikossäännöksiin. Tämän vuoksi näkisin, että ensiksi tulisi arvioida, ovatko rikokseen osallistuneet toimineet tahallisesti, ja vasta sen jälkeen määritetään mikä on heidän yhteisymmärrys ollut tosiasiaassa. Uskoisin, että oikeuskäytännössä tämä arviointitapa on ollut myös käytössä. Toisaalta täysin irrallisina toisistaan näitä edellytyksiä ei voida pitää. Tämän katsoisin perustelluksi viittaamalla avunantoon. Avunantajan tahallisuusvaatimus edellyttää avunantajalta tietoisuutta päärikoksesta, omasta toiminnastaan sekä oman toiminnan päätekoa edistävästä luonteesta. Koko konstruktioita ikään kuin arvioidaan kerralla. Näin ollen myös rikoksumppanuuden tahallisuuden konstruktio tulisi nähdä kokonaisuutena, jossa yhteisymmärrystä ei eroteta tahallisuudesta.

Rikoksumppaneiden tahallisuus muilta osin vastaa luonnollisesti tekijältä vaadittavaa tahallisuutta. Tätä tekijän tahallisuuden tasoa on jo tarkasteltu aiemmin tekijänoikeusrikoksiin sovellettuna. Katson, että rikoksumppanuuden tahallisuuden arviointi tukee myös osaltaan olosuhdetahallisuutta. Tämä tietysti edelleen vankistaa ajattelua siitä, että tekijänoikeusrikoksissa erityisesti tahallisuus tulisi arvioida olosuhdetahallisuuden, tai ainakin tarkoitus- ja olosuhdetahallisuuden yhdistelmän kautta. Perustelen tätä kantaa esimerkiksi *Nuutilan* esittämällä. Nuutilan mukaan rikoksumppanuudessa keskeistä on arvioida

---

²¹⁴HE 44/2002, s. 21.

²¹⁵Frände 2012, s. 244-245. Ks. myös Nuutila 1997, s. 341. Nuutila toteaa, että tahallisuuden tulee kattaa myös yhteisymmärrys eli ne ovat päällekkäisiä ja toisiinsa liittyviä edellytyksiä. Lisäksi samansuuntaisesti Vanhanen 2004, s. 21 sekä Tapani-Tolvanen 2013, s. 417.

tietoisuuden taso rikoksen tekohetkellä. Toisin sanoen arvioitavaksi tulee, oliko rikoskumppani selvillä kaikista relevanteista seikoista *rikossuunnitelmaa* täytöntöön pantaessa.²¹⁶ Luonnollisesti tästä on johdettavissa, että rikoskumppaneiden yhteisymmärrys koskee ajallisesti ainoastaan rikoksen suunnitelman aloittamisen sekä rikoksen toteutumisen välistä aikaa. Rikoskumppani ei näin ollen voi olla vastuussa ennen yhteisymmärryksen syntymistä tapahtuneista teoista tai muusta toiminnasta, jonka toinen henkilö toteuttaa.²¹⁷

Yhteisymmärrys, samalla tavoin kuin avunantajan tietoisuusvaatimus, on luonnollisesti hankala osoittaa näytöllisesti. Tietoisuus on luonteeltaan subjektiivinen seikka, mikä aina asettaa tuomioistuinalaitokselle haastavan arviointiongelman. Esimerkiksi *Koponen* on maininnut, että tuomioistuimen arviointi perustetaan pitkälti ulkoisiin eli objektiivisiin seikkoihin.²¹⁸ Tämän perusteella voidaan todeta, että yhteisymmärryksen eli tietoisuuden puuttuminen aiheuttaisi oikeuskäytännössä suoraan rikoskumppanien rikosvastuun pois sulkeutumisen. Tämä aiheuttaa tietynlaisen rikosoikeuden umpikujan, minkä vuoksi rikosentekijät saattavat säästyä täysin rangaistusvastuulta. Samansuuntaisesti on arvioinut myös esimerkiksi *Nuutila*, jonka mukaan on mahdollista, että kahdella henkilöllä ei välttämättä missään vaiheessa ole ollut yhteisymmärrystä, eivätkä he ole edes tietoisia toisistaan. Nämä henkilöt voivat kuitenkin sattumalta toteuttaa yhteisesti arvioituna rikoksen tunnusmerkistön periaatteessa rikoskumppaneina, mutta rikoskumppanuuteen perustuva rikosoikeudellinen vastuu ei heidän osaltaan voi kuitenkaan toteutua tällaisessa tilanteessa.²¹⁹

Korkeimman oikeuden ratkaisussa 2003:136 vastaaja A oli tuonut maahan laittomasti valmistettuja CD-levyjä sekä pelejä. A oli tuonut nämä teoskappaleet yleisölle levitettäväksi ja näin ollen syyllistynyt tekijänoikeusrikkomukseen. Tekijänoikeusrikos ei tullut minkään tuomioistuinsteen perusteluissa näytetyksi, sillä A:lta osoitettiin puuttuneen ansiotarkoitus. Käräjäoikeus ja hovioikeus katsoi, että vastaaja A:n perustelut olivat uskottavat ja hänen tuomansa teoskappaleet oli tarkoitettu omaan käyttöön. Korkein oikeus muutti hovioikeuden tuomiota ja totesi, että A oli syyllistynyt toiminnallaan tekijänoikeusrikkomukseen. Käytän tätä KKO:n tapausta jälleen esimerkkinä lisäämällä kokonaisuuteen kuvitteellisen tekijäkumppanin. Oletetaan, että tapauksessa rikokseen olisivat osallistuneet yhdessä A sekä B. Tässä tilanteessa arvioitavaksi tulisi ottaa kysymys siitä, ovatko A ja B toimineet yhteisymmärryksessä ja tahallisesti. Jos esimerkiksi A olisi tuonut teoskappaleet maahan ja B levittänyt niitä yleisön

---

²¹⁶Nuutila 1997, s. 340.

²¹⁷Nuutila 1997, s. 341. Viittaa kannassani nimenomaan Nuutilan esittämään.

²¹⁸Koponen 2002, s. 254.

²¹⁹Nuutila 1997, s. 349.

keskuuteen, olisi kyseessä yhteistoimintana tekijänoikeusrikkomus. Sinänsä tällainen tilanne vaikuttaisi olevan helposti ratkaistavissa erityisesti, jos voidaan osoittaa, että ansiotarkoitusta ei toiminnassa ollut. Todellisuudessa arviointi voi kuitenkin olla tätä hankalampaa. Tuomioistuimen tulisi pystyä osoittamaan A:n ja B:n syyllisyys subjektiivisten seikkojen perusteella eli todeta A:n ja B:n toimineen yhteisymmärryksessä. Pelkästään objektiivisiin seikkoihin perustuen näkisin, että yhteisymmärryksen toteen näyttäminen saattaa olla vaikeaa, ellei jopa mahdotonta.

Edellä esitetty kuvitteellinen tilanne osoittaa tekijänoikeusrikosten tulkinnallisia haasteita. Erityisesti se osoittaa hankaluuden rikoskumppanuuden ja avunannon rajanvedon välillä. Kokonaisharkinnan perusteella tuomioistuimen tulisi tässä tapauksessa ensinnäkin katsoa, täyttyykö rikoskumppanuuden edellyttämät vaatimukset. Jos ne eivät täyty, tulee tuomioistuimen katsoa toteuttaako jommankumman vastaajan toiminta vähemmän moitittavan osallisuusmuodon eli avunannon. Rajanveto saattaa olla erittäin pienestä kiinni. Jos tuomioistuimella on pienikin epäily vastaajan toiminnasta, voi rikoskumppanuuden oikeudellinen perusta heikentyä, ja viime kädessä jopa avunanto saattaa olla mahdotonta näyttää toteen.

6.2. Rikoskumppanuuden objektiivisista ja subjektiivisista edellytyksistä

6.2.1. Vaatimus tekijänoikeusrikoksen tekemisestä rikoskumppanuuden objektiivisena edellytyksenä

Osallisuusmuotoa valitessaan tuomioistuimen tulee kiinnittää korostetusti huomiota osallisen toimintaan. Rikoskumppanina osallisen toiminnalta on edellytettävä, että se on riittävän merkittävä rikoksen toteutumisen kannalta.²²⁰ Jos tätä ei pystytä näyttämään toteen, on selvítettävä avuantovastuun edellytyksiä, mikä toimii eräänlaisena ”varaventiilinä” rikoskumppanuuden sulkeutuessa rangaistusalan ulkopuolelle.

Oikeuskirjallisuudessa muun muassa *Salminen* on todennut, ettei tuomioistuimen perusteluista ole varsinaisesti luettavissa sitä, millainen toiminta on katsottava ratkaisevaksi ja riittäväksi osallistumiseksi rikolliseen menettelyyn.²²¹ Tekijänoikeusrikosten suhteen tätä on verrattain mahdotonta todistaa oikeaksi tai vääräksi väittämäksi. Oikeuskäytännöstä ei ole löydettävissä juurikaan tekijänoikeusrikoksia tai -rikkomuksia koskevia tapauksia, joissa osallisuus on tullut

---

²²⁰Frände 2012, s. 246.

²²¹Salminen 1998, s. 311.

edes esille. Tähän on saattanut vaikuttaa vielä jokseenkin muotoutumaton tulkinnallinen kanta sen suhteen, voivatko osallisuuskysymykset kovinkaan usein tulla ajankohtaisiksi tekijänoikeusrikoksissa. Lisäksi oman ongelmallisuuden luo tekijänoikeusrikosten kompleksinen tunnusmerkistö. Nämä ovat ainoastaan osasyitä sille, että oikeuskäytännössä ei ole juurikaan käsitelty osallisuusopillisia kysymyksiä tekijänoikeusrikoksiin liittyen. Toisaalta syyt voitaneen rajoittaa täysin yleisen elämän ja kokemuksen tasolle. Tekijänoikeusrikokset ovat suomalaisen rikollisuuden tilastoissa harvinaisia, eikä niihin kovin usein myöskään liity minkäänlaista organisatorista, taikka suunnitelmallista toimintaa useamman henkilön yhteistoimintana. Torrenttoimintaan liittyvä ratkaisu KKO 2010:47 antaa jonkinlaista osviittaa siitä, että näihin ongelmallisiin kysymyksiin on saatavissa tulevaisuudessa vastauksia, mutta tällä erää tuomioistuimet kiinnittävät oikeuskäytäntöä arvioitaessa ensisijaisesti huomion tapauskohtaisiin olosuhteisiin sekä rikosten ominaispiirteisiin.

Rikoskumppanuus voi toteutua aktiivisena toimintana taikka pysyttelemällä passiivisena. Tätä voi ajatella myös siten, että aktiivinen toiminta viittaa täytäntöönpanotoimeen osallistumiseen, kun taas passiiviseksi jättäytyminen merkitsee sitä, että osallisen kokonaispanos rikoksen toteutumisen kannalta on riittävän merkittävä. Tämä erottelu ei kuitenkaan tarkoita sitä, että ne sulkisi toisiaan pois, vaan toiminta voi olla päällekkäistä. Rikoskumppanuuden on lähtökohtaisesti katsottu koostuvan siitä, että rikos täyttyy aktiivisen toiminnan seurauksena. Tämä ei kuitenkaan vielä osoita nimenomaista osallisuutta, vaan jokainen osateko tulee arvioida kokonaisuutena niin, että tutkitaan teon ja seurauksen riittävän syy-yhteyden olemassaolo. Jos esimerkiksi rikoskumppani suorittaa tietyn teon, on arvioitava, kuinka riittävä syy-yhteys sillä on tekijänoikeusrikoksen abstraktiin vaaraan, ja onko siinä näytettävissä ansiotarkoituksellinen menettely. Jos hänen toimintaansa ei objektiivisesti voida pitää riittävän merkittävänä, voidaan kuitenkin menettelyä arvioida avunantona. Jos avunantovastuun edellytyksetkään eivät tule sovellettaviksi, on luonnollisesti oletettu osallinen vastuusta vapaa. Passiiviseksi jättäytymistä rikoskumppanin menettelytapana on tutkinut ainakin *Tapani* ja *Tolvanen*. He ovat tutkineet passiivista jättäytymistä velallisen epärehellisyyttä ilmentävissä rikoksissa. Heidän mukaansa passiiviseksi jättäytyminen syntyy epävarsinaisten laiminlyöntirikosten konstruktion avulla.²²² Passiiviseksi jättäytyminen tekijänoikeusrikoksissa ei käsitykseni mukaan voi käytännössä toteutua. Tekijänoikeusrikokseen ei liity minkäänlaista

---

²²²Tapani-Tolvanen 2013, s. 438-440.

epävarsinaista laiminlyöntirikosta, eikä varsinainen passiivinen menettely yleisestikään sovellu tekijänoikeusrikoksen tunnusmerkistöön.

Edellä selostettujen perusteella on selvää, että lainkäyttäjän tulee perustaa arviointinsa pitkälti objektiivisiin seikkoihin tekijänoikeusrikoksen ja rikoskumppanuuden ollessa kyseessä. Tähän vaikuttavat tapauskohtaiset olosuhteet ja vaihtelevat ominaispiirteet, jotka johtuvat tekijänoikeusrikoksen tunnusmerkistön moniulotteisuudesta. Rikoskumppanuutta arvioitaessa on tuomioistuinten sekä muiden lainkäyttäjien kuitenkin myös otettava tarkastelun kohteeksi tietyt subjektiiviset seikat, joita käsittelen lyhyesti seuraavaksi.

6.2.2. Yhteisymmärrys subjektiivisena edellytyksenä

Osallisen ja päätekijän välillä vallitseva yhteisymmärrys rikoksen tekemisestä on määrittävä tekijä arvioitaessa osallisen tietoisuuden tasoa. Kokonaisarvioinnin perusteella siten määritellään, onko osallinen asetettava vastuuseen rikoskumppanina tai avunantajana. Jos yhteisymmärrystä eli tietoisuutta ei ole osapuolten välillä, ei rikoskumppanuus voi tulla vastuumuotona kyseeseen. Yhteisymmärrys myös merkitsee, että rikoskumppani vastaa oman menettelynsä lisäksi myös muiden rikoskumppaneiden menettelystä.²²³ Avunantajan vastuu määrittyy vain hänen oman tietoisuutensa perusteella. Päätekijän ei puolestaan tarvitse olla tietoinen avunantajan toiminnasta. Tätä osallisuusvastuun muodostumista voidaan havainnollistaa myös tekijänoikeusrikoksessa. Jos esimerkiksi yhteisymmärrys osallisten välillä ei toteudu, voidaan arvioida sitä, täyttääkö yhden osallisen menettely itsestään tekijänoikeusrikoksen tunnusmerkistön. Jos näin on, kyse olisi tekijävastuun muodosta eli varsinaisesta yksin tekemisestä. Jos taas tunnusmerkistö ei täyty kokonaisuudessaan, on selvítettävä avunantovastuun syntymisen mahdollisuus. Tekijänoikeusrikoksissa ylipäänsä osallisuus voi olla hankalaa näyttää toteen. Yhteisymmärrys edellyttää erityisen tarkkaa tietoisuutta nimenomaan ansiotarkoituksen vaatimuksen vuoksi. Osallisilla tulee olla vahva tieto siitä, että rikos tehdään yhteisymmärryksessä ja ansiotarkoituksessa. Tällä perusteella pidän todennäköisempänä, että rikoskumppanuuden sijaan avunanto tulisi ennemmin kyseeseen osallisuusmuotona tekijänoikeusrikoksessa.

Yhteisymmärryksen kannalta relevanttia on henkilön rikoksentekohetken tietoisuuden arviointi. Tästä on johdettavissa, että yhtä tärkeää on selvittää, mistä osateoista jokaisen

---

²²³Luoto 2018, s. 277; Nuutila 1997, s. 340-341 ja Vanhanen 2004, s. 20. Ks myös HE 44/2002, s. 152.

rikoskumppanin voidaan osoittaa olleen tietoinen. Selvää on, että toimiessaan suunnitelman mukaisesti, jokainen rikoskumppani on vastuussa kaikista rikossuunnitelman mukaisista osateoista. Jos esimerkiksi toinen rikoskumppaneista poikkeaa suunnitelmasta siten, että tekee tahallisesti enemmän, kuin mitä yhteisymmärrys käsittää, vastaa ylittäviltä osin tämä osallinen rikoksesta yksin varsinaisena tekijänä.²²⁴ Tätä voidaan myös havainnollistaa tekijänoikeuksien loukkausten kautta. Jos henkilöt ovat yhteisymmärryksessä ryhtyneet tekijänoikeusrikkomuksen tekemiseen, on selvää, että heidät tuomitaan rikoskumppaneina tekijänoikeusrikkomuksesta, jos tunnusmerkistö on toteutettu kokonaisuudessaan. Jos taas toinen henkilöistä vie tahallisesti toimintansa pidemmälle, ja pyrkii tavoittelemaan lisäksi taloudellista hyötyä eli toimii ansiotarkoituksessa, tulee vain tämän henkilön osalta tuomittavaksi tekijänoikeusrikos.

Yhteisymmärrys edustaa nimenomaan subjektiivista seikkaa rikoskumppanuuden arvioinnissa. Lainkäyttäjälle kiistatta aiheuttaa ongelmia se, miten tällainen yhteisymmärrys voidaan näyttää toteen. Materiaaliset todisteet helpottavat tätä tehtävää, mutta nähdäkseni oikeuskäytännössä ratkaisu joudutaan useasti pohjustamaan vastaajien kertomusten varaan. Kyseessä on niin sanotusti ”sana sanaa vastaan” -tilanne.

6.2.3. Tahallisuus subjektiivisena edellytyksenä

Yhteisymmärryksen lisäksi rikoskumppanin tahallisuus tulee arvioitavaksi subjektiivisesti. Rikoskumppanin tulee olla tietoinen siitä, että hänen toimintansa yhdessä toisen toiminnan kanssa johtaa rikoksen tunnusmerkistön toteutumiseen. Arviointi kohdistuu näin ollen tapauksen tosiseikastoon sekä siihen, oliko rikoskumppani tietoinen kaikista tunnusmerkistön kannalta relevanteista seikoista.

Rikoskumppanin tahallisuuden arviointi ei siis lähtökohtaisesti poikkea siitä, miten varsinaisen tekijän tahallisuutta arvioidaan. Rikoskumppanin tulee olla selvillä kaikista tunnusmerkistön keskeisistä seikoista viimeistään rikosentekohetkellä. Tämä ilmentää jälleen olosuhdetahallisuuden selvillä olon vaatimusta. Tekijänoikeusrikoksessa rikoskumppanin tulee olla selvillä ansiotarkoituksesta sekä rikoksen tunnusmerkistön abstraktia vaaraa ilmentävästä luonteesta.

---

²²⁴Luoto 2018, s. 278.

Olosuhdetahallisuuden edellytys selvillä olosta aiheuttaa myös sen, että rikoskumppaneiden tietoisuuden puuttumiseen voidaan soveltaa rikoslain 4 luvun 1 §:ssä säänneltyä tunnusmerkistöerehdystä. Tämänlainen tilanne tulee ratkaistavaksi ja määriteltäväksi tuomioistuimessa. Jos esimerkiksi rikoskumppani ei ole selvillä tekijänoikeusrikoksen edellyttämästä ansiotarkoituksesta, ei rikoskumppanin rikosoikeudellinen vastuu tekijänoikeusrikoksesta voisi toteutua.

Kuten edellä jo käsiteltiin, yhteisymmärrys ja tahallisuus voidaan arvioida yhteisenä kokonaisuutena. Nämä kummatkin rikoskumppanuuden edellytykset ovat subjektiivisia tekijöitä, joiden perusteella rikoskumppanuuden kautta syntyvä rikosoikeudellinen vastuu tulee arvioida. Objektiiiviset ja subjektiiviset edellytykset kuvastavat rikoskumppanuuden toteen näyttämisen vaikeutta. Jaksossa 6.2. esitettyjen seikkojen perusteella on selvää, että tuomioistuin joutuu hankaliin tilanteisiin arvioidessaan rikoskumppanuuden sekä avunannon rajanvetoa.

6.3. Rikoskumppanuuden ja avunannon rajanvedon nykytila sekä soveltuvuus tekijänoikeusrikokseen

Suomessa *Vanhanen* on luonut rajanvetomallin, jolla rikoskumppanuus erotetaan avunannosta. Muun muassa *Tapani* ja *Tolvanen* sekä *Luoto* ovat puoltaneet Vanhasen teorian paikkaansa pitävyyttä. *Vanhasen* malli on kehitetty lähinnä väkivalta- ja varkausrikoksiin sovellettavaksi, mutta edellä mainitut muut kirjoittajat näkevät sen soveltumisen yleisesti kaikkeen rajanvetoon rikoskumppanuuden ja avunannon välillä rikostyypistä riippumatta.²²⁵ Vanhasen rajanvetomalli perustuu kolmeen vaiheeseen. Ensinnäkin on tarkasteltava osallisen menettelyä rikoksen toteutumisessa. Tämä voi muodostua yhdestä tai useammasta osateosta. Jos yksittäinen osateko katsotaan *täytäntöönpanotoimeksi*, on kyse rikoskumppanuudesta.²²⁶ Toiseksi, jos katsotaan, että kyse ei ole täytäntöönpanotoimesta, arvioidaan osallisen menettelyä kokonaisuutena. Ratkaistavaksi tulee siis se, onko osallisen menettely kokonaisuutena objektiivisesti katsoen rikoskumppanuutta.²²⁷ Lopuksi arvioitavaksi tulee yhteisymmärryksen olemassaolo eli vallitsiko osallisten välillä yhteisymmärrys.

---

²²⁵Ks. tästä *Tapani-Tolvanen* 2013, s. 419-420 sekä *Luoto* 2018, s. 289.

²²⁶*Vanhanen* 2004, s. 114-116.

²²⁷*Vanhanen* 2004, s. 117-118. Tämän perusteella voitaisiin nähdäkseni siis jo todeta, onko kyse rikoskumppanuudesta vai avunannosta.

Luoto toteaa, että tämä rajanvetomalli estää avunannon merkityksen katoamisen. Tämä johtuu hänen mukaansa siitä, että Vanhasen malli hyödyntää tehokkaasti täytäntöönpanotoimen käsitteen vahvuuksia.²²⁸ Mallin ideana on se, että ensimmäiset kaksi kriteeriä käsittelevät objektiivisia edellytyksiä, kun taas vasta viimeinen käsittelee subjektiivista edellytystä. Tällöin Vanhasen mallilla pyritään arvioimaan sitä, kuinka kaukana osallisen menettely on täytäntöönpanotoimesta. Mitä kauempana se siitä on, sitä pienemmäksi rikoskumppanuuden täytyminen muodostuu ja avunannon täytyminen vahvistuu.²²⁹

Yllä esitettyssä mallissa toinen kriteeri – kokonaisharkinta – toimii eräänlaisena varavaihtoehtona, jos täytäntöönpanotoimea ei voida osoittaa. Oikeuskäytännön perusteella on havaittavissa, että osallisuusmuotoiset rikokset jo lähtökohtaisesti arvioidaan kokonaisharkinnan perusteella. Jos rikoskumppanuuden edellyttämää täytäntöönpanotoimea ei voida näyttää, tulisi periaatteessa avunantovastuu sovellettavaksi. Tämä ei kuitenkaan automaattisesti pidä paikkaansa. Kokonaisharkinnan perusteella voidaan kuitenkin objektiivisin seikoin osoittaa, että kyseessä on rikoskumppanuus, vaikka osallisen toimintaa ei voitaisikaan luokitella täytäntöönpanotoimeksi.²³⁰ Avunannossa on kyse vähemmän moitittavasta osallisuusmuodosta. Rajanveto taas olisi aivan liian hataralla pohjalla, jos aina tukeuduttaisiin avunantoon, kun täytäntöönpanotoimea ei voida osoittaa todeksi. Toisaalta käänteisesti myöskään ei ole tarkoituksenmukaista, että avunanto voitaisiin osoittaa liian kevyesti. Tässä apuna tulee nimenomaan käyttää kokonaisharkintaa.

Edellä on käsitelty avunannon ja rikoskumppanuuden ominaispiirteitä sekä tarkasteltu myös rikoskumppanuuden objektiivisia ja subjektiivisia edellytyksiä. *Vanhasen* rajanvetomalli ilmentää osaltaan myös suomalaisen rikosoikeusjärjestelmän nykytilaa, jossa avunantoa ja rikoskumppanuutta ei voi tarkastella täysin toisistaan irrallisina. Myöskään objektiivisia ja subjektiivisia edellytyksiä ei voi tarkastella itsenäisesti, vaan arviointi tulee perustaa nimenomaan kokonaisharkintaan. Tämä on mielestäni perusteltu kannanotto siinä suhteessa, että tietyt nykypäivän rikostyyppit eivät välttämättä selkeästi todista täytäntöönpanotoimen täyttymistä. Tämä johtaisi avunannon liialliseen käyttöön liian kevyin perustein, mikä ei ole rikosoikeudellisesti perusteltua. Toisaalta myös kokonaisharkinnalla tulisi pyrkiä tarkasti arvioimaan, mistä osallisuusmuodosta on tapauskohtaisesti kyse. Rikoskumppanuuden ja

---

²²⁸Luoto 2018, s. 290.

²²⁹Luoto 2018, s. 290. Ks. myös Tapani-Tolvanen 2013, s. 419.

²³⁰Samoin Luoto 2018, s. 297.

avunannon erottelu saattaa olla hiuksenhieno, eikä pelkästään objektiivisin tai subjektiivisin perustein ole aina mahdollista arvioida kummasta on kyse.

Tekijänoikeusrikoksia ajatellen olennaista on myös se, onko osallinen tehnyt rikoksen täytäntöönpanotoimen. Jos näin on, menettelyä ei ole kovinkaan hankalaa luokitella rikoskumppanuudeksi jo tällä perusteella. Torrentin avulla tapahtuvassa tekijänoikeusrikoksessa, kuten pääluvussa 5 esitellyssä tapauksessa KKO 2010:47, voisi olla melko yksinkertaista osoittaa rikoskumppanuuden edellyttämä täytäntöönpanotoimi. Tietoverkossa tapahtuva tekijänoikeusrikos ei edellytä ansiotarkoitusta, jolloin myöskään yhteisymmärryksen ja tahallisuuden vaatimuksia ei tarvitse asettaa kovin ankaralle asteikolle. Toisaalta tekijänoikeusrikosten monimutkaisen tunnusmerkistön vuoksi tuomioistuin joutuu erittäin todennäköisesti suorittamaan kokonaisharkintaa. Tapauksessa KKO 2010:47 arvioitavaksi tuli juurikin osallisten toiminnan merkitys rikokselle. Korkein oikeus katsoi kuitenkin kokonaisharkinnan perusteella, että kyse oli nimenomaan avunannosta. Niissä ansiotarkoitusta edellyttävissä tekijänoikeusrikoksissa näkisin, että täytäntöönpanotoimen pitää olla erityisen vahvasti näytettävissä. Jos ansiotarkoitusta ei pystytä osoittamaan jonkin rikokseen osallisen osalta, ei myöskään rikoskumppanuus voi tulla kyseeseen, vaikka muut rikoskumppanuuden sekä tunnusmerkistön edellytykset tulisivatkin toteen. Toisaalta täytäntöönpanotoimina voidaan nähdä esimerkiksi laitton teoskappaleiden maahan tuominen, mutta myös ansiotarkoituksellinen toiminta maahan tuomisen jälkeen. Tällä tarkoitan sitä, että henkilö, joka tuo maahan laittomasti teoskappaleita, ei välttämättä osallistu teosten levittämiseen maksua vastaan. Tämän voi suorittaa toinen rikokseen osallistuva. Yhdessä heidän toimintansa kuitenkin täyttää rikoskumppanuuden ja tekijänoikeusrikoksen. Tämä on jälleen riippuvainen kokonaisharkinnasta. Kokoavasti voidaan todeta, että tekijänoikeusrikoksissa ei rikoskumppanuuden täytäntöönpanotoimea voi kovinkaan helposti ymmärtää niin laajasti, että objektiivisin seikoin se voitaisiin jo katsoa rikoskumppanuudeksi. Rajanvetotilanteet tekijänoikeusrikosten kaltaisissa tunnusmerkistöissä lienevät enemmän sääntö kuin poikkeus, eikä missään tapauksessa voida välittömästi väittää kyseessä olevan avunanto tai rikoskumppanuus, vaan tapauskohtaiset olosuhteet ja ominaispiirteet määrittävät kokonaisuuden. Toisaalta jää nähtäväksi, mihin suuntaan oikeuskäytännössä arvioinnit ja tulkinnat suuntautuvat. Tällä hetkellä oikeuskäytäntöä on erityisen vähän tekijänoikeusrikoksista ylipäänsä, eikä osallisuuskysymyksiä paljoakaan olla tässä rikostunnusmerkistöissä käsitelty. On kiistatta selvää, että tekijänoikeusrikokset yleistyvät ja muuttuvat entistä kehittyneemmän teknologian ja tietoyhteiskunnan myötä, minkä vuoksi

saattaisi olla ajankohtaista ryhtyä tutkimaan erinäisiä mahdollisia rajanvetotilanteita tarkemmin.

7. Lopuksi – de lege lata sekä de lege ferenda

Tahallisuuden ymmärtäminen sekä yleisesti sen moniulotteisuus luo vaihtelevia ja selkeästi erilaisia tulkintakannanottoja riippuen siitä, mistä rikostyyppistä on kulloinkin kyse. Eri rikoslajien ominaispiirteet tuovat tahallisuusarviointeihin erilaisia lähestymistapoja, ja tahallisuuden määrittäminen saattaa esimerkiksi olla toisistaan poikkeavaa lainkäyttäjien keskuudessa. Samoin kysymykset ja arvioinnit tekijän sekä osallisen tietoisuudesta tahallisuuden edellytyksenä vaihtelevat rikostunnusmerkistöistä riippuen. Kun esimerkiksi ryöstössä tekijän taikka osallisen tulee mieltää pahoinpitelevänsä henkilön ja anastavan tämän omaisuutta, tulee tekijänoikeusrikoksissa tietoisuus kohdistetuksi täysin toisenlaisiin ja aineettomiin seikkoihin.

Tekijänoikeusrikosten kriminalisointien luonteesta johtuen tahallisuuskysymykset ja päätekijän sekä osallisten tietoisuuden arviointi poikkeavat huomattavasti perinteisemmistä rikostyypeistä. Tekijänoikeusrikoksen tunnusmerkistö muodostaa sisältönsä pitkälti tekijänoikeuslaista, eikä toisaalta ilman tekijänoikeuslakia olisi tekijänoikeusrikosten kriminalisoinnillakaan merkitystä. Rikosoikeuden tulisi toimia niin ikään tekijänoikeuslakia täydentävänä, mutta asiahan ei todistetusti ole näin. Rikosoikeuden funktio on tekijänoikeuden loukkauksissa päinvastainen, ja se toimii ensisijaisena keinona tekijänoikeuslakiin nähden. Tekijänoikeusrikoksen tunnusmerkistön mukaisuus tulee siis arvioitavaksi tekijänoikeuslain säännösten perusteella. Näin ollen rikoslain tehtävänä kuuluisi olla subjektiivisten seikkojen arviointi ja rangaistusvastuun määrittäminen. Osallisten vastuuta ajatellen rikoslain tehtävää ei voida kuitenkaan rajata näin kapeakatseiseksi. Avunantovastuun toteen näyttäminen joudutaan usein perustamaan objektiivisiin eli ulkoisiin seikkoihin, jolloin rikoslain tehtävä laajenee huomattavasti. Lisäämällä rikoskumppanuuden mahdollisuus tähän yhtälöön, päädyimme erittäin hankalan tehtävän äärelle. Tämä johtuu pitkälti tekijänoikeusrikoksen tunnusmerkistön monimutkaisista tekijöistä. Yllä kuvatun perusteella tuleekin kysyä, onko lainsäätäjät määrittänyt liian absurdin ja kohtuuttoman tunnusmerkistön tekijänoikeusrikokselle?

Tekijän ja osallisen tietoisuutta arvioitaessa huomio kiinnitetään tekijänoikeusrikoksissa abstrakteihin seikkoihin. Tekijän tulee mieltää loukkaavansa tekijänoikeudella suojattua teosta

ja toimivansa myös ilman oikeudenhaltijan lupaa. Samoin esimerkiksi avunantajan tulee olla tietoinen siitä, että päätekijä toimii ansiotarkoituksessa, ja että tämän toiminta on omiaan aiheuttamaan huomattavaa haittaa tai vahinkoa oikeudenhaltijalle. Tekijänoikeusrikoksissa ei siis tämän tutkielman mukaisesti ole varsinaisia seuraustunnusmerkkejä. Ongelma aiheutuu nimenomaan siitä, että avunantajan tai rikoskumppanin tietoisuuden todistaminen on lähes mahdotonta ainoastaan subjektiivisten seikkojen perusteella. Tämän vuoksi teko-olosuhteet ja teon ominaispiirteet toimivat ratkaisevassa roolissa. Tällöin arviointi perustuu suurimmaksi osaksi objektiivisiin seikkoihin. Tietoverkossa tapahtuvassa tekijänoikeuden loukkauksessa tietoisuus voi tulla todistetuksi esimerkiksi osallisen toiminnan, kokonaisarvioinnin sekä muiden teon erityispiirteiden perusteella.

Tekniikan kehittyminen on osaltaan aiheuttanut muutoksen potentiaalisten tekijöiden piirissä sekä hyvässä että pahassa. Tällä tarkoitan sitä, että henkilöllä on suurempi mahdollisuus syyllistyä sekä tietoisesti että tietämättään tekijänoikeusrikoksen täyttävään menettelyyn. Merkittävä muutos on myös se, että yksityishenkilö voi syyllistyä tekijänoikeusrikokseen osallisena myös tietämättään. Esimerkiksi torrentverkostossa henkilö saattaa ladata jonkin teoskappaleen oikeudenhaltijan suostumuksella. Tämä henkilö ei yleisen elämäkokemuksen perusteella välttämättä ole kuitenkaan tietoinen, että hän myös jakaa eli levittää yleisön saataville tätä samaista teoskappaletta lataamisen aikana. Tällöin hän tietämättään syyllistyy tekijänoikeusrikokseen. Jatkokysymyksenä voidaan esittää, onko hän syyllistynyt tekijänoikeusrikokseen tekijänä vai avunantajana, ja voiko tällainen menettely edes tulla rangaistavaksi? Näkemykseni mukaan tietoisuuden arviointi sulkee rangaistusvastuun tällaisessa tilanteessa pois. Toisaalta sekään ei tunnu olevan oikeudenhaltijoiden kannalta oikeudenmukaista, että tämän tyyppisessä tilanteessa voitaisiin aina vedota tietämättömyyteen.

Esitän tässä tekijänoikeusrikoksiin liittyen väitteen, että tahallisuudelle tai sen todistamiselle ei tule asettaa liian korkeita ja epärealistisia vaatimuksia. Moitittavuutta ajatellen sellaisissa tekemuodoissa, kuten tietoverkossa tapahtuvassa tekijänoikeuden loukkauksessa, teolla aiheutuvan vahingon vaara on jo automaattisesti suuri. Hallituksen esityksessä tämä epäkohta huomattiin ja todettiin, että ansiotarkoitus ei ole perusteltu vaatimus teon rangaistavuudelle. Tämä johtuu nimenomaan siitä, että tietoverkoissa tapahtuvat tekijänoikeuden loukkaukset ovat usein erittäin massiivisia.

KKO:ssa tekijänoikeuden loukkauksia käsitelleissä ratkaisuisissa tahallisuuteen liittyvät kysymykset eivät ole juurikaan ajankohtaistuneet. Tahallisuus on todettu erityisesti päätekijän osalta jo tämän myöntäessään sen, taikka tahallisuus on muuten ollut riidaton. Muunlaisiakin

ratkaisuja on osoitetusti ollut, kuten merkittävimpana ”Finreactor” -tapaus. Argumentoinnin ja arvioinnin kohteeksi on myös usein otettu tekojen ansiotarkoituksellinen vaatimus, joka on vain lisännyt sekä varsinaiseen tekijään että osallisiin liittyvää tahallisuusproblematiikkaa. On kiistatta selvää, että tahallisuuteen liittyvät ongelmat kasvavat tulevaisuudessa huomattavasti. Tähän vaikuttaa osittain pelkästään tekniikan kehittyminen sekä ammattimaisen ja organisoiduin piratismiin ja muiden tekijänoikeusrikosten laajentuminen ja edistyminen.

Lopuksi on vielä syytä osoittaa muutama kannanotto erityisesti ansiotarkoituksen vaatimukseen sekä osallisuusproblematiikkaan tekijänoikeusrikoksissa. Tässä tutkielmassa esitetyn perusteella, tekijänoikeusrikoksen tunnusmerkistössä ansiotarkoitusta edellytetään kaikissa tekijänoikeuden loukkausten muodoissa, paitsi tietoverkon avulla tapahtuvassa tekijänoikeuden loukkauksessa. Muun muassa *Mylly* on kritisoinut tätä voimakkaasti. *Mylly* toteaa, että ansiotarkoituksen poistaminen tunnusmerkistöstä saattaisi tuoda jo valmiiksi ankaran kriminalisoinnin piiriin useita uusia tapauksia. Lisäksi *Mylly* katsoo, että näiden uusien tapausten joukkoon voidaan jatkossa lukea myös tapauksia, joiden osalta oikeudenhaltijat ovat vain satunnaisissa yksittäistapauksissa vaatineet lievempiä seuraamuksia, kuten hyvitystä tai vahingonkorvausta.²³¹ En kiistä *Myllyn* näkemystä tästä, mutta hieman lievempi kanta saattaa olla perustellumpi. Ansiotarkoituksen poistaminen tietoverkossa tapahtuvasta tekijänoikeuden loukkauksesta on nimenomaan tuonut kriminalisoinnin piiriin tekotapoja, jotka eivät välttämättä olisi muutoin edes tulleet rangaistaviksi. Ansiotarkoituksen vaatimus luo absurdin tason jo valmiiksi monimutkaiseen tunnusmerkistöön. Miten tulee tulkita tilanne, jossa tekijänoikeusrikoksen tekijä ei tavoittele taloudellista hyötyä, mutta pyrkii saamaan osakseen kunnioitusta ja tunnustusta internetin maailmassa? Onko tällöin hyväksyttävää, että hän toimii maineen vuoksi oikeudenhaltijoiden oikeuksia törkeästi loukaten? Ansiotarkoitus vaatimuksena luo liian korkean kynnyksen tekijänoikeuden loukkausten rankaisemiseksi. Internetin käytön kehittyessä, ja esimerkiksi ”mustien markkinoiden” voimaantuessa, monissa tekijänoikeuden loukkauksissa ei nimenomaisesti ole kyse rahasta tai muusta taloudellisesta varallisuudesta. Monet piratismia tekevät pyrkivät kasvattamaan omaa imagoaan internetissä. Tällöin tuntuisi järjettömältä, että tällainen henkilö ei voisi millään asteella tulla tuomituksi tekijänoikeusrikoksesta. Toisin kuin *Mylly* näen, että ansiotarkoituksen poistaminen on askel oikeaan suuntaan. Vaihtoehtoisesti voisi ajatella, että ansiotarkoituksen vaatimusta laajennettaisiin tunnusmerkistössä esimerkiksi lisäämällä tunnusmerkistöön seuraavanlainen lause: ”Joka ansiotarkoituksessa tai muuta hyötyä tavoitellen...”. Tällainen lainmuutos voisi

---

²³¹*Mylly* 2004, s. 20.

olla ajankohtainen, ja se kattaisi laajemmin hyvinkin törkeitä tekemuotoja. Nähtäväksi jää poistetaanko ansiotarkoitus kokonaisuudessaan tekijänoikeusrikoksen tunnusmerkistöstä vai ei, mutta mielipiteeni mukaan hallitus on ollut esityksessään oikeilla jäljillä.

Ansiotarkoituksen ja tahallisuuden problematiikka vietiin pidemmälle tutkimalla, miten avunantajan vastuu soveltuu tekijänoikeusrikokseen. Kuten osoitettu, avunantajan vastuu sisältää jo itsessään hyvin tulkinnanvaraisia edellytyksiä erityisesti rikoskumppanuuden rajanvedon kannalta. Ansiotarkoitus ilmentää mielestäni erittäin korkeaa tahallisuusvaatimusta avunantajalta, jolloin on pohdittava, voiko avunanto tekijänoikeusrikokseen käytännön tasolla olla kovinkaan todennäköistä. Kuten sanottu, rikosoikeusteoreettisesti tämä on mahdollista. Ongelma tässä tutkielmassa on ollut kuitenkin se, että oikeuskäytäntöä, jonka perusteella voitaisiin esittää konkreettisia johtopäätöksiä, ei Suomesta löydy. On mahdollista, että tulevaisuudessa tekijänoikeusrikosten kehittyessä näemme uuden kehityksen suunnan, mutta toistaiseksi oikeuskäytännön puutteen vuoksi voidaan sanoa, että tuomioistuinalaitos on vielä jokseenkin kokematon käsittelemään tämän mittakaavan tapauksia.

Loppupäätelminä voidaan todeta, että tekijänoikeusrikosten moniulotteisuus aiheuttaa selkeästi tulkintoja, jotka valitettavasti ainakin vielä jäävät liian avonaisiksi. Tekijänoikeusrikosten tunnusmerkistö on ehdottomasti uudistuksen tarpeessa, sillä se ei kata nykyisessä muodossaan kaikkia tekijänoikeuden loukkauksia, ja lopputuloksena useat rikosentekijät ja osalliset saattavat säästyä rikos- ja rangaistusvastuulta.